

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**AVUSTURYA'DAKİ TÜRK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TÜRK
KÜLTÜRÜNÜN AKTARIMINDAKİ ROLLERİ VE FAALİYETLERİ**

Kenan SALA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

**AVUSTURYA'DAKİ TÜRK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TÜRK
KÜLTÜRÜNÜN AKTARIMINDAKİ ROLLERİ VE FAALİYETLERİ**

Kenan SALA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

[İmza]

[Öğrencinin Adı SOYADI]

“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* *Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Cahit Gelekçi danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Kenan SALA

ÖZET

SALA, Kenan. *Avusturya'daki Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Türk Kültürünün Aktarımındaki Roller ve Faaliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2021.

Türkiye'den Batı Avrupa'ya yaşanan kitlesel iş gücü göçü hareketi, 1961-1974 yılları arasında yoğun bir şekilde devam etmiştir. Göç hareketine katılan işçilerden dönmeyi tercih etmeyerek kalan göçmenler zamanla aile birleşimi, evlilik ve kurulan ekonomik ve sosyal ağlar sayesinde Türkiye'den Avrupa'ya göç süreci devam etmiştir. Yaşanan bu göç süreci Avrupa'da Türk sivil toplum örgütlenmesini de beraberinde getirmiştir. Sivil toplum kuruluşları Türk göçmenlerin yaşadıkları ülkelerde kültürel, dini, siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmıştır. Türkiye'den Avrupa'ya göç eden göçmenler gittikleri ülkelerde kurdukları dernek, vakıf, birlik ve platform gibi sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla Türk kültürünün yeni nesillere aktarılması ve Türk kültürünün yaşatılması için faaliyetler gerçekleştirmektedir. Türklerin sivil toplum olarak örgütlendiği ülkelerden biri de Avusturya'dır. Bu çalışmada; Avusturya'da Türk göçmenler tarafından kurulan sivil toplum kuruluşları incelenmiş ve bu bağlamda Avusturya'da yaşayan Türklerin sivil toplum örgütlenmesi ve sivil toplum kuruluşlarının Türk kültürünün aktarılmasında rolü ve yaptıkları faaliyetler incelenmiştir. Bu çalışmanın alan araştırması Avusturya'da gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada nitel araştırma yönteminin yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada ölçüt (Kriter) örnekleme tekniğiyle seçilen Avusturya'da bulunan Türk sivil toplum kuruluşlarıyla görüşmeler yapılmıştır. 9 farklı STK'da çeşitli gözlemler ve izlenimler yapılmış, 15 STK başkanı, yöneticisi ve üyesi ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; Türk göçmenlerin Avusturya'da sivil toplum örgütlenmesi din, hemşericilik ve milliyetçilik temelinde bir bütün oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Avusturya'daki Türk toplumunun STK'lara ilgisinin önemli derecede yoğun olduğu, gerek STK'ların üye sayısı ve STK sayısının her geçen gün artması Avusturya'daki Türk toplumunun sosyal yaşantılarını sivil toplum kuruluşları etrafında geliştirdiği sonucuna varılmıştır. Türk kültürünün aktarılması sürecinde din, dil, eğitim,

sosyal ve kültür alanlarında STK'lar tarafından yapılan faaliyetler Türklere Türk kültürünün aktarılması ve Türk Kültürünün yaşatılmasında önemli katkılar sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Szckler:

Gç, kültürel aktarım, sivil toplum kuruluşu, Türkiye, Avusturya

ABSTRACT

SALA, Kenan. *The roles and activities of Turkish civil society organizations in the Turkish culture transfer in Austria*. Master Thesis, Ankara, 2021.

Non-governmental organizations have worked in the cultural, religious, political, economic and social lives of Turkish immigrants. Immigrants from Turkey to Europe through non-governmental organizations such as associations, foundations, unions and platforms they have established in the countries they visit, they carry out activities for the transfer of Turkish culture to new generations and for Turkish culture. Austria is one of the countries where Turks organize as civil society. In this project; The non-governmental organizations established by Turkish immigrants in Austria were examined and in this context, the role and activities of the non-governmental organizations in the non-governmental organization of the Turks living in Austria and the transfer of Turkish culture were examined. In this study, semi-structured interview technique of qualitative research method was used. In the research, interviews were made with Turkish non-governmental organizations in Austria, which were selected with the criterion sampling technique. Various observations and impressions were made in 9 different NGOs, and meetings were held with 15 NGO heads, managers and members. According to the results obtained from the study; It has been concluded that the non-governmental organization of Turkish immigrants in Austria forms a whole on the basis of religion, citizenship and nationalism. With the data obtained from the field studies and interviews, it has been concluded that the interest of Turkish society in Austria to NGOs is intense, and that the number of NGO members and number of NGOs are increasing day by day, and that the Turkish society in Austria has developed its social lives around non-governmental organizations.

Keywords:

Migration, cultural transfer, non-governmental organization, Turkey, Austria

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	3
1.1 ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	3
1.1.1. Araştırmanın Konusu.....	4
1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	5
1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	6
1.2.1. Araştırmanın Temel Problemleri.....	7
1.2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	7
1.3.3. Veri Toplama ve Analiz Teknikleri	8
1.3.4. Görüşülen STK'lar ve Katılımcılar	9
1.3.5. Araştırmada Karşılaşılan Güçlükler	11
2. BÖLÜM: GÖÇ OLGUSU VE ULUSLARARASI GÖÇE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR	12
2.1. GÖÇ OLGUSU	12
2.1.1 Dış Göç	15
2.2. ULUSLARARASI GÖÇE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR.....	16
2.2.1. Göçmen İlişkiler Ağı (Network)	21
3. BÖLÜM: TÜRKİYE'DEN AVUSTURYA GÖÇ VE AVUSTURYA'NIN GÖÇ, VATANDAŞLIK VE ENTEGRASYON POLİTİKASI	23
3.1. TÜRKİYE-AVUSTURYA İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL BOYUTU	23

3.2. AVUSTURYA’NIN GÖÇ TARİHİ VE TÜRKİYE’DEN AVUSTURYA’YA GÖÇ.....	27
3.2.1. Avusturya’nın Göç Tarihi	27
3.2.2. İstatistiklerle Avusturya’da Göç	29
3.2.3. Türkiye’den Avusturya’ya göç.....	30
3.3. AVUSTURYA’NIN VATANDAŞLIK, GÖÇMEN VE ENTEGRASYON POLİTİKASI	33
3.3.1. Avusturya’nın Vatandaşlık ve Göçmen Politikaları	33
3.3.2. Avusturya’nın Entegrasyon Politikası.....	37
4. BÖLÜM: AVUSTURYA’DAKİ TÜRKLERİN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLENMESİ VE KÜLTÜREL AKTARIM SÜRECİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ VE FAALİYETLERİ	41
4.1. SİVİL TOPLUM KURULUŞU KAVRAMI VE AVUSTURYA’DA SİVİLTOPLUM KURULUŞU	41
4.2. AVUSTURYA’DAKİ TÜRKLERDE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLENMESİ VE TÜRK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	46
4.3. AVUSTURYA’DAKİ TÜRK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TÜRK KÜLTÜRÜNÜN AKTARILMASINDAKİ ROLLERİ VE FAALİYETLERİ	55
4.3.1. Kültür ve Kültürel Aktarım	58
4.3.2. Sivil Toplum Kuruluşları ve Sosyal Sermaye	61
4.3.3. Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Dilin Öğretilmesi ve Aktarmasına İlişkin Faaliyetleri..	65
4.3.4. Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Din ve İnanç Konusundaki Faaliyetleri	72
4.3.5. Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal ve Kültürel Faaliyetleri	81
4.3.6. Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Eğitim Konusundaki Faaliyetleri	88
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	91
KAYNAKÇA.....	97
EK 1: ORJİNALLİK RAPORU	105
EK 2: ETİK KOMİSYON İZİNİ.....	107

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Görüşmeye Katılan Sivil Toplum Kuruluşları	9
Tablo 2. Görüşmeye Katılan Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri...	10

GİRİŞ

Günümüzde uluslararası göç hem zorunlu göç hem de gönüllü göçe bağlı olarak her zamankinden daha hızlı devam etmektedir. Uluslararası Göç Örgütü'nün 2019 Dünya Göç Raporu'na¹ göre uluslararası göçmen sayısı 2019 itibariyle 271.6 milyona yükselmiştir. Türkiye'nin tarihinde de göç ve göçmenlik konuları önemli yer kaplamaktadır. Son yüzyılda Türkiye'ye Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Makedonya, Irak ve Suriye gibi ülkelerden milyonlarca göçmen gelmiştir. Türkiye'den dışarıya doğru büyük göçlerden birini de Türklerin Batı Avrupa'ya işgücü göçü oluşturmaktadır. 30 Ekim 1961 yılında Batı Almanya ile yapılan işgücü antlaşması çerçevesinde Türklerin Avrupa'ya toplu olarak göç süreci başlamıştır. Yaşanan bu göç süreci sonucunda Batı Avrupa'nın birçok ülkesinde Türkiye'den göç eden göçmenlerin nüfusları artmış ve birçok ülkede Türkler önemli azınlık gruplarından birini oluşturmuştur.

Türkiye'den göçlerin yoğun olarak yaşadığı ülkelerden biri de Avusturya olmuştur. Türkiye ile Avusturya arasında 1964 yılında İşgücü Göçü Tedarik Anlaşması imzalanmıştır. Türkiye Dışişleri Bakanlığı verilerine göre² Avusturya'da yaşayan ve Türkiye Cumhuriyeti kökenli olan yaklaşık 300 bin kişi bulunmaktadır. Bu kitlesel göçün temelinde ekonomik sebepler önemli yer kaplamaktadır. Türkiye'den Avusturya'ya yaşanan göç sürecinin ilk yıllarında göçmenlerin %43,2'si geliş nedenlerinin birinci sırasında Avusturya'daki kazancın daha yüksek olması, ikinci sırasında %33,3 ile iş arama sebebi yer almaktadır. 1960 ve 1970'li yıllarda durum böyle iken, 1980'li yıllarda yapılan çalışmalarda birinci sırayı %43,8 ile aile birleşimi almıştır (Bauböck, 1986, s. 226). Aile birleşimi, ana vatandan evlenme ve göçmenlerin oluşturduğu sosyal ağlar gibi faktörler göçü sürekli hale getirmiştir.

Türk göçmenlerin daha iyi iş ve para kazanma umuduyla katıldığı bu göç hareketi, göçmenlerin gittikleri ülkelerde kalıcı olmalarıyla beraber farklı boyutlara ulaşmıştır.

¹ https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2019 Erişim Tarihi: 17.01.2021

² <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-avusturya-siyasi-iliskileri-tr.mfa> Erişim Tarihi: 15/07/2020)

Göçmenler arasındaki bilgi alışverişi, mali yardım ve iş bulma etkileşimi göçün risklerini azaltarak göçmenlerin göç sürecini hızlandırmaktadır(Toksöz, 2006, s. 21). Avusturya'ya yaşanan göç sürecinin sürekli dinamik olmasının bir diğer önemli nedeni de göçmenlerin kurmuş oldukları ağlar, göçü sürekli hale getirmiştir.

Göçmen ağlarının dinamik olmasının en önemli faktörlerinden bir tanesini de önce göç edenlerin kurmuş olduğu sivil toplum kuruluşları olmuştur. STK'ların genel amaçları, toplum yararını gözetmek, gönüllü katılımcıların olması, hedef, program ve etkinlikler konusunda topluma karşı şeffaf olmak, kar amacı ve çıkar gütmeyen ve devletten bağımsız çalışmalarıdır (Eraslan, 2011, s. 59). Avusturya'da kurulan Türk sivil toplum kuruluşları, göçün başlarında göçmenlere iş bulma gibi ekonomik süreçleri takip ederken, göçün kalıcı ve nüfusun artmasıyla beraber sosyal ve kültürel ihtiyaçların karşılandığı önemli merkezler haline gelmiştir. Sadece Avusturya'ya özgü kurulan STK'ların yanında, ayrıca Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları Avusturya'da Türk nüfusunun artmasıyla beraber başta Viyana olmak üzere birçok şehirde kendi sivil toplum örgütlemelerini gerçekleştirmişlerdir.

Göç eden toplumlar, ulaştıkları yerlere sadece fiziksel olarak gitmemekle beraber, kendi yanlarına kültürlerini, dinlerini, dillerini, adetlerini, gelenek ve göreneklerini de almaktadır. Bu bağlamda Avusturya'da yaşayan Türkler de kendi kültürlerini aktarmak ve devam ettirmek için çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Bu faaliyetlerin ana merkezlerini Türk göçmenler tarafından kurulan sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır.

Bu çalışmada Avusturya'da Türk sivil toplum örgütlenmesi ve kurulan sivil toplum kuruluşlarının Türk kültürünün aktarım sürecindeki rolü ve yaptıkları faaliyetler incelenmiştir. STK'ların yaptığı dil, din, eğitim, kültür, gelenek ve görenek gibi faaliyetlerde Türk kültürünün aktarılması için neler yapıldığı ve hangi faaliyetlerin yapıldığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu faaliyetlerin Türk kültürünün aktarılmasında ne derece rol oynadığı ve Türk kültürünün yaşaması ve aktarılmasında STK'ların faaliyetlerinin etkisi incelenmiştir.

Bu çerçevede, çalışmanın ilk bölümünde araştırmanın kapsamı ve yöntemine yer verilmiştir. İkinci bölümde Türklerin Avusturya'ya göç etmeleri ve sonrasında devam eden göç sürecini sosyolojik olarak anlamak için göç olgusu ve uluslararası göçe yönelik kuramlar incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye'den Avusturya'ya yaşanan göç süreci, ve Avusturya'nın göç, vatandaşlık ve entegrasyon politikaları incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca vatandaşlık ve entegrasyon kavramları anlatılmıştır. Dördüncü bölümde, kültür, kültürel aktarım, sosyal sermaye, kültürel faaliyet, sivil toplum kuruluşu gibi kavramlar incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca saha çalışması süresince elde edilen veriler ve gözlemlerle Avusturya'daki Türklerin sivil toplum örgütlenmelerinin nasıl olduğu ve sivil toplum kuruluşlarının Türk kültürünün aktarılması için yaptığı faaliyetler incelenmiştir. Bu bağlamda bu çalışmada Avusturya'daki Türk sivil toplum kuruluşlarının Türk kültürünün aktarılmasında hangi faaliyetleri yaptığı ve bunun Türk kültürünün aktarılmasında nasıl rol oynadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1 ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

1.1.1. Araştırmanın Konusu

Çağımızda oluşan süreç sadece sermaye, mal ve bilgi akışının ülkeler arasında hızlı bir şekilde yer değiştirmesi değil aynı şekilde insanlar da şimdiye kadar hiç bilinmeyen boyutlarda ülkeler arasında yer değiştirmektedir. Sermaye ve finans gibi hareketler insan algısından uzakta yer değiştirirken, küreselleşmenin önemli etkilerinden biri olan göçmenlerin varlığı göz önünde gerçekleştirilmektedir. Dünyada yaşanan göçler 20.yy sonlarına doğru dünyayı iktisadi, siyasi ve sosyal olarak etkileyen en önemli konu olurken, 21.yy'da durumun böyle devam edeceği yönünde sosyal bilimciler arasında fikir birliği bulunmaktadır (Toksöz, 2006, s. 1).

Yaşanan bu göç çağında, Türkiye'den Batı Avrupa'ya olan işgücü göçü Türkiye'de yaşanan en önemli göçlerden bir tanesini oluşturmaktadır. Türkiye'den Batı Avrupa'ya yaşanan işgücü göçü, zaman geçtikçe farklı boyutlara taşınmış, göçmenlerin göç ettikleri ülkelerdeki sosyo-ekonomik faaliyetleri, kültürel problemleri ve Türkiye ile olan ilişkileri zaman içerisinde değiştirmiştir (Göker, 2015, s. 61). Bu çalışmada Türkiye'den Avusturya'ya yaşanan bu göç hareketi uluslararası bir göç hareketi olduğundan dolayı göç ve uluslararası göçe yönelik yaklaşımlar kuramsal olarak ortaya konulmuştur. Yaşanan göç hareketine bu kuramlar çerçevesinden bakılarak yaklaşık 50 senedir devam eden bu göç hareketini daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Akbaş'ın (2012, s. 335) belirttiği gibi, uluslararası göç dair son yıllarda ön planda olan ağ kuramı, göçmenler arasındaki dayanışma ağlarına ve örgütlenmenin dinamiklerine odaklanmaktadır. Bu kuram, hemşerilik ağları, siyasal yapılar ve sivil toplum örgütlenmeyi de kapsayan çalışmalar ile göçmeni merkezine alarak onu özne olarak ele almaktadır.

Göçmen ilişkiler ağı teorisine göre, bir yere olan göç akımının devam etmesinde önceden giden göçmenlerin gittikleri yer ile ayrıldıkları yeri birbirine bağlayan bir ağ oluştururlar. Öncülerden sonra bu göç akımına katılmak isteyen kişiler bu ağı kullanarak oluşacak zorlukları daha kolay aşmaktadır. Zaman ilerledikçe bu ağ kurumsallaşmaktadır (Adıgüzel,

2018, s. 31) r. Bu çalışmada ayrıca göçmen ağları ile yakından ilişki olan sosyal sermaye kavramı ele alınmıştır. Göçmenler geliştirdikleri sosyal ağlar üzerinden devam ettirdikleri göç sürecinde sahip oldukları sosyal sermayeyi kullanarak bir araya gelip kurumsallaşmaktadır. Massey vd. (1993, s. 448)'nin sosyal sermayeyi göç ağlarına benzer olacak yönde kullanması göç ağları ve sosyal sermayenin iç içe geçtiğini bize göstermektedir.

Türkiye'den Batı Avrupa'ya giden göçmenler belli bir süre çalışıp geri döneceklerdi. Fakat göç süreci göçmenlerin gittikleri ülkelerde kalıcı olmaya başlamasıyla beraber farklı boyutlara ulaşmıştır. Bu boyutlardan bir tanesi de Türkiye'den giden göçmenlerin gittikleri ülkelerde sivil toplum örgütlenmeleridir. Kurulan sivil toplum kuruluşları Türklerin sosyal ve kültürel yaşamlarında önemli merkezlerden biri haline gelmiştir. Türklerin göç ettiği ülkelerden bir tanesi de Avusturya'dır. Bu tez araştırmasının konusunu da, Türkiye'den Avusturya'ya göç eden Türk göçmenlerin kurmuş olduğu sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Türklerin Avusturya'daki sivil toplum örgütlenmesi ve bu sivil toplum kuruluşlarının Türk kültürünün aktarım sürecindeki faaliyetleri ve edindikleri roller incelenmiştir. Çalışmada ayrıca 1964 yılında Türkiye'den Avusturya'ya geçici işçi olarak giden işçilerin başlattığı göç hareketi incelenmiş ve Avusturya'nın kendi iç dinamikleri olan, vatandaşlık, göç ve entegrasyon politikaları anlatılmıştır.

1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırma, Türk göçmenlerinin göç sürecini incelemek ve göçmenlerin kültürlerinin aktarılması ve yaşatılması için bir araya gelerek kurmuş olduğu sivil toplum kuruluşlarının yapısını ve faaliyetlerini incelemektedir. Sivil toplum kuruluşlarının Türk kültürünün yaşatılması ve aktarılması sürecinde rolleri ve yaptıkları faaliyetlerin neler olduğunu ve bunların etkilerini sosyolojik bir yaklaşımla ortaya çıkarmak bu çalışmanın temel amaçlarından. Ayrıca araştırmada Türk sivil toplum kuruluşlarının kuruluş amaçları ve örgütlenme biçimleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Avusturya'daki Türkler ile ilgili bugüne kadar birçok araştırma yapılmıştır. Fakat bu araştırmalarda sivil toplum kuruluşları bir bütün olarak çok az ele alınmıştır. Bu araştırma sivil toplum kuruluşlarını merkezine alarak, kültürel aktarımın kurumsal olarak nasıl aktarıldığını ortaya çıkarmaktadır. Türklerin sivil toplum kuruluşları çerçevesinde bir araya gelerek oluşturdukları ağ ve bu ağ üzerinden kültürel aktarımlarını ne şekilde yaptıklarıyla ilgili literatürde boşluk olduğundan dolayı, bu alandaki eksikliğin giderilmesi amaçlanmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırmada araştırmacı verileri derinlemesine analiz ederek anlamı yakalar ve keşfeder, kullandığı veriler ise belgeler, gözlemler, yazıya dökülmüş konuşmalar ve imgelerdir. Bu veriler analiz edilirken, kanıtlardan temalar veya genellemeler ortaya çıkarılır ve veriler tutarlı, anlaşılabilir bir resim oluşturulacak şekilde düzenlenmektedir. Nitel araştırmada ölçütler özel olarak yapılır ve genellikle tek bir ortama ve araştırmacıya özgü olmaktadır (Neuman,2016, s. 233). Araştırmanın kuramsal bölümlerinde, literatür taraması yapılarak göç kavramı bağlamında uluslararası göç ve göçe ilişkin yaklaşımlar ele alınmıştır. Ayrıca göçmen ilişkiler ağı teorisinde sosyal sermaye kavramının yeri literatürden elde edilen bilgilerle anlatılmıştır. Araştırmada, Avusturya'nın göç, vatandaşlık ve entegrasyon politikaları resmi devlet verilerinden ve literatür taramasından elde edilerek aktarılmıştır Avusturya'daki Türk göçmenlerin sosyo-demografik ve kültürel durumları ile ev sahibi toplumla ilişkilerine yönelik yapılan çalışmalar taranarak gerekli kuramsal bilgi birikimi elde edilmiştir. Kültür, sosyal sermaye, kültürel aktarım ve din, dil, eğitim, gelenek ve görenek gibi kültürün öğeleri ele alınmıştır. Ayrıca STK kavramı ve Avusturya'daki Türk STK'ların gelişim süreci ele alınmıştır.

Çalışmanın uygulamalı bölümünü Ekim 2018 ile Şubat 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen alan araştırmasından oluşmaktadır. Alan araştırmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Alan araştırması zarfında Avusturya'da yer alan Türk STK'ları ziyaret edilmiştir. Çeşitli kültürel ve toplumsal çalışmalarda yer alınmıştır. Cuma

namazları, konserler, hafta sonu kursları, kermesler, Türkçe dil dersleri ve çeşitli eğlence aktiviteleri gibi Türk STK'larının düzenlendiği Türk kültürünün izlerini taşıyan etkinliklere katılım sağlanmıştır. Bu etkinliğe katılanlarla görüşmeler, sohbetler ve durum analizleri yapılmıştır.

Araştırmada ölçüt (Kriter) örnekleme tekniğiyle seçilen Avusturya'da bulunan Türk sivil toplum kuruluşlarıyla görüşmeler yapılmıştır. Sivil toplum kuruluşları seçilirken, bu kuruluşların Türk kültürünü, dilini, adet ve geleneklerini yaşatma amacı ve prensiplerine sahip olması önemli bir nokta teşkil etmektedir. 9 farklı STK'da çeşitli gözlemler izlenimler yapılmış, 15 STK başkanı, yöneticisi veya üyesi ile görüşmeler yapılmıştır.

1.2.1. Araştırmanın Temel Problemleri

Tez çalışmasının konusu ve amaçları etrafında, araştırma boyunca belirlenen ve üzerine odaklanılan problem cümleleri şunlardır:

1. Türklerin Avusturya'ya toplu göç süreci nasıl başladı?
2. Türk göçmenlerin Avusturya'da örgütlenme süreci nasıl olmuştur?
3. Türk göçmenlerin kurmuş olduğu sivil toplum kuruluşlarının amaçları nelerdir?
4. Türk göçmenlerin kurmuş olduğu sivil toplum kuruluşlarının Türk kültürünün aktarılması için yapmış olduğu faaliyetler nelerdir?
5. Türk göçmenlerin kurmuş olduğu sivil toplum kuruluşlarının kültürel aktarımda nasıl bir role sahipler?
6. Türk göçmenlerin kurmuş olduğu sivil toplum kuruluşlarının Türk kültürünün aktarılması için yaptığı faaliyetlerin verimliliği ve yapılan faaliyetler Türk göçmenler için ne anlam ifade etmektedir?

1.2.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Bu araştırmanın saha çalışması Avusturya'nın başkenti Viyana'da gerçekleştirilmiştir. Araştırma evreni Avusturya'nın başkenti olan Viyana'da yer alan Türk sivil toplum

kuruluşları seçilmiştir. Bunun nedeni Viyana'nın Avusturya'nın en büyük şehri ve başkenti olmasıdır. Ayrıca Avusturya'da bulunan Türk nüfusunun çoğu bu şehirde yaşamaktadır. Bütün STK'ların merkezi, önemli faaliyetleri ve toplantıları bu şehirde gerçekleşmektedir. Araştırmanın evreninde yer alan STK'lar Avusturya'da Türk kültürünü, dilini, inancını, gelenek ve göreneklere hakkında faaliyet gösteren STK'lar oluşturmaktadır. Bu özelliklere sahip STK'lar incelenmiş ve ulaşılabılır 9 tane STK örneklem olarak alınmıştır.

Seçilen 9 STK belirli kriterler gözetilerek seçilmiştir. Bunlar: Türk göçmenler tarafından kurulması, Türk kültürüne ait motifleri barındırması ve Türk kültürünün yaşatılması için faaliyetler yapması, göçmenler arasında Türk dili ve edebiyatının gelişmesinde katkı sağlamaya çalışan ve bu yönde faaliyetler yapması, Türklerin din, kültür, eğitim, günlük yaşam ve sosyal hayatlarını kapsayacak faaliyetler yapması, STK'ların seçilmesinde belirlenen kriterleri oluşturmaktadır.

Günümüzde Türkiye'de rastlanan siyasi, dini, ulusal aidiyetlerin tamamı Avusturya'daki Türkiye kökenli göçmenler arasında da var olmaktadır. Sağ yelpazede kurumsallaşan yapılar muhafazakar, Türk milliyetçisi ve Türk-İslam sentezci, sol yelpazede sosyal demokrat, sol laik ve laik kurumsallaşmalar dikkat çekmektedir. Ayrıca Avusturya'da Türkiye kökenli göçmenler farklı inanç ve etnik yapılar ile örgütlenmektedir. Bu yapıların yan kurumları sayılan öğrenci ve akademik STK'lar da ana ayrışma hatlarından ayrı olmamakla beraber kurumsallaşmanın farklı bir boyutunu oluşturmaktadır (Şimşek H. , 2014, s. 187). Göç eden göçmenler, burada dini, ideoloji, siyasi ve etnik kimliklerine göre farklı STK'lar etrafında birleşmişlerdir. Bunun için seçilen kriterler araştırmanın daha olumlu sonuçlar göstermesi yönündedir.

1.3.3. Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Avusturya'daki Türk sivil toplum kuruluşlarının kültürel aktarım sürecinde rolü ve faaliyetlerinin incelendiği bu çalışmada çalışmanın verileri nitel araştırma teknikleri

kullanılarak elde edilmiştir. Nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'nun izni alındıktan sonra, araştırmaya dâhil olabilecek STK'lara açık kaynaklar kullanılarak, faaliyetleri, amaçları ve yerleri belirlenmiştir. STK'lara yapılan ön görüşmelerden sonra, STK'lar mekânsal olarak ziyaret edilip ve gözlemlendikten sonra görüşmeler için onay alınmıştır. Bu bağlamda araştırmaya konu olabilecek 9 STK ziyaret edilip görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeye katılan STK'ların faaliyetleri açık kaynaklar şeklinde herkese açık olmaktadır. Tez çalışmasında STK'ların basın-yayın kaynakları ve dijital ortamda yaptıkları faaliyetlerden yararlanılmıştır.

Seçilen STK'ların üst düzey yöneticileri ve üyeleri ile toplam 15 kişiyle 3 aylık süre aralığında yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilerin pekiştirilmesi amacıyla Avusturya'da geçen süre zarfında STK'ların faaliyetlerine sürekli olarak katılım sağlanmıştır. Görüşmeler ve gözlemler not alma tekniği ile kaydedilmiştir.

1.3.4. Görüşülen STK'lar ve Katılımcılar

Tablo1. Görüşmeye Katılan STK'lar

STK	STK Bilgileri
STK1	Avusturya Türk İslam Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Birliği (ATIB)
STK2	Uluslararası Üniversite Öğrencileri ve Öğrenci Aktiviteleri Destekleme Derneği (WONDER)
STK3	Avusturya Türk Federasyonu
STK4	Avusturya Atatürkçü Düşünce Derneği
STK5	Avusturya Nizam-ı Alem Ocağı
STK6	Avusturya Samsunlular Derneği
STK7	Avusturya Giresunlular Derneği

STK8	Avrupa Gençlik Derneği
STK9	Avusturya İslam Kültür Merkezleri Birliği

Tablo2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

STK	Pozisyon	Kod İsim	Yaş	Eğitim	Cinsiyet	Vatandaşı olunan Ülke	Medeni Durum	Doğum yeri	Meslek	Geliş sebebi	Geliş Yılı
STK 1	STK Üyesi	K1	24	Lise	Erkek	Avusturya	Bekâr	Viyana	İşçi	Ekonomik ve aile	*
	Üst Düze Yönetici	K2	35	Doktora	Erkek	Türkiye	Bekâr	Yozgat	Dernek Yöneticisi	İş ve Eğitim	2006
STK 2	Üst Düze Yönetici	K3	33	Doktora	Erkek	Türkiye	Bekâr	Bursa	Dernek Yöneticisi	Eğitim	2006
	Üst Düze Yönetici	K4	26	Yüksek Lisans	Erkek	Türkiye	Bekâr	İstanbul	Dernek Yöneticisi	Eğitim	2011
	STK Üyesi	K5	20	Lise	Erkek	Türkiye	Bekâr	Viyana	Hasta Bakıcı	Ekonomik ve aile	*
STK 3	Üst Düze Yönetici	K6	52	Lise	Erkek	Avusturya	Evli	Sakarya	İşçi	Ekonomik Nedenler	1989
	STK Üyesi	K7	38	Master	Erkek	Avusturya	Bekâr	Viyana	Öğretmen	Ekonomik ve Aile	*
STK 4	Üst Düze Yönetici	K8	24	Lisans	Erkek	Türkiye	Bekâr	Viyana	Avukat	Ekonomik ve Aile	*
	STK Üyesi	K9	33	Yüksek Lisans	Kadın	Avusturya	Bekâr	İstanbul	Avukat	Ekonomik	1993

STK 5	Üst Düze Yönetici	K10	52	Lise	Erkek	Avusturya	Evli	Sivas	İşçi	Aile	1980
STK 6	Üst Düze Yönetici	K11	56	Lise	Erkek	Avusturya	Evli	Samsun	İşçi	Ekonomik	1980
STK 7	Üst Düze Yönetici	K12	49	Lise	Erkek	Avusturya	Evli	Giresun	İşçi	Ekonomik	1988
STK 8	Üst Düze Yönetici	K13	30	Doktora	Erkek	Avusturya	Bekâr	Viyana	Dernek Yöneticisi	Eğitim ve İş	*
	STK Üyesi	K14	27	Lisans	Erkek	Türkiye	Bekâr	Bitlis	İşsiz	Eğitim	2018
STK 9	Üst Düze Yönetici	K15	43	Lisans	Erkek	Türkiye	Evli	Burdur	Cami imamı	Evlilik	2000

1.3.5. Araştırmada Karşılaşılan Güçlükler

Avusturya’da gerçekleştirilen bu çalışmanın saha araştırması, ülkenin gerek dili gerekse sahip olunan maddi imkânların kısıtlı olmasından dolayı saha araştırması sürecinde belli zorluklar yaşanmıştır. Planlanan çalışmanın gerçekleştirilmesi için uzun bir zaman dilimine ihtiyaç olmasına rağmen gidilen ülkenin vize sınırlaması ve maddi imkânsızlıklar araştırmanın daha kısa süreye yayılmasına neden olmuştur. Görüşülmek istenilen STK’ların ve katılımcıların sayılarının fazla fakat görüşülecek zaman ve imkân sınırlamalarından dolayı araştırmaya konu olacak ve araştırmanın örneklemi olacak sadece 9 STK ile görüşme sağlanmıştır. Araştırmanın literatür kısmında, araştırmaya çalışılan ülkenin literatür dilinin farklı olması araştırma süresini uzatmıştır. 2020 yılının başında yaşanan Covid-19 salgınıyla beraber okulların ve kütüphanelerin kapatılması, ulaşımın zorlaşması gibi durumlar literatüre ulaşmayı zorlaştırıcı nedenler olmuştur.

2. BÖLÜM: GÖÇ OLGUSU VE ULUSLARARASI GÖÇE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

2.1. GÖÇ OLGUSU

Genel olarak baktığımızda insan topluluklarının veya bireylerin bir yerden bir yere çeşitli sebeplerden dolayı gitmesine göç denir. Net bir tanımının olmamasından dolayı her araştırmacı araştırdığı konu bağlamında kendisine göre bir göç tanımı yapmaktadır. Adıgüzel (2018, s.1)'e göre göçü, “insanların sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi” olarak tanımlamaktadır. Gökdere(1978, s.10)'ye göre göç, “kişilerin oturdukları yerleri nispeten sürekli olarak ve kayda değer uzaklıklar içinde değiştirmeleridir”. Uluslararası Göç Örgütüne (IOM,2019) göre³ ise “bir devlet içinde yer değiştirme veya uluslararası bir sınırı geçerek yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir.” Tarihin ilk çağlarında yaşayan insanlardan günümüz modern toplumlarına kadar insanlar çeşitli zamanlarda çeşitli sebeplerden dolayı göç etmişlerdir. İnsanların göç etmesinin birçok sebebi bulunmaktadır. Ekonomik yetersizlikler, siyasal bunalımlar, savaşlar ve doğal afetler gibi faktörler göçü tetikleyen en önemli sebeplerin bir kısmını oluşturmaktadır.

Tarihsel olarak sürekli yaşanan göçün nasıl ve ne için olduğu tarihin seyrine göre farklılık göstermiştir. Genel bir çerçeveden bakıldığında zaman, insanlar ilk çağlarda avcı-toplayıcı oldukları için hava koşullarına bağlı olarak göç etmişlerdir. Neolitik Çağ'da insanların tarımsal üretime başlaması ve ürün fazlasının stok edilebilmesiyle beraber, insanların göç etme nedenleri daha da farklılaşmıştır. Bu dönemde tarıma elverişli yerler seçilmiş, nüfus oralara doğru yönelmiştir.

Savaşlar, fetihler ve sömürgeleştirme faaliyetleri insanların sürekli yerinden edilmesine ve göç etmesine neden olan önemli faktörlerden olmuşlardır. Güvenlik gerekçeleri kadar iş gücünün temini de göçü etkileyen faktörlerden biri olmuştur. 16.yüzyılda yeni kıtaların keşfi ile beraber Amerika ve Avustralya kıtalarına göç akımları başlamıştır. Amerika kıtasında meydana gelen işgücü eksikliğini, Avrupalı köle tacirleri Afrika'dan getirdikleri kölelerle tamamlamaya çalışmışlardır (Toksöz, 2006, s.11). Bu tarihten sonra içgöçlerde de hareketlenme oldukça artmıştır. Sanayi devrimiyle beraber, şehirlerde fabrikalar kurulmuş,

---

³ https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2019 Erişim Tarihi: 01.01.2021

işçiye ihtiyaç artmıştır, böylece işgücü açığı ortaya çıkmıştır. Bu işgücü eksikliği kırsal alanlardan kent alanlarına hızlı bir nüfus kaymasıyla sağlanmıştır.

Avrupalı devletler son bir yüzyılda yaşadıkları süreçlerin etkisiyle göç olgusuna konjonktürel yaklaşmışlardır. I. Dünya Savaşına kadar devletler göç ile ilgili neredeyse hiç kontrol yapmamışlardır. Fakat I. Dünya Savaşından sonra bazı kısıtlamalar getirilmiştir. 1914 ile 1945 yılları arasında göçü kontrol sürecinin sebebi ırkçılık olarak ifade edilmiştir (Göker, 2015, s.47).

Stalker (2002, s.152), Avrupa’da yaşanan son bir yüzyılı dört döneme ayırarak anlatmaktadır.

Birinci dönem; İkinci Dünya Savaşı başlarında yaşanan kitlesel mülteci akınları 1950’li yıllara kadar devam etmiştir.

İkinci dönem; 1950 ile 1973 yılları arasındaki yenileme döneminde iş gücü göçü akımları yaşanmıştır. Bu süreç devletlerin karşılıklı sözleşme yapmalarıyla ortaya çıkmıştır. Sanayileşen modern Avrupa ülkeleri küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası alanda işgücü ihtiyacını sanayileşmemiş veya işgücü fazlası olan ülkelere karşılamaya çalışmıştır. Fransa ve İngiltere gibi ülkeler sömürgelerinden tedarik etikleri işçilerle karşılamaya çalışırken, Almanya gibi sömürgeye sahip olmayan ülkelere Yugoslavya ve Türkiye’den işçi tedarik etmişlerdir. Avusturya’da Almanya gibi Türkiye ve Yugoslavya’yı tercih etmiştir.

Üçüncü dönem; 1974 ile 1980’li yılların ortasına kadar devletler göçmenlere kapılarını kapatmaya çalışmıştır. 1973 Petrol Krizi ile başlayan ekonomik sorunlar nedeniyle devletler işçi alımını durdurmuştur. Bu dönemde gelen yabancı işçilerin gitmesi beklenirken, işçilerin belli bir bölümü kalmayı tercih etmiştir.

Dördüncü dönem; 1980’li yılların ortasından 2000’li yıllara kadar ise sığınmacı, mülteci ve kaçak göçmen akımı etkili olmuştur (Stalker, 2002, s.152). Nitekim günümüzde 4. Dönem

Avrupa için hala devam etmektedir. Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM,2019)⁴ Dünya Göç Raporu'na göre uluslararası göçmen sayısı 2019 itibariyle 271.6 milyona yükseldi. Bu oran dünya nüfusunun 3.5'ine denk gelmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre ev sahibi ülkelerdeki mülteci sayısı 2019 yılı itibariyle 20.4 milyona ulaşmıştır. Ayrıca rapora göre dünyada 4,2 milyon sığınmacı bulunmaktadır (UNHCR,2019)⁵.

Göç sadece insanların fiziksel olarak yer değiştirmesi değildir. Göç eden kişiler yaşadıkları yerlerden gittikleri yerlere kendi dillerini, dinlerini, adetlerini, örflerini, ekonomik ve siyasal düşüncelerini ve sosyal ilişkilerini de taşımaktadırlar. İnsanların doğdukları çevre içerisinde edindikleri kültürel kodlar yer değiştirmekle kaybolacak bir şey değildir. Kültürel kodlar insanları farklı kılan, insanlara kim olduklarını ve nereye ait olduklarını göstermektedir. Bu bağlamda göç süreçleri beraberinde birçok durum ortaya çıkarmaktadır.

2.1.1 Dış Göç

İnsanlar göç ederken göç edecekleri yeri bazen kendileri bazen de dışsal müdahalelerle seçmektedir. Göçü sınıflandırmanın birçok boyutu vardır. Göç, iç göç-dış göç, düzenli göç-düzensiz göç, zorunlu göç-gönüllü göç ya da bireysel göç- kitlesele göç olarak gerçekleşebilmektedir. Dış göç iki farklı ülke toprakları arasında yaşanan göç durumudur. Uluslararası göç olarak da tanımlayabiliriz. Örneğin Türkiye'den Avusturya'ya göç bir dış göçtür. Dış göç iç göçten çoğu zaman daha zorlu bir süreçtir. Bugünkü ulus devletler dünyasında, kendi ülke toprakları dâhilinde göç eden insanlar, hâlihazırda mevcut koşul ve ortamlarından çok farklı olmayan bir sosyo-kültürel ortam ile karşılaşmakta olduklarından dolayı dış göçe göre nispeten çok az zorluk yaşamaktadırlar.

⁴ https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2019 Erişim Tarihi: 28.09.2020

⁵ (UNHCR,2019). <https://www.unhcr.org/globaltrends2019/> Erişim Tarihi (28.09.2020).

Bir ülkeden bir ülkeye göç eden insanlar, uluslararası literatürde göç etme nedenleri ve şekilleri itibariyle farklı tanımlarla açıklanmaktadır. Uluslararası hukuk, uluslararası kurumlar ve devletler göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramlarını göç eden insanların statüsünü belirlemek için kullanmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü'ne göre, kendi ülkesinden nasıl ve ne için ayrıldığı önemli olmamakla beraber başka bir ülkede bir yıldan fazla kalan kişilere göçmen denilmektedir (IOM,2020). Mülteci ise 1951 Cenevre Sözleşmesi çerçevesinde kaynak ülkede yaşadığı sıkıntılar hayati ve insani koşulları aşan durumlara karşı karşıya kalan kişilerin başka bir ülkeden sığınma kabul etmeleri ve kabul edilmesidir. Sığınmacı ise mülteci gibi belli sıkıntılardan dolayı ülkesini terk eden fakat hala mülteci olamayan kişilere denilmektedir. Bu kişilerin başvuruları Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından kabul ya da ret alabilmektedir.

Türkiye'den Avusturya'ya yaşanan göç süreci dış göç olmakla beraber, 1961-1974 yıllarında Avusturya'ya yaşanan göç süreci uluslararası işgücü göçü olmaktadır. Yılmaz(2014, s.1687)'a göre "yaşadıkları ülkede iş imkânı bulamayan ya da yaptığı işten herhangi bir nedenden dolayı başka ülkelere iş bulabilmek veya hâlihazırda bulunduğu işte çalışmak amacıyla giden göçmenlerin bu yer değiştirmelerini işgücü göçü" olarak tanımlanmaktadır.

2.2. ULUSLARARASI GÖÇE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

Kapitalizmin ve piyasaların ortaya çıkardığı işgücü talebi göçün tarihine şekil vermesine rağmen, göç bireylerin ve ailelerinin de kararlarının ön planda olduğu karmaşık bir süreçtir. Göç, çok yönlü ve çok yaygın olduğu için tanımlanması ve ölçülmesini bir bütün olarak ortaya koyan genel bir teori bulunmamaktadır. Bu yüzden göçün değişik boyutlarını, yüzlerini ve sektörel süreçlerinin daha iyi anlaşılması için farklı teoriler mevcuttur. Teoriler ekonomik, sosyal, politik etkileri de kapsayacak şekilde birbirlerini tamamlamaktadır (Toksöz, 2006, s. 16).

Göçün bilimsel çalışmalara konu olmaya başlaması 19.yy sonlarına denk gelmektedir. Coğrafyacı ve harita uzmanı Georg Ravenstein 1885 ve 1889 yıllarında Londra'da yer alan

Royal Statistical Society'e iki tebliğ sunarak bilimsel tartışmaları başlatmıştır. Bu tebliğler, İngiltere'deki iç göçleri anlatmaktadır. Ravenstein, bu iki tebliğini, Göç Kanunları (The Law of Migration) başlığında sunmuştur. Göç kanunları, göçün kadın erkek boyutuna, kırsal-kentsel farkına ve göçün mesafe ile olan ilişkileri başta olmak üzere yedi farklı boyutunu ele almıştır. Ravenstein'in ortaya koyduğu göç kanunları bundan sonra oluşacak teoriler için bir yol gösterici olmuştur. Böylece göç artık kuramsal bir boyut kazanarak sosyoloji, uluslararası ilişkiler, antropoloji ve siyaset bilimi gibi farklı alanlarda incelenmiştir. 19. yüzyılda sosyal bilimciler iç ve dış göçleri tek ve kapsamlı bir kuramla açıklama çabası içinde olmalarına rağmen, 20. yüzyılda sosyal bilimciler farklı kavramlar ve farklı görüşler ile çeşitli kuramsal modeller geliştirmişlerdir (Abadan-Unat, 2017, s. 52-53).

Uluslararası göç hareketleri son 50 yılda beş kıtayı etkisi altına alan, çeşitli faktörlere dayanarak ulus kavramını sorgulamaya devam eden, demografik olarak milyonlarca insanı içine alan bir süreç olmuştur. Bu yarım asırlık süreçte, gelişmiş ülkelerin tamamında yer alan sosyal bilimciler uluslararası göçü ele almış, kuramsal olarak incelemiş ve buna siyasi çözümler aramıştır (Abadan-Unat, 2017, s. 51).

Bu tez konusunun merkezinde yer alan Türkiye'den Avusturya'ya göç uluslararası bir göçtür. İki ülke arasında yaşanan göç süreci kendi içinde farklı dönemler yaşasa da başlangıç noktası iş gücüne bağlı gelişen göç olmuştur. Bu durum ardından gelen bütün göç sürecini etkisi altına almıştır. Tarihsel bağlamda baktığımızda uluslararası işgücü göçü denilince akla ilk olarak, Afrika'dan Amerika'ya götürülen işçi köleler gelmektedir. Amerika'daki plantasyonlarda ve maden ocaklarında çalıştırılmak üzere Afrikalı köleler zorla Amerika'ya götürülmüştür. Gökdere (1978, s.12)'ye göre, yaklaşık 200 sene süren bu göç akımı, işçi göçü tanımını içerisinde yer alamaz, zira hem Afrikalı köleler hem de beyazlar kişisel tercihlerine bakılmaksızın zorla göçe zorlanmışlardır. Bugünkü Avrupa'ya yapılan işgücü göçüne benzer göçlerin ortaya çıkması için 19. yüzyılın başları ve liberal düşüncüyü ortaya çıkaran değişimlerin meydana gelmesi gerektiğini söylemektedir.

Uluslararası göçe yönelik yaklaşımlarda işgücü göçünü bir yere sabitlemek oldukça zordur. Birçok teori işgücü göçünü açıklamak için belli argümanlar ortaya koymuştur. Modern uluslararası sistemde yaşanan işgücü göçü, göçmenlerin belli bir süre yurtdışında kaldıktan sonra anavatanlarına döneceği ve yerlerini gelecek olanlara bırakacağı öngörülüyordu. Fakat durum böyle olmadı, gidenler belli avantajlardan dolayı gelmedi. Göçmenleri alan ülke de belli avantajları beraberinde getirince istihdam farklı alanlara yayıldı. Göçmenlerin ne kadar kalacağı belirsizleşti. Bu gibi durumlar iş gücü göçünün teorileşmesini zorlaştırdı (Gezgin, 2011, s. 32). Buna rağmen uluslararası göçe yönelik yaklaşımlar işgücü göçünü kendi baktıkları perspektiften anlatmaktadır.

Uluslararası göç süreci yaşanırken göçü etkileyen birden çok faktör etkili olmuştur. İşte bu noktada uluslararası göçe yönelik yaklaşımlar göçe çok yönlü bakmamızı, ayrıca göç ve göç sonrasını iyi analiz etmemizi sağlamaktadır. Uluslararası göç çok dinamik, karmaşık ve çok boyutlu olmasının yanında sürekli bir devinim halindedir (Öner, 2012, s.13).

Göç teorileri olaylara farklı ideolojik perspektiflerden ve çok değişik durumları kapsayacak düzeyde geliştirilmiş olmalarına karşın, hiçbiri göçü tek başına açıklayacağını iddia etmemektedir. Göçe yönelik bir makro yaklaşım eksikliğinden dolayı burada teoriler birbirlerinin yerine kullanılabilmek için birbirlerini tamamlamak için vardılar. İlk dönem teoriler iş gücü açığı, iş gücü fazlası ve yabancı işçi gibi göçün daha çok ekonomik ve sosyolojik tarafına odaklanmışken, 1980'lerden sonra göç eden işçilerin duygularıyla, kültürleriyle ve ihtiyaçlarıyla ön plana çıktığı dönem olmaktadır. Böylece göç ağları gibi teoriler yaygınlık kazanmıştır (Toksöz, 2006, s.23).

Böylece bu tez çalışması kapsamında Türkiye'den Avusturya'ya yaşanan göçü daha iyi anlamak için uluslararası göçe yönelik bazı yaklaşımlar ele alınacaktır. Ele alınan yaklaşımlar yaklaşık 50 senedir Türkiye'den Avusturya'ya yaşanan göçü daha iyi anlamak için bize yol gösterecektir. Bu çalışmada aşağıdaki uluslararası göç kuramlarının tamamından faydalanmakla beraber, Türkiye'den Avusturya'ya yaşanan göç sürecini daha iyi anlamlandırmak için göçmen ilişkiler ağı kuramı merkezi bir yer almaktadır.

Neo-klasik ekonomi yaklaşımı, Ranis, Feis ve Todaro tarafından geliştirilen bu kuram, W.A.Lewis'in ikili ekonomide kalkınma teorisinin derinleştirilerek göçe uygulanmasıdır. Neoklasik iktisat kuramından esinlenen bu kuram, göçün yapısal belirleyicileri üzerinde duran makro yaklaşıma ve bireyin davranışlarının ele alındığı mikro yaklaşıma da dayanmaktadır (Toksöz, 2006, s. 16). Bu kuramda göç, birey merkezlidir. Göçün başlamasında bireyin kararını nasıl verdiği ve göçün başlamasına etki eden ekonomik sürecin ne olduğunu anlamak için hem uluslararası göçleri hem de iç göçleri kavramımıza katkı sunmaktadır (Şimşek, 2018, s. 28).

Bu kuramın makro yaklaşımına göre, göç, sermaye ve emeğin coğrafi olarak eşitsiz bir şekilde dağılımından kaynaklanmaktadır (Adıgüzel, 2018, s. 28). Böylece ücretler ve yaşam standartlarının düşük olduğu yerlerdeki kişiler ücret ve yaşam standartlarının yüksek olduğu yerlere göç ederler. Göç arzın itmesi ve talebin çekmesine bağlı olarak ortaya çıkar. Buna bağlı olarak ücret farkının azalması göçün yavaşlamasına yol açar (Toksöz, 2006, s. 16).

Emeğin yoğun olarak bulunduğu yerlerde ücretler düşüktür, sermayenin yoğun fakat emek piyasasının kısıtlı olduğu yerlerde ücretler yüksektir. Alınan ücretin farklı olmasından dolayı düşük ücret alan işçiler yüksek ücret veren ülkelere göç etmektedir. Yaşanan bu göç ile birlikte emeğin bol olduğu ülkelerde emek piyasası azaldığı için ücretler yükselir, tam tersi olarak emeğin arttığı yerde ücretler düşmeye başlar ve böylece bir denge oluşur (Abadan-Unat, 2017, s. 53).

Böylece, makro yaklaşımın önerme ve varsayımlarını şöyle sıralayabiliriz; Uluslararası göçü emek piyasaları belirler. Uluslararası işgücü göçüne ülkeler arasında yaşanan ücret farkları neden olur. Nitelikli ve niteliksiz iş gücünün aldıkları ücret ve gidecekleri yönler farklılık göstermektedir. Ülkelerin emek piyasalarını düzenlemeleri ile bu göç süreci kontrol altına alınabilir (Şimşek, 2018, s. 26).

Mikro düzeyde yaklaşımda, kişiler daha yüksek ücret ödeyen ve yaşam standartlarının yüksek olan ülkelere göç ederler. Birey, göç ettikten sonra oluşan tüm gerçeklikleri kabul ederek gönüllü bir şekilde göç eder (Toksöz, 2006, s. 16). Birey burada göç sürecini rasyonel

düşünerek daha fazla karı nasıl elde edeceğiyle ilgili süreci takip eder ve karını maksimize etmeye çalışır (Adıgüzel, 2018, s. 28).

Göçe yönelik diğer bir yaklaşım ise, yeni ekonomi kuramıdır. Bu teori neo-klasik kuramın birey merkezli yaklaşımına karşıt olarak göç kararının sadece birey değil bireyin içinde bulunduğu hanenin etkili olduğunu açıklamaya çalışır. Bu kuram, göçü diğer etkenlerden ziyade, aile stratejisi olarak ele almaktadır. İlk olarak Jacob Mincer 1978 yılında kaleme aldığı Aile Göçü Kararları (Family Migration Decisions) makalesinde göç kararının ekonomik etkileri arasında aileyi de katması ve 1980'lerde Oded Stark'ın çalışmaları ile meydana gelmiştir.

Bu kuram göç kararının tek tek bireyler tarafından değil, çoğunlukla aile fertleri ya da bir topluluk tarafından alınan ortak bir karar niteliğinde olduğunu iddia etmektedir (Şimşek, 2018, s. 28). Göçmen göç ettikten sonra elde ettiği geliri ailesine gönderir ve memleketine yatırım yapar (Adıgüzel, 2018, s. 29).

Aileden bazı fertlerin göç etmesi ile beraber ailenin maddi getirisi artacak ve farklılaşacak, böylece aile kendi geleceğini ekonomik olarak güvence altına almış olacak. Ailenin ortak kararıyla aile fertlerinin bazıları göç etmektedir. Göç eden bireylerin elde ettiği maddi kazanç, ailenin bulunduğu yerden uzakta olduğu için risk azaltılmış olmaktadır. Bu kuram, gelirin neoklasik kuramda olduğu gibi türdeş bir meta olmadığı görüşünü savunur. Burada önemli olan gelirin kaynağıdır. Hane halkı gelirini arttırmasa bile, gelirden çeşitlilik söz konusu olmaktadır (Abadan-Unat, 2017, s. 56).

Uluslararası işgücü göçünü merkezine alan diğer bir yaklaşımda ikiye bölünmüş emek piyasası kuramıdır. 1970'li yıllarda Micheal J. Piore tarafından geliştirilmiştir. Uluslararası göç kuramlarından bir tanesi olan ikiye bölünmüş emek piyasası kuramının temeli, uluslararası göç hareketlerinin sebebi, modern sanayi toplumlarının işgücü talebi olduğunu ileri sürmektedir (Abadan-Unat, 2017, s. 57). Buna göre modern sanayi toplumlar gelişmemiş diğer toplumlardan işgücü almaktadır. Kuramın kurucusu Piore'ye göre, modern toplumlarda

işgücü piyasası iki türdür. Birinci sektörde çalışan işçilerin çoğunun sigortası, sosyal güvencesi, sendika ve toplu iş sözleşmesi hakları mevcuttur. Ayrıca bu sektörde sermayesi büyük işler yapılmaktadır. İkinci sektörün sermayesi düşük ayrıca işçiler vasıfsız ve istikrarsız bir niteliktedir. Birinci sektörde genellikle yerli işçiler çalışır. İkinci sektörün işçi açığını da göçmen işçiler kapatır. İkili bir iş gücü piyasası ortaya çıkmaktadır (Alıntıl原因 Adıgüzel, 2018, s.29; Aktaran Güllüınar, 2013, s.110).

Piore'ye göre uluslararası göç hareketleri işçi gönderen ülkedeki işsizlik veya düşük ücret gibi nedenlerden kaynaklanmıyor, bunun sebebi işçi kabul eden ülkelerin kronikleşmiş düşük ücretli işçi ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Gelişmiş sanayi ülkelerinde ücretler sadece arz ve talebe göre belirlenmiyor, ücretler yapılan işin statü ve itibarını da yansıtmaktadır. Statü ile ücret arasında doğru orantı mevcuttur. İşverenler vasıfsız işçileri en aşağı konumdaki işlerde çalışmaya razı etmek için yüksek ücret veremez, çünkü üst kademedekiler de daha yüksek ücret isteyecekleri için hiyerarşi sağlanamaz. Bunun için düşük ücretli ve düşük statülü işlerde yerli işçiler çalışmak istemedikleri için dışarıdan göçmen işçiler getirilmektedir (Toksöz, 2006, s.18).

2.2.1. Göçmen İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

1980'li yıllarda sosyal bilimler alanında göçmenlerin an gündem olmasıyla beraber misafir işçilerin hisleriyle, ihtiyaçlarıyla ve kültürleriyle bir insan olarak tanımlandığı dönem olmuştur. Göçün süreklilik kazanması ve kalıcılaşmasıyla beraber göçmenin benliği öne çıkmaktadır. Özne olarak göçmen toplumsal cinsiyet, etnik köken ve din temelinde birbirlerinden farklılaştırarak ele alınmaktadır. Göç çalışmalarında bir yandan etnik toplulukların oluşumu odak noktası olurken, diğer yandan bu toplulukların kültürel özellikleri ve göçmen kimliği üzerinde etkisi tartışılmaktaydı ve göç ağlarının nasıl ortaya çıktığı, bunların göç alan ve veren bazı ülkeler arasında göçü nasıl özendirdiği ve devamlı kıldığı sorularına cevap aranmıştır (Toksöz, 2006, s. 23). Göçmen ilişkiler ağı kuramı, diğer klasik yaklaşımlardan ve göçün yapısal boyutlarından sıyrılarak, özneye doğru yönelmiştir. Göçmenin yaşam alanını, ilişkilerini ve öznelliğini ortaya çıkarmıştır. Göçmenin insani ve

toplumsal bağlarına odaklanan bu kuram göçmenin öyküsüne, göçmen tarafından inşa edilen yeni toplumsal, kültürel ve ekonomik yapılara yönelmiştir (Akbaş, 2012, s. 346). Bu teoride göç, göçmenlerin tecrübeleri ve sürdürdükleri ilişkilere bağlıdır. Bir yere olan göç akımının devam etmesinde önceden giden göçmenlerin gittikleri yer ile ayrıldıkları yeri birbirine bağlayan bir ağ oluştururlar. Öncülerden sonra bu göç akımına katılmak isteyen kişiler bu ağı kullanarak oluşacak zorlukları daha kolay aşmaktadır. Burada bir nevi zincirleme göç oluşmaktadır. Zaman ilerledikçe bu ağ kurumsallaşmaktadır (Adıgüzel, 2018, s. 31). Bu göç teorisine göre insanlar finansal sermayeye erişmek için sosyal sermayeyi kullanmaktadır. Kişisel bağları olan birisi göç ettiğinde, bu bağlar zorlukları aşmasında faydalanabileceği bir sosyal sermayeye dönüşür (Massey ve diğerleri, 2008, s. 43).

Göç ağları teorisi göçün var olan nedenlerinden ziyade göçün devamlılığına ve kendini yenilemesine odaklanmaktadır. Massey göçmen ağları kavramını göçmenlerin arkalarında bıraktıkları aileleri, dostlar ve hemşerileri ile oluşturduğu kompleks ilişkileri tanımlamak için kullanmaktadır. Bu bağlar, göçmene bilgi, mali yardım, iş imkanı ve diğer birçok konuda yardım etmektedir. Bu ortaya çıkan etkileşimler göçün maliyetini ve içerdiği riskleri azaltmaktadır. Ağlar göç kanallarının kurumsallaşmasını ve devamlılık kazanmasını sürekli artacak şekilde etkilemektedir (Toksöz, 2006, s. 21).

Bu konuda önemli tespitleri bulunan Massey'e göre, ağ bağlantıları insanların sosyal sermayeleridir. İnsanlar yeni bir çevreye girerken bu sosyal sermayelerini kullanmaktadır. Massey, bu ağ kuramının temel varsayımlarını maddeler şeklinde bize sunmaktadır.

1-Göçmen ilişki ağları, göç hareketini özendirmek suretiyle göç etme isteğini sürekli yaygınlaştırmaktadır.

2-Ücret farklılığı önemini kaybetmektedir. Çünkü göçmen ilişki ağları göçün yol açtığı riskleri azaltmaktadır.

3-Göçmen ilişki ağları, kurumsallaştıkları ölçüde sosyo-ekonomik açıdan daha az seçici olmakta, gönderen ülke topluluğunu daha fazla temsil etmektedirler.

4-Ağlar genişlediği zaman göçün maliyetleri ve riskleri düşmekte, sosyoekonomik durum göç veren toplum açısından göç akışında daha az seçici bir hal almaktadır.

5-Göçmen ilişki ağlarını denetlemek oldukça zordur. Bu ağ ilişkisi bir kere kurulduktan sonra, uygulanan göç politikaları ne olursa olsun, göçmen örüntüleri oluşmakta ve devam etmektedir.

6-Göçmenlerle ailelerin birleşmesini hedefleyen politikalar göçmen ilişki ağlarını güçlendirmekte, belli bir ilişkiler ağına mensup olan üyelerin aile bireyelerine özel giriş hakkı tanımaktadırlar (Massey, 1993,s. 449- 450, Abadan-Unat, 2006, s. 35-36).

Türkiye'den Avrupa'ya giden göçmenler, kendilerinden önce oraya gitmiş kurumsallaşmış bazı yapılarla bağlantıya geçerek, yabancı oldukları bir mekânda en sürdürülebilir nasıl bir yol izleyeceklerini öğrenmiş olurlar. Özellikle dernekler, vakıflar, camiler ve çeşitli sivil toplum kurumları göçmenler arasındaki ağda önemli bir rol oynamaktadır.

Bireyin geldiği yerde var olan sosyal sermayesi göç ettiği yerde ona destek sağlamaktadır. İç göçlerde veya uluslararası göçlerde, göçmenler kendilerine benzeyen kişilerin yaşadığı yerlere veya onların yakınlarında yaşamayı tercih ederler. Bu durum belirli toplumların, etnik grupların veya hemşerilerin belirli mahallelerde veya bölgelerde yoğun bir şekilde yerleşmelerine ve gettolar oluşturmalarına yol açmaktadır (Castels ve Miller, 2008, s. 38).

3.BÖLÜM: TÜRKİYE'DEN AVUSTURYA GÖÇ VE AVUSTURYA'NIN GÖÇ, VATANDAŞLIK VE ENTEGRASYON POLİTİKASI

3.1. TÜRKİYE-AVUSTURYA İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL BOYUTU

Resmi adıyla Avusturya Cumhuriyeti olan Avusturya, Orta Avrupa'da yer alan bir ülkedir. Denize kıyısı olmayan ülkenin karadan 8 ülkeyle komşuluğu vardır. Resmi dil Almancadır. Federal parlamenter bir cumhuriyet olan Avusturya Burgenland, Karintiya, Aşağı Avusturya, Yukarı Avusturya, Salzburg, Steiermark, Tirol, Vorarlberg ve Viyana olmak üzere 9 eyaletten oluşmaktadır. Ülkede eyalet meclisi ve ulusal meclis olmak üzere iki meclis bulunmaktadır. Ülkenin en önemli eyaleti ve başkenti konumunda olan yer Viyana'dır.

Ülkenin çoğunluğunun Katolik olmasının yanında belli bir oranda Protestan ve Müslüman nüfusu da vardır.

Avusturya İstatistik Kurumunun İşgücü Piyasası İstatistiklerine göre Avusturya'nın 2017 yılındaki nüfusu 8 milyon 851 bin 417 kişidir. Nüfusun % 14.5'ini 15 yaş altı kişiler oluşturmaktadır. Bunun yanında 65 yaş üstü kişiler ise nüfusun %18.8'ini oluşturmaktadır. 1.42 milyon yabancı uyrukluların % 48.4'ü üçüncü ülke vatandaşı, % 51.2'si Avrupa Birliği, ve EFTA vatandaşlarıdır. Kalan 6500 kişinin ise vatandaşlıkları bilinmemektedir veya belirsizdir(Statistics Austria, 2020)⁶. Refah düzeyi yüksek olan ülkelerden biri olan Avusturya, sosyal devlet anlayışının hâkim olduğu bir ülkedir. Balkan ve Doğu Avrupa ülkeleriyle önemli ticaret kapasitesine sahiptir. IMF'nin 2019 verilerine göre Avusturya GSYİH oranlarına göre dünyada 26. Sıradadır (IMF, 2019).

Köklü bir tarihe ve imparatorluk geçmişine sahip olan Avusturya zamanla Kutsal Roma İmparatorluğunun bir parçası olmaktan çıkıp Habsburg Hanedanlığının önderliğinde kendi İmparatorluğunu kurmuştur. Daha sonra Macaristan ile birleşen Avusturya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu olarak tarih sahnesinde yer almıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu 1.Dünya Savaşını kaybettikten sonra imparatorluk Avusturya ve Macaristan ismiyle iki farklı bağımsız devlete bölünmüştür. II. Dünya Savaşında Hitler tarafından Almanya'ya bağlanan ülke, savaşın bitiminden sonra Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği, İngiltere ve Fransa tarafından işgal edilmiştir. Avusturya yaklaşık 10 sene sonra, 1955 yılında yapılan antlaşma ile bağımsız bir devlet olmuştur.

Türkiye ve Avusturya ilişkilerini daha iyi anlamak için Habsburg Hanedanlığı ve Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak ikili ilişkilere bakmak gerekmektedir. Habsburg Hanedanlığı başta Avusturya olmak üzere Avrupa'nın birçok ülkesinde yüzyıllar boyunca hâkimiyet kurmuş bir hanedanlıktır. Osmanlı İmparatorluğu ve Avusturya 15.yy'dan

---

6

http://pic.statistik.at/web_en/statistics/PeopleSociety/population/population_censuses_register_based_census_register_based_labour_market_statistics/population_by_demographic_characteristics/index.html

başlayarak 1791 yılında imzalanan Zıştovi Antlaşmasına kadar Balkanlar ve Doğu Avrupa üzerinde hâkimiyet mücadelesi vermişlerdir.

Habsburg Hanedanlığının kurduğu Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tıpkı Osmanlı İmparatorluğu gibi birçok farklı kültür, etnik ve ulustan meydana oluşmaktadır. 1789 Fransız Devrimi ile beraber öne çıkan “özgürlük”, “milliyetçilik” “eşitlik” ve “kardeşlik” kavramları iki imparatorluk himayesinde yaşayan etnik ve ulusal gruplar için bir baskı unsuru oluşturmuştur (Tuncer, 2008, s. 15). Bu süreçten sonra iki imparatorluk Balkanlarda gelişen milliyetçilik ve bağımsızlık mücadelelerine karşı beraber durmuşlardır. Özellikle Rusya’nın Balkanlarda yer alan halkların ulusçu duyguları üzerinde etki alanını genişletmesinin önüne geçmek için iki imparatorluk siyasal alanda birlik yapmışlardır. Zira iki imparatorluğun hakimiyet alanının önemli bir kısmını Balkanlar oluşturmaktadır (Tuncer, 2008, s. 20). Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğunun dağılmasına neden olacak Birinci Dünya Savaşı patlak verdiği zaman iki İmparatorluk müttefik olarak savaşa girmişlerdi. Savaşın sonunda iki İmparatorluk da dağılacak, yeni ulus devletler olarak Türkiye Cumhuriyeti ve Avusturya Cumhuriyeti kurulacaktır.

Ulus devletlerin kurulması akabinde Türkiye ile Avusturya arasında yaşanan en önemli gelişmelerden biri işgücü antlaşmasıdır. Türkiye ve Avusturya arasında 1964 yılında “İşgücü Tedarik Anlaşması” imzalanmıştır. Böylece Türkiye’den Avusturya’ya işçi gönderimi başlamıştır. Bu durum iki ülkenin bundan sonra ikili ilişkilerinin en önemli noktası olmuştur. Göç, 1970’li, 1980’li ve 1990’lı yıllarda göç süreci devam etti. Son yıllarda ise Türkiye’den Avusturya’ya göç eden kişi sayısı önemli ölçüde azalmıştır (Soytürk, 2012, s. 2319). Bugün Avusturya’da yaşanan Türkiye kökenlilerin sayısı tam net sayı olarak bilinmese de Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı verilerine göre Avusturya’da yaşayan Türkiye kökenlilerin sayısı yaklaşık olarak 300 bindir (MFA,2020). Avusturya’da bu denli önemli bir Türk nüfusunun var olması, belli başlı bazı durumları ortaya çıkarmıştır. İki ülke arasında turizm, ticaret, siyaset ve kültür gibi birçok konuda göçmenlerin etkisi oldukça fazladır.

Çifte vatandaşlık ve oy hakkı iki ülke ilişkilerindeki önemli çıkmazlardandır. Bu durum Avusturya ve Türkiye ilişkilerinde çoğu zaman sorun olmuştur. Avusturya yasalarına göre, çifte vatandaşlık yasaktır. Karar 2012'den beri uygulanmaktadır. Karar sonrasında Avusturya'da yaşayan Türklerin büyük bir kesimi Avusturya vatandaşlığına geçiş yaparak Türkiye pasaportundan feragat etmek zorunda kalmışlardır. Böylece Avusturya'daki Türk vatandaşları Türkiye'deki oy haklarını kaybetmişlerdir.

Avusturya'da yaşayan yaklaşık 300 bin Türkiye kökenlinin 116 bin 877'i hala Türk vatandaşlığına sahiptir. Geri kalanlar ise Avusturya vatandaşlığına geçmişlerdir (Statistics Austria,2020). Avusturya'da yükselen aşırı sağcı görüşlerin göçmen karşıtlığının en önemli malzemesini Türkler oluşturmaktadır. Türk göçmenlerin Avusturya'daki en büyük Müslüman grubu oluşturmaları önemli bir etkidir. Son yıllarda yapılan seçimlerde gerek afişler gerek söylemler Türkler üzerinde yoğunlaşmaktadır.

İkinci Dünya Savaşından sonra dünya iki kutuplu bir sürecin içine girdi, Türkiye ideolojik, ekonomik ve askeri olarak Batı eksenli bir çizgide yer almayı tercih etti. Bu neticede Türkiye, Sovyetler Birliği karşısında askeri bir güç olan NATO'ya 1951 yılında üye oldu. Bu üyelik Türkiye'yi Batı eksenli bir alana entegre ederek, Amerika ve Avrupa ile ilişkilerini geliştirdi. Bunun sonucu olarak Türkiye 31 Temmuz 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuna başvuru yaptı. Bu topluluğun adı daha sonra Avrupa Topluluğu olarak değişip, 1991 yılında Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği adını almıştır. Bugün hala 1959 yılında başlayan süreç devam etmektedir. Türkiye'de iç ve dış politikanın en önemli gündem konularından bir olan Avrupa Birliği üyeliğine en fazla karşı gelen ülke Avusturya Cumhuriyeti gösterilmektedir. Nitekim 2006 yılında Avrupa Komisyonu'nun yaptığı ankete göre Avrupa Birliğindeki 27 ülkenin vatandaşlarının %59'u Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkmışlardır. Karşı çıkanlar arasında %81 ile en yüksek oya sahip ülke Avusturya Cumhuriyeti olmuştur (Avrupa Komisyonu Special Eurobarometer, 2006).

Ticaret Bakanlığı'nın verilerine göre 2017 yılında iki ülke arasında ticaret hacmi 2 milyar 586 milyona ulaşmıştır. Aynı verilere göre 2007 yılında ticaret hacmi 2 milyar 195 milyondur

(Ticaret Bakanlığı, 2018)⁷. Ayrıca, Avusturya’da yaşayan göçmenlerin belli bir kısmı yaz tatillerinde ve bayramlarda Türkiye’ye gelmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın açıkladığı verilere göre, 2019 yılında Avusturya’dan Türkiye’ye gelen turist sayısı 401.475 kişidir. Göçmenler beraberinde getirdikleri döviz ve Türkiye’de doğrudan yapılan yatırımlar ile ekonomik olarak iki ülke arasında bir köprü görevi üstlenmektedirler.

3.2. AVUSTURYA’NIN GÖÇ TARİHİ VE TÜRKİYE’DEN AVUSTURYA’YA GÖÇ

3.2.1. Avusturya’nın Göç Tarihi

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu birçok milleti boyunduruğu altında tutan Orta Avrupa, Doğu Avrupa ve Balkanlarda hâkimiyet sürmüş bir imparatorluktu. Habsburg Hanedanlığının yönetimi altında sınırları çok geniş alanlara yayılmıştı. Günümüz siyasi haritasına göre baktığımızda doğusunda Ukrayna’nın Çernivtsi şehri, güneyde Bosna-Hersek, Hırvatistan, batıda İtalya’nın Trento şehrine kadar hâkimiyet kurmuş bir imparatorluk olmuştur. Sınırların bu kadar geniş olmasıyla beraber, birçok farklı millet, kültürel ve etnik yapılar bu imparatorluk bayrağı altında yaşamıştır.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşında yıkıldıktan sonra kurulan Avusturya devletinin demografisine bakıldığında Macarlar, Hırvatlar, Slovenler ve Romanlar başta olmak üzere birçok farklı azınlık grubunu içinde barındırmıştır. Fakat gene de nüfusun büyük çoğunluğu Almanca konuşan vatandaşlardan meydana gelmekteydi. Bu nispeten büyük sayılabilecek homojen yapı, İkinci Dünya Savaşı sonrası meydana gelen göç hareketleriyle değişime uğramıştır (Bekaroğlu vd. ,2015, s.11). Avusturya hem tarihsel geçmişinden hem de Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrası yaşanan gelişmelerden dolayı göç ve azınlık kültürü geleneğine sahip bir ülke olmuştur (Gelekçi, 2014, s. 179).

---

⁷ <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avrupa/avusturya/genel-bilgiler>

Geniş bir çerçeveden bakıldığında İkinci Dünya Savaşından sonra Avusturya'ya yaşanan göç hareketleri üç dönemi kapsamaktadır. Bu üç dönem Avusturya hükümetinin göç ve entegrasyon başta olmak üzere belli konularda köklü değişimlere gitmesine neden olmuştur. Savaş sonrası yaşanan ilk akım, Türkiye ve Yugoslavya'dan gelen "misafir işçi" de denilen göçmen işçiler olmuştur. Bu dönemde gelen işçilerin geri gideceği öngörüldüğü için belli bir politika izlenmemiştir. Göç hareketlerinin ikinci döneminde ise 1970'lerden 1990'lı yıllara kadar devam eden kontrolsüz göç süreci yaşanmıştır. Göçmenlerin kontrolsüz artmasıyla beraber siyasi tartışmalar başlamıştır. Çünkü gideceği düşünülen işçiler gitmemiş tam aksine aile birleşimleriyle beraber nüfusları hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır. Bu dönemde çevre ülkelerde yaşanan iç savaşlar önü alınmayan bir göç hareketine neden olmuştur. Böylelikle 1988 ile 1993 yılları arasında Avusturya'da yabancı nüfusu iki katına çıkmıştır. Üçüncü dönem dediğimiz 1990'lardan günümüze kadar gelen süreç, tüm Avrupa'da olduğu gibi Avusturya'da da daha kültürel ve güvenlikçi bir çizgi çizilmiştir. Özellikle 11 Eylül ve devamında Avrupa'nın önemli başkentlerinde meydana gelen saldırılar, Avrupa ülkelerini göçmen ve entegrasyon politikalarını tekrardan gözden geçirmeye zorlamıştır. Bu dönemde politikalar göçmenler aleyhine zorlaşmıştır (Alıntılayan Bekaroğlu vd., 2015, s.19-20; Aktaran Kraler ve Sohler, 2007, s.19).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu Avrupa'dan yaklaşık yarım milyon mülteci ve yerinden edilmiş insan Avusturya'da yaşıyordu. Avusturya 1950'li yıllarda Avrupa'nın en büyük yabancı nüfusuna sahip ülkesiydi. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, Doğu Avrupa'daki baskıcı olaylarla bağlantılı olarak Avusturya'ya 4 göç dalgası olmuştur. Bu dalgaları Macarlar (1956), Çekler (1968), Polonyalılar (1981) ve Sovyetler Birliği'nden gelen Yahudilerden oluşturmaktadır. Bu göç dalgalarının yanı sıra, Habsburg Hanedanlığının hükmettiği Slav yurtlarından gelen ve hâlihazırda yıllardır Avusturya'da yaşayan Slovenler, Çekler ve Slovaklar gibi halklar mevcuttu (Georgi, 2004, s.21). Ayrıca Soğuk Savaş döneminde Doğu Avrupa'dan kaçan mülteciler Avusturya'yı konum olarak bir geçiş ya da üst olarak kullanmışlardır. 1991 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Yugoslavya iç savaşı mülteci akınını tetikleyen etkenler olmuştur. Böylece 1988-1993 yılları arasında Avusturya'daki yabancı oranı iki kat artmıştır (Bekaroğlu vd., 2015, s.20). Şimdiye kadar

oluşan göçler ve mülteci akınları Avusturya'nın ön görmediği ve planlı olmayan süreçlerdi. Örneğin 1968 yılında Varşova Paktı'nın Çekoslovakya'yı işgal etmesinden sonra binlerce Slovak ve Çek ülkelerini terk edip Avusturya ve Batı Avrupa ülkelerine göç etmişlerdir. Savaşlar, yıkımlar ve afetler insanların zorla göç etmesine neden olan unsurlar olurken insanlar bazen daha iyi hayat şartları sağlamak için gönüllü göç de etmektedirler. Avusturya İkinci Dünya Savaşından sonra yaşanan yıkımı telafi etmek ve sanayi, hizmet ve birçok alanda var olan işçi açığını kapatmak için birçok Avrupa ülkesi gibi dışarıdan gönüllü gelecek işçilere ihtiyaç duymuştur.

3.2.2. İstatistiklerle Avusturya'da Göç

Avusturya'da, Avusturya İstatistik Kurumu, Avrupa Birliği, Ulusal Entegrasyon Fonu ve Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi gibi çatı örgütler belli aralıklarla Avusturya'da göç ve entegrasyon başlığı altında nüfusun tamamını kapsayan veriler ve sonuçları açıklamaktadır. Bu veriler devletin resmi kanalları aracılığıyla yapılmaktadır. Burada yer alan verilen bu raporun(Migration & Integration,2020) 2020 yılında yayınlanan güncel verileridir. Son resmi rapora göre Avusturya'nın şu anki nüfusu 8 milyon 901 bin 64 kişiden oluşmaktadır. 2019 yılında yaklaşık 150.400 kişi Avusturya'ya göç ederken, aynı zamanda 109.800 kişi ülkeyi terk etmiştir. Ortaya çıkan net göç yaklaşık +40.600 kişi olmaktadır. Bu oran bir önceki seneden % 15 daha yüksek olmaktadır.

Son yıllarda yaşanan savaşlardan dolayı Avusturya, Orta Doğu ve Afrika'dan çok fazla iltica başvurusu almaktadır. 2019 yılında Avusturya'ya gelen sığınma başvurusu sayısı 12.886 adetten oluşmaktadır. Sığınma başvurularının sayısı 2010'da 11.012, 2015 yılında 88.340'a çıkmıştır. 2019'daki sığınmacıların çoğu, Afganistan, Suriye ve Somali'den yapılmıştır (Migration & Integration,2020, s.35).

Avusturya'da, göçmen geçmişe sahip 2 milyon 70 bin 131 insan yaşamaktadır. Bu da toplam nüfusun % 23,7'lik oranına denk gelmektedir. Bugün Avusturya'da yaşayan yabancıların sayısı 1 milyon 486 bin 223 kişidir. Bu da toplam nüfusun %16,7'sine karşılık gelmektedir.

1 milyon 257 bin 442 yurtdışında doğarken, 228 bin 781 kişi Avusturya'da doğmuştur (Migration & Integration,2020, s.24-26).

Avusturya'daki yabancı uyruklular arasında, Almanlar açık ara en büyük grubu oluşturmaktadır. Avusturya'da 199 bin 993 Almanya vatandaşı yaşamaktadır. Son yıllarda Romanya'dan gelen kişilerin sayısında artış yaşandığı için bugün 123 bin 459 Romanya vatandaşı Avusturya'da en büyük ikinci yabancı nüfusunu oluşturmaktadır. Sırbistan'dan gelen 122 bin 115 kişi yer alırken 117 bin 607 Türkiye vatandaşı Avusturya'da yaşamaktadır. Bosna-Hersek 96 bin 583 kişiyle beşinci sırada yer almaktadır. Ayrıca ülkede Macaristan, Hırvatistan, Polonya, Suriye, Afganistan, Slovakya, Rusya, İtalya, Bulgaristan, Kosova ve Kuzey Makedonya vatandaşları da Avusturya'da yoğun olarak yaşayanlardır. Son zamanlarda iltica başvurularının en yoğun olduğu ülkelerden Suriye'den 51 bin 502, Afganistan'dan 43 bin 654 kişi Avusturya'da yaşamaktadır (Migration & Integration,2020, s.30).

3.2.3. Türkiye'den Avusturya'ya Göç

İkinci Dünya Savaşından sonra Batı Avrupa ekonomik yıkımla karşı karşıya kalmıştır, bunu telafi edilebilmek için 1950'li yıllarda sanayi, madencilik, yol ve yeraltı treni yapımı gibi alanlarda yeniden yapım çalışması ve geliştirilmesi için çalışmalar başlatmıştır. Ancak bunun gerçekleştirilebilmek için yeterli işgücü olanağı yoktu. Batı Avrupa ortaya çıkan işçi açığını kapatmak için dışarıdan işçi ithalatına yöneldi (Şahin, 2015, s.611). Böylece Avusturya birçok Batı Avrupa ülkesi gibi işçi almaya başladı. Avusturya'nın hedefinde olan ülkeler Türkiye ve Yugoslavya olmuştur. Avusturya, Türkiye ile ilk antlaşmasını 1964 yılında yapmıştır. Antlaşma geçici işçi sağlamak üzerine kuruldu. Aynı şekilde Avusturya, Yugoslavya ile de işçi alımı için antlaşma imzalamıştır. 1969 yılında Türkiye ve Yugoslavya'dan gelen misafir işçilerin sayısı 76 bin 500 kişiden oluşmaktaydı. 1973'te bu sayı 227 bine ulaşmıştır. Bunun 178 bini Yugoslavya'dan 27 bini Türkiye'dendi. (Bekaroğlu vd., 2015, s.16).

Türkiye’de insanlar 1961 yılından sonra seyahat etme hürriyetine anayasal bir hak olarak kavuşmuşlardır. Bu durumun sonucu olarak özel sektörün girişimiyle “Tercüme ve İşbulma” firmaları kurularak, yurtdışına eleman gönderilmeye başlanmıştır. Yüksek ücret gibi avantajlar işçilere cazip gelmiştir. Başlarda göçler bireysel devam ediyordu, ve “ismen davet”(nominal recruitment) denilen yöntem ile işveren parasal ve yol masrafı garanti edip işçi alabiliyordu. Fakat daha sonra Türk ve Alman yetkililerinin girişimiyle Çalışma Bakanlığı ve İş ve İşçi Bulma Kurumu 1 Eylül 1961 yılında Almanya ile ikili bir iş gücü mübadele antlaşması imzalanmıştır. Sonraki yıllarda Avusturya, Belçika, Hollanda, Fransa ve İsveç ile de aynı antlaşmalar yapılmıştır (Abadan-Unat, 2017, s. 85). Almanya ile Avusturya, siyasi ve ekonomik konularda birbirleriyle paralel çizgiler çizmektedir. Avusturya, Almanya’nın Türkiye ile yaptığı iş gücü antlaşmasından elde ettiği tecrübelerinden faydalanarak aynı yolu takip etmiştir. Nitekim Türkiye ile Almanya arasında imzalanan antlaşmadan birkaç yıl sonra Türkiye ile Avusturya arasında da “İşgücü Tedarik Anlaşması“ imzalandı. Avusturya’da Almanya gibi ilk önce İtalya ve İspanya ile iş gücü antlaşmaları imzalamıştı. Fakat gereken sonuçlar alınmayınca, yönünü Türkiye ve Yugoslavya’ya çevirdi (Soytürk, 2012, s. 2318).

Türkiye’den Avusturya’ya 1962-1974 yılları arasında 32.403 erkek 4.557 kadın işçi gönderilmiştir. İşçi olarak gidenlerin bir kısmı iş süreleri bitince geri döndüler, bir kısmı sonraki süreçlerde kendi kararlarıyla, bir kısmı ise Avusturya’nın geri dönüşü destekleyici politikaları sonunda Türkiye’ye dönmüşlerdir. Geri dönmeyenler ise Avusturya’ya yerleşmişlerdir. 1973 yılında petrol krizine bağlı olarak yaşanan ekonomik ve sosyal sorunlar Avusturya’nın göçmen işçi alımını durdurmasına neden olmuştur.

Yapılan bazı değişikliklerden sonra Avusturya Devleti nitelikli ve eğitimli göçmen stratejisine başlamıştır. Önceden sanayide çalışma oranları yüksek olduğu için eğitim ve nitelikli işçi arama oranı düşüktü, fakat Doğu Blok’unun devre dışı kalması ve Doğu Asya ülkelerinin kapitalist ekonomik sisteme geçmeleriyle beraber üretim Uzakdoğu ülkelerine kaymıştır. Bunun neticesinde sektörel değişim yaşanmış ve nitelikli ve eğitimli kişilere

ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum göçün yavaşlamasında önemli bir etki yaratmıştır (Soytürk, 2012, s. 2320).

Tüm bu yaşanan olaylara rağmen Türkiye'den Avusturya'ya göç devam etmiştir. Avusturya'da kalmayı seçen işçilerin aile birleşimi ve yaşanan evliliklerde gelin veya damadın Türkiye'den seçilmesi göçü devamlı kılmıştır (Gelekçi, 2014, s. 186-187). Ayrıca Gelekçi(2014, s. 192) Avusturya'ya yaptığı çalışmada, Avusturya'ya evlilik yoluyla gelenlerin %87,1 eşinin akrabası veya hemşerisidir.

Avusturya göçmenleri geri göndermeye teşvik amaçlı geri dönüşü destekleyici programlarla göçmenleri anavatanlarına göndermeye çalışmalar yapmasına rağmen Avusturya'da Türk nüfusu her gün giderek artmıştır. 1970'li yıllarda giden işçilerin artık ülkelerine dönemeyeceğini anlayan diğer Avrupa ülkeleri gibi Avusturya da sosyal güvenlik antlaşmaları ile işçilere sağlık bakımı, iş kazaları, ölüm gibi durumlarda sosyal sigorta hakkı ve doğum-çocuk yardımı sağlamıştır (Abadan-Unat, 2017, s. 88). Böylece özellikle 1974'ten sonra işçiler ailelerini de yanlarına almaya başlamıştır. Bu durum nüfusun hızlı bir şekilde artmasına neden olmuştur. Örneğin 1961 yılında Avusturya'da sadece 217 Türkiye vatandaşı mevcut iken bu sayı 1970'te 16.816, 1980 yılında 28.244 ve 1990 yılında 50.555 kişiye yükselmiştir. Burada ailelerin işçiye katılması nüfus oranını hızlıca arttırmıştır (Şimşek, 2014, s.452).

Bugün Avusturya'ya göç etmiş vatandaşlık almış veya almamış, göçmen veya yabancı statüsünde olan kişilerin hepsini 1964 yılından sonra başlayan iş gücü göçü içinde değerlendiremeyiz. Fakat var olan nüfusun gözle de görülebileceği gibi büyük kısmı 1964 yılından sonra yaşanan sürecin etkisiyle bugün Avusturya'da yaşamaktadırlar. Özellikle 1980 darbesinden sonra tüm Avrupa'ya olduğu gibi Avusturya'ya da Türkiye'den bir göç akımı yaşanmıştır. Ayrıca öğrenci veya turist olarak gelip buraya yerleşen kişiler azımsanmayacak derecededir. Bugün Avusturya'da yaşayan Türk göçmenler belli bir süre çalışıp dönmek için gittikleri yerde üçüncü ve dördüncü kuşağa ulaşmışlardır. İşçi statüsünde geldikleri ülkede bugün farklı ekonomik ve sosyal statülere sahip olmuşlardır. Hizmet

sektöründe çalışan, fabrikası olup üretim yapan, işveren konumunda olan, sanat ve edebiyatta yükselen insanlarla Avusturya toplumunun bir parçası olarak hareket etmektedirler (Soytürk, 2012, s. 2322).

Türkiye'den göç eden nüfus birden fazla ulusal, etnik, kültürel, dinsel yapılardan oluşmaktadır. Kürtler, Türkler, Araplar, Ermeniler ve Süryaniler nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktadır. Avusturya'da diğer ülkelerden gelen kişilerin çoğu aynı ulus ve etnik kökene sahip iken Türkiye'den gelen insanlar farklı nedenler temelinde birbirinden ayrılmaktadır. Özellikle siyasi gelişmeler, ideolojik ayrışmalar ve dini-kültürel farklılaşmalar Türkiye'den gelenleri farklı toplumsal kamplara bölmüştür. Bu durum eskiden Yugoslavya'dan gelen göçmenler için de geçerliydi fakat Yugoslavya'nın parçalanması ve her ulusun kaderini tayin hakkıyla devletine kavuşmasıyla bu durum ortadan kalkmıştır. Bugün Avusturya'da Boşnaklar, Sırp ve Hırvatlar farklı azınlık grupları oluşturmaktadır. Bunların hepsi eskiden Yugoslav olarak tanımlanıırken, bugün farklı millet isimleriyle varlıklarına devam etmektedir.

3.3. AVUSTURYA'NIN VATANDAŞLIK, GÖÇMEN VE ENTEGRASYON POLİTİKASI

3.3.1. Avusturya'nın Vatandaşlık ve Göçmen Politikaları

Bugün dünyada birçok ülkenin nüfusunun belli bir bölümü göçmenlerden, sığınmacılardan ve mültecilerden oluşmaktadır. Globalleşen dünyada saf ve homojen bir topluma sahip olmak oldukça zorlaşmıştır. Bölgeden bölgeye ülkeden ülkeye göçün boyutu niceliksel ve niteliksel olarak farklılık göstermektedir. Örneğin Afrika ve Orta Doğu göç veren bölgeler olurken, Kuzey Amerika ve Avrupa göç alan bir bölgelerdir. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve

Avustralya gibi ülkeler göçmen nüfusun yoğun olduğu yerler olurken, Japonya, Güney Kore ve Çin gibi ülkeler göçmen nüfusunun az olduğu ülkelerdir. Her ülke kendi toprakları üzerinde yaşayanları vatandaşı sayılabilecek kişileri yasalarla belirlemektedir. Ülkelerin kimin kendi vatandaşı olduğuna karar verme süreçleri çeşitli ideolojik, kültürel siyasi ve ekonomik etkenlere bağlıdır. Dünyada genel olarak iki farklı vatandaşlık hukuku yer alır, ilki köken prensibine dayanan Jus sanguinistir. Diğeri ise doğduğu toprağa bağlı olarak Jus solidir. Avusturya’da köken prensibi geçerli olduğu için göçmenler Avusturya’da doğmalar bile doğrudan vatandaşlık alamazlar.

Avusturya’nın vatandaşlık politikası tarihsel kökenleriyle beraber değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Ülke, imparatorluk geçmişine sahip, iki dünya savaşı geçirip, yoğun göçlere maruz kalmış ve daha sonra ulus ötesi bir yapılaşma olan Avrupa Birliğine katılarak Avrupa vatandaşlığı sürecine tabi olmuştur. Bunun için Avusturya’nın vatandaşlık politikasında sürekli bir değişiklik meydana gelmiştir. Öncelikle burada vatandaşlık kavramına baktığımızda, bu kavram Antik Yunan’a dayanmaktadır. Antik Yunan’da belli bir zümreye tabi olanlar vatandaş sayılabiliyordu. Kadınlar ve köleler kamu haklarına sahip olamadıkları içinde vatandaş sayılmıyorlardı. Bu kavram daha sonra Eski Roma’da bir topluluğa üye olma anlamını taşımak için kullanılmıştır (Yıldız, 2017, s. 40). Orta Çağa baktığımızda vatandaşlık, feodalitenin etkisi altında kalmıştır. Vatandaşlık burada toprağa bağlılık anlamına gelmektedir. Bu devirlerde kişi, doğduğu toprağın sahibine duyduğu bağlılık vatandaşlığın temelini ortaya çıkarmıştır (Topçuoğlu, 2012, s. 188). Fransız Devrimi’ne kadar vatandaşlık kavramına siyasi bir kimlik yüklenmemiştir. Devletin egemenlik alanının genişlemesi ile beraber ulusun tüm bireylerinin eşit sayıldığı ve kişilerin devletten talep ettiği haklar kapsamında gelişmiştir. 20. Yüzyıla gelindiğinde vatandaşlık artık siyasi hakların ötesine geçip refahı, sosyal hakları ve sosyal güvenliği de içine alacak şekilde tanımlanmıştır (Yıldız, 2017, s. 40).

Vatandaşlık tanımı ülkeden ülkeye göre farklılık göstermektedir. Günümüzde devletler gelen göçmenlerin vatandaşlık elde edebilmesini belli başlı kurallara tabi tutmaktadır. Sonuçta

devlet nezdinde yabancı ile vatandaşı arasındaki fark ona sağladığı haklardır. Aybay'a (2008, s.4) göre, vatandaşlık;

“Bireyin belirli bir devletle arasındaki karşılıklı hak, görev ve yükümlülük ilişkilerini belirleyen hukuksal bir bağ olarak tanımlanabilir. Göçmen bakış açısından değerlendirildiğinde ise vatandaşlık o toplumdaki tüm haklara erişimin, siyasi temsil ve katılımın, kamu dâhil geniş bir kapsamda iş imkânlarına erişimin, serbest dolaşımın ve aile birleşimi veya aile üyelerinin de vatandaşlığa erişiminin en temel yoludur.”

Avusturya tarihine baktığımız zaman, Habsburg'ların 1812 yılında oluşturduğu Medeni Kanun, Avusturya vatandaşlığına vurgu yaparak, “Avusturyalı” olan kişiler tüm haklardan yararlanabilecektir. Yasaya göre ülkeden göç eden veya bir yabancı ile evlenen kişiler vatandaşlıktan çıkarılmaktadır.

Avusturya'nın tarihinde sürekli olarak bir göçmen varlığı yer almıştır. Örneğin 1804-1918 yılları arasında başkentte yaşayan göçmenlerin oranı 2012 yılından daha fazladır. Habsburg İmparatorluğunun yıkılmasından sonra merkezden çevreye doğru bir göç hareketi başlamıştır. Bunun sebebi ise bağımsızlığını kazanan uluslardır. Merkezden yeni oluşan ulus devletlere doğru bir göç başlamıştır (Şimşek, 2014, s.65). İmparatorluğun yıkılmasından sonra, 1920 yılında imzalanan Saint Germain Antlaşmasına göre; Avusturya- Macaristan İmparatorluğu altında yaşayan halklara değil sadece yeni kurulan ülkede yaşayanlara vatandaşlık verilmiştir (Bekaroğlu vd., 2015, s.42).

Avusturya'da 1992 yılında “Oturma Yasası” adı altında bir yasa değişikliği yapıldı. Bu yasanın en temel amacı göçü sınırlandırmaktı. Çünkü 1960'lı yıllardan sonra başlayan göç hareketleri bitmek bilmeyen bir sürecin başlamasına neden olmuştur. Düzensiz bir şekilde artan göçmen nüfusu artık kontrol edilemez bir hale gelmişti. Oturma Yasası ile beraber uzun yıllardır Avusturya'da kalan kişiler de oturma izinlerini kaybetmekle ve aileleri için oturma izni alamaz duruma geldiler. Bunun sonucu olarak birçok kişi hukuk yollarına başvurarak mağduriyetlerinin giderilmesini istemiştir. Bu yasadaki birkaç sene sonra, 1995 yılında Avusturya, Avrupa Birliğine üye olmuştur. Bunun neticesi olarak Avusturya Maastricht antlaşmasının yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla 1997 yılında “Göç Yasası”

çıkarılmıştır. Oturum Yasası ile yaşanan mağduriyetler bu yasa ile giderilmiştir. Böylece sınır dışı etmek zorlaştırılmış, oturma süreleri uzatılmış ve Avusturya topraklarında doğan veya büyüyen çocukların ülkede kalma hakları korunma altına alınmıştır (Kraler ve Sohler, 2007, s.20).

Avusturya 1995 yılında Avrupa Birliği'ne katıldıktan sonra, ortak göçmen politikası ve Avrupa vatandaşlığına rağmen, bu durumları kendi iç politikalarıyla sürdürmeyi tercih etmiştir. AB vatandaşlığı, 7 Şubat 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması'na dayanmaktadır. AB üye ülkelerinin vatandaşlarının ulusal kimliklerinin yanında ekstradan elde ettikleri bir haktır. AB vatandaşlığı, AB içinde serbest dolaşım hakkı, ikamet hakkı, AB üyesi herhangi bir ülkede çalışabilme ve oturma hakkı gibi bazı özel haklar tanımaktadır.

Son olarak 2013 yılında yapılan bazı değişiklikler ile Avusturya vatandaşlığına geçiş yumuşatılmasına rağmen vatandaşlık almak hala Avrupa'da en zor olan ülkelerdendir. Vatandaşlık alabilmek için: Herhangi bir suça bulaşmamış olmak, parasal olarak geçimini sağlayabilecek düzeyde olmak, 6 yıl kesintisiz oturma hakkına sahip olmak, önceden vatandaş olduğu ülkenin vatandaşlığından çıkmak, yeterli düzeyde Almanca bilmek, demokratik düzen ve Avusturya hakkında yeterli tarihi bilgiye sahip olduğunuzu kanıtladığınızda vatandaşlığa başvuru yapabilirsiniz (Bekaroğlu vd., 2015, s.43).

1990'ların başında yaşanan yoğun göçün sebebiyle 2003 yılında vatandaşlığa geçenlerin sayısı 44 bin 700 kişi ile rekor seviyeye ulaşmıştır. Bunda Yugoslavya krizi etkili olmuştur. 2003 yılından sonra sayı nispeten düşmüştür. 2010 yılında 6.100 kişi, 2019 yılında ise 10.500 kişi Avusturya vatandaşlığı elde etmiştir. 2019'da Avusturya vatandaşlığına geçen Türklerin sayısı 900 kişiden oluşmaktadır (Migration & Integration, 2020, s.17).

Avusturya'da bir toplumun, grubun veya cemaatin statüsü iki temele dayanmaktadır. İlki ulusal azınlık, bu bir halk veya dil grubuna bağlı kişiler de olabilir, diğeri ise dini veya inanç azınlığıdır. Her iki alan ile ilgili yasalar ve kanunlar farklıdır. Birey bazında bakılınca üç seçeneğe bir durum ortaya çıkıyor. Avusturya'da yaşayan fakat yerli sayılmayan kişiler bu üç seçenektен biri içinde yer almaktadır. Azınlık, göçmen ve yabancı tanımlamaları yerli

olmayan kişiler için kullanılmaktadır. Kaç senedir Avusturya’da yaşadığına bakılmaksızın Avusturya vatandaşlığına geçmemiş olanlara yabancı denilmektedir. Avusturya vatandaşı olmuş olsa bile, fakat kendisi veya anne babası başka bir ülke doğumlu olanlara göçmen denilmektedir. Azınlık durumu ise biraz daha farklı tarihi ve sosyal süreçleri içerisinde barındırmaktadır. 1815 yılında “Viyana Nihai Senedi” adı altında varılan karar çerçevesinde bazı topluluklara ulusal azınlık statüsü verilmiş bunlar ayrıca dil topluluğu veya halk grubu olarak da tanımlanmaktadır. Ulusal azınlık statüsü verilenler yüzyıllardır bu topraklarda yaşamış ve burada mülk, mal ve arazi sahibi olan kesimlerdir. Bu bağlamda, Avusturya’da resmi olarak azınlık sayılmak için 3 temel koşul sağlanmalıdır. Bunlar: Belli bir bölgede yoğun olarak yaşamak, özgün bir dil veya kültüre sahip olmak ve Avusturya vatandaşı olmak, bu şartlar sağlanmalıdır (Şimşek, 2014, s.87). Avusturya’da Slovenler, Hırvatlar, Macarlar, Romanlar veya Sinti, Slovaklar ve Çekler resmi olarak tanınan yerli azınlık gruplarıdır. Bu grupların nüfuslarının çoğunluk olduğu yerlerde kendi dillerini resmi kanallardan öğrenebiliyorlar. Yani buldukları eyalet dil desteği sağlamak zorundadır. Burada Türkler ve Eski Yugoslavya’dan gelen kişiler hala “misafir” , “göçmen” veya “göçmen işçiler” (Gastarbeiter) olarak tarif edilmektedir. Bu kavram 1964 yılından sonra Avusturya ile yapılan anlaşmalar sonucu ülkeye geçici olarak gelen kişiler için kullanılmaktadır. Fakat Türkler misafir olmaktan çıkıp bugün Avusturya’nın en büyük gruplarından birisini oluşturmaktadırlar.

Toksöz (2006, s.42)’e göre vatandaşlığı başarılı bir yarış sonunda verilen ödül gibi görmeyen, etnik köken ve kültürel asimilasyon talep etmeyen ülkeler etnik farklılıklarla daha kolay mücadele etmektedir. İsveç ve Kanada gibi ülkeler göçmenlerin hızlı bir şekilde vatandaşlık almaları için onları teşvik ederek entegrasyon sürecini hızlandırmayı amaçlamaktadırlar. Vatandaşlığı kültürel bir asimilasyona bağlayan devletler bu politikalarla göçmenlerin dışlanmalarına ve dezavantajlı duruma düşmelerine neden olmaktadır.

3.3.2. Avusturya’nın Entegrasyon Politikası

Bugün tüm Avrupa’da olduğu gibi Avusturya’da da göçmenler ile ilgili en çok tartışılan kavram entegrasyondur. Somersan (2004, s. 92)’a göre entegrasyon, “göçmen veya yerli

halkların kendi istekleriyle çoğunluk kültür ve topluma uyum göstermesi ve çoğunluk toplumun normlarını, değer ve düşünce kalıplarını benimsemesidir.” Entegrasyon bir toplumdaki farklı etnik ve sosyal grupların o ülkede var olan tüm olanaklara eşit erişim sağlaması ve aralarında sürtüşmeler olmadan uyum içinde yaşamalarıdır Entegrasyon değişken bir kavram olduğundan dolayı bazen çokkültürlülüğü bazen de asimilasyonu kastetmektedir. Çokkültürlülük etnik veya diğer farklılıkların hoş görülmesi veya desteklenmesine bağlı olarak farklı kimliklerdeki insanların veya grupların heterojen ama istikrarlı bir şekilde bir arada yaşamalarıdır. Asimilasyon ise göçmenlerin toplum içinde özümsemesiyle, göç ettikleri yerdeki toplumdan ayırt edilemez bir duruma gelmeleridir (Toksöz, 2006, s.36). Castles ve Miller (2008, s. 362); asimilasyonu “göçmenlerin topluma tek taraflı bir adaptasyon süreciyle dâhil edilme politikası” olarak görmektedir. Göçmenlerin kendilerine ait olan dilsel, sosyal ve kültürel özelliklerini bırakarak hakim olan nüfusa benzemesidir.

Avusturya uzun süredir göç alan bir ülke olmasına rağmen, genellikle göç kavramının yanında sıklıkla kullandığımız entegrasyon ile ilgili adımları çok sonradan atmıştır. İlk olarak 1992 yılında çıkarılan Oturum Kanunu ile entegrasyon desteğinden bahsedilmiştir. Bu kanun, Avusturya’nın siyasi ve kültürel tarihinin öğretilmesi, Avusturyalılarla sosyal bir alanda bulunma ve dil desteği gibi konuları kapsamıştır. Daha sonra 1997 yılında yabancılar ve yabancı çalışma kanununda belli başlı değişiklikler meydana gelmiştir. Entegrasyon desteğinin devam edilmesi yönünde karar almanın yanı sıra uzun süredir Avusturya’da yaşayan üçüncü ülke vatandaşlarının ailelerine öncelik verilmesine karar verilmiştir. 1998 yılında Vatandaşlık Yasasında yapılan düzenleme ile vatandaşlığa geçme şartına Almanca bilgisi getirilmiştir (Bekaroğlu vd., 2015, s.45).

2000 yılında aşırı sağ FPÖ’nün (Avusturya Özgürlük Partisi) ÖVP (Avusturya Halk Partisi) ile koalisyon yapması göç ve entegrasyon üzerinde yeni etkiler ortaya çıkarmıştır. Zira FPÖ’nün söylemleri göçmenleri dışlamaktadır. Göçmenlerin ulusal güvenliği tehdit ettiği, suç oranlarını arttırdığı ve milli kültürü yok ettiği iddia edilmektedir. Buna göre göç durdurulmalı ve sınırlandırılmalıdır (Zaslove,2004, s.58). Aşırı sağ partilerin Avusturya

siyasetinde etkili olmasından sonra göçmen ve entegrasyon konularında bazı değişiklikler yapılmıştır. 1998'den sonra ülkeye giren göçmenlerin “entegrasyon sözleşmesini” imzalamaları ve zorunlu dil dersi almaları kararı alınmıştır. Ayrıca oturma sertifikası uygulaması başlatılarak en az beş yıldır Avusturya’da oturumu bulunan göçmenlere sınırsız çalışma hakkı verilmiştir (Kraler ve Sohler, 2007, s.21).

Avusturya ülkedeki göçmen ve yabancıların entegrasyonu için en önemli kuruluşlardan bir tanesi de Avusturya Entegrasyon Fonu(ÖIF)’dur. Bu kuruluş 1960 yılında BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Avusturya Federal İçişleri Bakanlığı (BM.I) tarafından Birleşmiş Milletler Mülteci Fonu adı altında kuruldu. Günümüzde kuruluş Avusturya Entegrasyon Fonu olarak adlandırılmaktadır. Bu kuruluş entegrasyon ve göçmenler hakkında güncel bilgiler sağlamaktadır. Avusturya genelinde 9 merkezi bulunan kuruluş, bu merkezlerde oryantasyon kursları, derinlemesine entegrasyon seminerleri ve Almanca derslerinin verilmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca göçmenler için ücretsiz ders kaynakları, Almanca kaynaklar ve sosyo-kültürel materyaller ücretsiz sağlanmaktadır. Avusturya vatandaşlığına geçiş yapmak isteyenlerin Almanca bilgisine sahip olması gerektiğinden dolayı, Almanca düzeyini ölçen sınavlar ve “entegrasyon sınavı” denilen, göçmenlerin dil, demokratik değerler, Avusturya toplumunun değerlerini ve anayasal düzeni içeren sınavlar bu kurum tarafından yapılmaktadır. Bu kuruluş Avusturya toplumu ile nasıl yaşamamız gerektiği ve Avusturya’nın siyasi, sosyal, kültürel ve hukuki alanında eğitimler ve materyal desteği sağlanmaktadır.⁸

Entegrasyonun daha geniş çaplı olarak yapılması için, 19 Ocak 2010 tarihinde göçmenler için “Entegrasyon için Ulusal Eylem Planı” adında Bakanlar Kurulu Kararı ile yeni bir düzenleme yapılmıştır. Entegrasyon için Ulusal Eylem Planı (NAP.I)⁹, Göçmenlerin, Avrupa Birliği vatandaşlarının, anadili Almanca olmayanların, iltica hakkına sahip olanların ve ikincil koruma hakkına sahip kişilerin entegrasyonunu teşvik edecek uygulamaları içermektedir. Bu eylem planı, Avusturya’da genel entegrasyon politikası yasalarına ek

⁸ <https://www.integrationsfonds.at/>

⁹ <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/agenda/integration/nationaler-aktionsplan.html>

olarak, entegrasyonun yedi temel eylem alanına odaklanmaktadır. Bu eylem planı, dil ve eğitim, çalışma ve meslek, hukukun üstünlüğü ve değerler, sağlık ve sosyal ilişkiler, kültürlerarası diyalog, spor ve boş zaman son olarak yaşam ve entegrasyonun bölgesel boyutunu içermektedir. Entegrasyon için Ulusal Eylem Planı, “entegrasyon konusunda uzman tavsiyesi” adı altında göç ve entegrasyon konusunda uzman kişilerden aldığı rapor ve önerileri değerlendirmektedir. Bu planın ilk yılında uzman konseyinin düzenlediği raporda yedi temel eylem için yapılması gerekenler sıralanmıştır. Buna göre Avusturya’da bulunan göçmenlerin ihtiyaçlarını gidermek için ve yerel toplum ile daha fazla entegre olması için bazı uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu tavsiyeler çerçevesinde göçmenlerin entegrasyonu için bazı çalışmalar yapılmaktadır¹⁰. Bu çalışmalar:

-Dil ve eğitim: Okula devam zorunluluğu getirilmeli, kursların ve okulların çekiciliğini arttırılmalı ve zorunlu anaokulu yılını iki seneye çıkarma gibi uygulamalar uygulanmalıdır.

-Çalışma ve meslek: Kişisel becerilerin değerlendirilmesi ve tanınması kolaylaştırılmalı, okuldaki kötü notlardan dolayı okuldan işe geçiş yapamayan bireyler için, meslek öğrenmeleri için okulların çoğaltılması, göçmen kadınların işe katılım oranı diğer kadınlara göre düşük olduğu için göçmen kadınların istihdamının teşvik edilmesi sağlanmalıdır.

-Hukukun üstünlüğü ve değerler: Avusturya hukuk kültürünü anlatmak için bir kitapçık geliştirilmelidir. Ve bunun öğrenilmesi sağlanmalıdır. Göçmenlerin, vatandaşlığa geçmeye teşvik edilmeli ve kitleye yönelik bilgilendirme kampanyaları yürütülmelidir.

-Sağlık ve sosyal ilişkiler: Sağlık açısından dezavantajlı gruplar arasında sağlık bilincinin teşvik edilmesi, önleyici tedbirlerin kullanımı artırılmalı ve bilginin tam olarak aktarılmasına dikkat edilmelidir. Koruyucu tıbbi kontrollerin önemi ile ilgili uygun iletişim sağlanmalı, sağlık hizmetleri sisteminde kültürlerarası yeterliliğin teşvik edilmesi, yurtdışından gelen niteliklerin tanınması sağlanmalıdır.

- Kültürlerarası diyalog: “Forum İslam” adında bir forum oluşturulmalı, Müslüman nüfusla kurumsallaşmış fikir alışverişi için bir platform sağlanması ve böylece sürdürülebilir bir diyalog sürecini başlatılmalıdır. Yaşamın her alanından bir rol model havuzu oluşturarak, etkinliklerde ve eğitim kurumlarında gençlere rol modeller ve tartışma konuları sunulmalıdır.

¹⁰ <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/agenda/integration/nationaler-aktionsplan.html>

Medyada entegrasyonun nasıl verilmesi gerektiği yönünde adımlar atılacak, bu yönde el kitabı çıkarılmalı, entegrasyonunu en iyi anlatan yazarlara, gazetecilere ödülleri verilecek ve teşvikler yapılmalıdır. Göçmenlik geçmişi olanların medyada daha görünür olması ve çalışması teşvik edilmelidir.

-Spor ve boş zaman: Boş zamanın okulda geçirilmesi teşvik edilecek, eğitim, kültür ve dil eğitimleri verilmelidir.

-Yaşam ve entegrasyonun bölgesel boyutu: Tek taraflı yerleşim önlenmelidir. Belediyeler düzeyinde entegrasyon becerilerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır. Belediyeler, artan bir çeşitlilik gösteren nüfusun entegrasyonu için yerel olarak ana sorumluluğa sahip oldukları için çeşitli sosyo-politik gerilim alanlarında iyileştirme adımları atması gerekmektedir (Brünner vd., 2011).

4. BÖLÜM: AVUSTURYA'DAKİ TÜRKLERİN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLENMESİ VE KÜLTÜREL AKTARIM SÜRECİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ VE FAALİYETLERİ

Avusturya'da gerçekleştirilen alan araştırmasından elde edilen bulguların ortaya konularak değerlendirildiği bu bölümde; öncelikle sivil toplum kuruluşunun ne olduğu ve araştırmanın gerçekleştirildiği Avusturya'da sivil toplum kuruluşu incelenmiştir. Avusturya'daki Türk göçmenlerin kurumsallaşma süreçleri ve sivil toplum olarak nasıl örgütlendikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Avusturya'daki Türk sivil toplum kuruluşlarının Türk kültürünün aktarılmasındaki faaliyetleri ve rolünün ortaya çıkarılması bölümünde; Kültür, kültürel aktarım ve kültürel aktarımın unsurları bağlamında sahadan elde edilen veriler incelenmiştir.

4.1. SİVİL TOPLUM KURULUŞU KAVRAMI VE AVUSTURYA'DA SİVİL TOPLUM KURULUŞU

Sivil toplum kuruluşları, devletin var olan resmi yapısı dışında örgütlenen yapılardır. Ekonomik, sosyal, kültürel veya politik konularda farklı toplumsal gruplar arasında etkileşim alanıdır (Uğur, 2013, s. 6). Sivil toplum kuruluşları ortak bir amaç için bir araya gelmektedir.

Bu kuruluşlar doğrudan kendilerine çıkar sağlamayan kişiler topluluğudur (Yıldırım, 2004, s. 52). STK'lar oda, vakıf, dernek, sendika ve kooperatif gibi birçok ad altında kurulmaktadır. Günümüzde STK'lar halk sağlığı, çevre sorunları, ekonomik sorunlar, kadın sorunları, eğitim ve kültür gibi birçok alanda faaliyet sürdürmektedirler.

Sivil toplum kuruluşlarında, gönüllülük esasını ön planda tutulmaktadır. Kendi içinde hukuksal ve idari yapısı olan STK'lar bürokratik olmayan esnek bir yapıya sahiptirler. Kararların uygulanmasında katılımcı yaklaşımı benimsenmektedir. Dürüstlük, yardımseverlik, hoşgörü ve hizmet anlayışı gibi değerler STK'lar tarafından benimsenmektedir (Uğur, 2013, s. 39).

Modern Avusturya toplumunda sivil toplumun gelişimi, beraberinde sivil toplum kuruluşlarının da devlet karşısında elini güçlendirmiştir. Avusturya'da 1867'de Mart Anayasası olarak da bilinen yeni bir düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bu yasa ile ifade özgürlüğü, mülkiyet hakkı, toplanma ve dernek kurma hakkı yasal güvence altına alınmıştır. 1867 Avusturya Anayasasının 12. Maddesi şöyledir: “Avusturya vatandaşları toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hakların kullanılması özel kanunlarla düzenlenmiştir”.¹¹ STK'lar ile ilgili kanunlar zamanla değişmesine rağmen, 1867 yılında yürürlüğe giren yasalar ile çizilen sınırlar varlığını korumaktadır.

Avusturya birçok farklı ülkeden gelen göçmenlere ev sahibi yapan bir ülkedir. Böyle bir toplumda göçmenlerin birbirleriyle yakın temas kurabilecekleri en önemli yerler sivil toplum kuruluşlarıdır. Sivil toplum kuruluşlarının başında da dernekler gelmektedir. Avusturya devleti her türlü kültürel, etnik veya dini azınlığın sivil toplum kuruluşu kurma hakkını

¹¹ <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?apm=0&aid=rgb&datum=18670004&seite=00000395&zoom=2> (Erişim Tarihi: 23.12.2020).

tanımıştır. Dernek kurucuları gerçek veya tüzel kişiler olabilmektedir. Gerçek kişilerin dernek kurmak için Avusturya vatandaşı olmalarına gerek yoktur. Derneklerin faaliyetlerini inceleyen birim eyalet polisidir.

Avusturya anayasasına göre, dernekler bir tüzüğe sahip olmalı ve bazı koşulları sağlamalıdır. Dernek adı, dernek yeri, derneğin amacı, derneğin amacının gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetler, üyeliklerin kazanılması ve sona ermesine ilişkin hükümler, dernek üyelerinin hak ve görevleri, dernek organları, derneği dışarıdan kimin temsil ettiğinin belirtilmesi, derneğin gönüllü olarak feshine ve bu hallerde malvarlığının kullanımına ilişkin hükümlerin belirlenmesi dernek kurmak için yerine getirilmesi gereken şartlardır.¹²

Avusturya Devleti dini kurum ve kuruluşları iki kategori altında toplanmaktadır.

1. Kamu yararına sahip dernekler
2. Kuruluşunu kendiliğinden gerçekleştiren dernekler

Avusturya’da yer alan mescit, kültür evi gibi organizasyonlar dernekler kanununa göre kurulmuşlardır (Tek, 2014, s. 62). Avusturya’da devlet, STK’ların faaliyetlerini sürekli olarak incelemektedir. Görüşülen STK’ların Avusturya Devleti ile ilişkileri sorulduğunda faaliyetlerinin incelendiğini, maddi desteğin pek olmamasının yanında Avusturya Devleti ile koordineli bazı faaliyetler yaptıkları görülmektedir. Bu konuda STK yöneticileri devlet ile olan ilişkilerini şöyle ifade etmektedirler:

“Bizim kurumumuzun amaçlarından biri hemşerilerimizin kültürünü yaşatmak ve bunu diğer insanlarla paylaşmaktır. Biz burada kermesler yapıyoruz, yardım topluyoruz, tabi bunları yaparken dernekler kanununa göre yapıyoruz. Yasal çerçevede faaliyet yapmak zorundayız. Eğer yasal çerçevelerde davranmasak derneğimiz kapanabilir.” (STK7,K12)

---

¹²

https://www.oesterreich.gv.at/themen/freizeit_und_strassenverkehr/vereine/Seite.220300.html#AllgemeineInformationen (Erişim Tarihi: 11.01.2020).

STK'lar, devlete resmi olarak bağılı olmasalar bile, devlet ile bazı faaliyetlerini gerçekleştirmek için maddi destek alabilmektedir. Türklerin Avusturya'da yoğun bir şekilde örgütlenmesi, STK'ların devlet ile Türkler arasında önemli bir araç olduğu gözlemlenmiştir. Görüşülen STK'ların hiçbiri doğrudan maddi destek almadıklarını söylemektedir. Sadece bazı STK'lar yaptıkları kültürel faaliyetler için ödenek aldıklarını belirtmiştir. Bu STK'lardan olan STK4, STK1 ve STK6'nın üst düzey yöneticileri durumu şöyle açıklamaktadır:

“Devlet ile ilişkimiz gayet açıktır. Devlet bize para veriyor, destek sağlıyor bunlar olmayan şeylerdir. Tabi, ufak tefek kültürel faaliyetler için destek alıyoruz, fakat bunlar yeterli düzeyde değil bizim için. Derneğin maliyetlerini karşılayacak düzeyde değil. Kendi harcamalarımızı kendimiz yapıyoruz” (STK4,K8)

“Devlet ile aramızda genellikle maddi anlamda bir ilişki yok. Öncesinde bazı faaliyetlerimiz için destek aldık, mesela uluslararası halk oyunları için bize maddi destek sağladılar. Desteğin bize gelmesi biraz da siyasete bağlıdır. Son zamanlarda burada nasyonalizmin artmasıyla beraber destek azaldı.” (STK1, K2)

“Yeri geldiği zaman biz Avusturya devletinden destek alıyoruz, projeler oluyor, biz proje yazıyoruz ve daha sonra bu projeyi onlara sunuyoruz. Projelerimiz kabul edildiği zaman onları gerçekleştirmek için devlet maddi destek veriyor bize.” (STK6,K11)

STK'ların devletin maddi desteği olmadan devam etmesi üyelerinin kendi STK'larına bağıştta bulunması, maddi destek sağlaması olarak görülmektedir. Fakat görüşülen, 9 STK'nın 8 tanesinde STK'ya maddi destek sağlayan iş yapıldığı görülmüştür. Genellikle, küçük cami derneklerinde ufak kafeler veya çay ocakları işletiliyor. Daha büyük STK'larda ise, restoran veya STK'ya ait olan alanlar kiraya verilmektedir. Bu durum bize STK'lara ilginin ne kadar

fazla olduğu ve Avusturya'daki Türk toplumunun sosyal yaşantılarını sivil toplum kuruluşları etrafında geliştirdiğini göstermektedir.

Avusturya'daki STK'lar yaptıkları tüm faaliyetleri resmi mercilere bildirmesi gerekmektedir. Faaliyetlerinin denetlendiğini söyleyen STK2'nin üst düzey yöneticisi K4 devlet, toplum ve Türk STK ilişkilerini şöyle ifade etmektedir:

“Avusturyalılardan bizi takip edenler elbette olmaktadır, ne yaptığımızı merak edip buraya gelenler oluyor, burada hangi faaliyetleri yaptığımızı elbette soran oluyor. En basitinden hafta sonu okulumuza Avusturya Milli Eğitim Bakanlığından üç defa teftiše geldiler, ne yaptığımızı denetliyorlar. Avusturya Devletiyle herhangi bir faaliyet yürütmemekteyiz. Böyle bir şeyin olması için ortak projeler gerçekleştirmek gerekiyor, devletle olan ilişkimiz, onlar gelip bir çayımızı kahvemizi içerler, denetimlerini yapıp giderler. Ayrıca, medyada Türkiye-Avusturya olayları gösterilince milli eğitim bizi ziyarete geliyor. Denetimlerini yapıp gidiyorlar. Avusturya her türlü STK'nın ensesinde olduğunu gösteriyor. Ama bunu menfi anlamda yaptığını söyleyemem. Örneğin en son cami kapanma olayı vardı, kimse bu olayı araştırmadan direk Avusturya devleti ırkçı bir devlet diye konunun üzerine gitti. Camiler kapandı ama hemen tekrar açıldı. Olayın aslı ise, Avusturya Diyanet İşlerine bağlanması gereken camilerin bağlanmamasıydı, devlet 2015'ten beri uyarıyor, bu konuya bağlı olarak faaliyetlerinizi yürütmeniz gerekiyor dedi, fakat bazı camiler dikkate almadı, dikkate almayan camileri kısa süre için kapattı, bunlar başvuru yapıp Diyanet İşlerine bağlandı ve tekrardan açıldılar. Bu olay Türkiye'den çok farklı görüldü. Bu durum iç siyasette burada sağ hükümetin işine yaradı. Çünkü bunu seçim faaliyetlerinde kullandılar. 8-10 cami 5 gün kapandığı için bu sağ seçmenin hoşuna gitti. Mesela tekrar açıldığı ile ilgili haber yapmadılar.”(STK2,K4)

Avusturya'da yer alan Türk STK'larını Türkiye'den bağımsız olarak ele alamayız, görüşülen STK'lardan da görüleceği gibi, hepsinin Türkiye ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlantıları mevcuttur. Türkiye'de yer alan sivil toplum kuruluşları bir nevi kendilerini Avusturya'da

temsil etmesi ve kendilerine yakın olan kişilerle buluşmak için Avusturya’da da sivil toplum örgütü kurmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de yaşanan durumlar burayı da etkilemektedir.

Görüşülen iki hemşeri derneği olan STK6 ve STK7, kendi şehirlerine ait motifler ve kendi şehir kültürlerine özgü faaliyetler yaptıkları görülmektedir. Şehirlerinde veya Türkiye’de yaşanan durumun onları nasıl etkilediği sorulduğunda:

“Biz dernek olarak önce ülkemizi burada temsil etmenin yanında kendi şehrimizi de temsil etmekteyiz. Burada yaşayan binlerce hemşerimiz var, bir araya gelip onlarla buluşuyoruz. Buluştuğumuzda ister istemez konumuz Türkiye oluyor. Türkiye’de durumlar kötü olduğunda biz de etkileniyoruz, bizim de canımız yanıyor, orası bizim anavatanımız. Bugün buradayız belki yarın orada oluruz.”(STK7,K12)

Görüşmeye katılan sivil toplum kuruluşları, binalarını, ortamlarını, sınıflarını, camilerini, kahvehanelerini, kütüphanelerini ve daha birçok ortam ve alanlarını Türkiye’dekine benzer bir şekilde dizayn edildiği tespit edilmiştir. Duvarlardaki resimler, takvimler, duyurular, portreler Türkiye’de var olan bir mekânı temsil etmiş gibi görünmektedir. STK’lar hem fiziksel hem de zihinsel olarak Türkiye’ye bağlı bir süreç içerisinde yer almaktadır. STK’larda radyo ve televizyon kanalları Türk dizi, film ve müziklerini çalmaktadır.

4.2. AVUSTURYA’DAKİ TÜRKLERDE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLENMESİ VE TÜRK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Türkiye’den göç eden göçmenler tarafından Avusturya’da kurulan farklı ideolojik, siyasi, dini, kültürel, ekonomik ve etnik STK’lar bulunmaktadır. Yaptıkları faaliyetler de bu fikirlere uygun olarak değişebilmektedir. Bu bölümde, Viyana’da Türk göçmenler tarafından kurulan ve Türk kültürünün yaşatılması adına faaliyetler yapan ve bu amaçla kurulan sivil toplum kuruluşları bu araştırmada yer almaktadır. Güvenç(2019, s. 38)’ e göre insan grupları, içinde buldukları kültürlerin özelliklerini ve niteliklerini yansıtmaktadır. Onun için bir toplumu,

kültürü veya alt kültürü tamamen incelemek imkânsız olduğundan dolayı, gruplar doğru seçildiğinde sağlıklı ve güvenli biçimde araştırılabilir.

9 farklı STK örneklem olarak seçilerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen STK'ların farklı görüşler de olması sağlanmaya çalışılmıştır. Hepsinin ortak noktası, Türk kültürünün yaşatılması ve devam ettirilmesi adına faaliyetleri bulunması ve bu amaca yönelik çalışmalar yapmalarıdır.

Türk göçmenlerin Avusturya'ya ilk gelişleri misafir işçi adı altında olduğu için, göçün ilk yıllarında sivil toplum kuruluşları etrafında bir araya gelme çok az olmuştur. Çünkü gelen işçiler geri gideceklerini düşünmüşlerdir. Nitekim kurulan STK'ların tarihlerine bakıldığında kalıcılığın kesinleştiği tarihlerden sonra sivil toplum örgütlenmesi hız kazanmıştır. Avusturya'da kalıcılığın kesinleştiği tarihlerden sonra, başta hemşeri ve cami dernekleri olmak üzere birçok STK kurulmuştur. Bugün Avusturya'da yaşayıp hala Türkiye vatandaşı olan Türk vatandaşlarının sayısı 117 bin 607 kişidir (Migration & Integration, 2020, s.30). Avusturya vatandaşlığına kaç Türkiye vatandaşının geçtiğine dair net veriler açıklanmamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığına göre Avusturya'da yaşayan Türkiye kökenlilerin sayısı yaklaşık olarak 300 bin kişiden oluşmaktadır (MFA,2020). Bu da yaklaşık 180 bin kişinin Avusturya vatandaşı olduğunu göstermektedir.

Abadan-Unat(2017,95), Avrupa'daki Türk göçmenlerin, 1960 yıllarda Türk işçi dernekleri göçmen kabul eden ülkeler tarafından parasal olarak desteklenip danışma örgütlerine dönüştürülmüştür. Örneğin 1963 yılında Batı Almanya'da 19 Türk Derneği bulunuyordu. Bu sayı 1974 yılında 112 derneğe çıkmıştır. Avusturya, İsviçre, Belçika, Hollanda ve Danimarka gibi ülkelerde ise toplam 44 Türk işçi derneği göçün başlarında kurulmuşlardır. Zamanla STK'lar ideolojik bir kutuplaşma yaşayarak birbirlerinden farklı yönlere sürüklenmişlerdir.

Türkiye'den gelen göçmenlerde ilk yıllarda siyaseten ve toplumsal olarak etkili olma gibi bir amaç olmamıştır. Daha çok temel ihtiyaçlar ön plana çıkmıştır. İlk yıllarda dil ve iletişim gibi bazı temel sorunlar, göçmenlerin çözümüne ihtiyaç duyduğu en önemli faktörler olmuştur. Göçmenlerin bunları etkili bir şekilde sergileyebilecekleri araçlar mevcut olmamıştır. Ayrıca,

göçmenler arasında siyasi, ideolojik ve politik tercihler bu dönemde pek etkili olmamıştır. Çünkü işçiler baraka, konteynır ve işçi lojmanlarında kalarak haftanın 5 günü mesai yapmaktaydılar. Kalıcılığın kesinleşmesinden sonra hızlı bir dernekleşme faaliyeti olmuştur. Gelen göçmenlerin farklı aidiyetlere sahip olması, onları farklı STK'lar etrafında toplanmasına neden olmuştur (Şimşek H. , 2014, s. 182). Avusturya'da kurulan ilk dernekler iş ve göçmenlik hukuku temelinde hizmet verme amacı gütmüştür. Viyana Türk İşçi ve Gençlik Derneği (1968) gibi dernekler ilk kurumsallaşan yapılardır. İlk yıllarda var olan dil sorunu ve yabancı çevre, bireyleri Türkiye'den elde ettikleri sosyal ağları kullanarak bilgiye ulaşmaya itmiştir. Daha sonra dini, etnik, kültürel ve ideolojik çerçevede gelişen sivil toplum kuruluşları kurulmuştur.

Avusturya ve Almanya tarihsel ve sosyolojik açıdan birbirine yakın ülkeler oldukları için, genellikle Almanya'daki kurumsallaşma, zamanla Avusturya'da da devam ettirilmiştir. Nitekim Avusturya'da yer alan STK'ların çoğunun ana çatı kurumunun merkezi Almanya'dadır. Adıgüzel (2011, s.49)'in yaptığı çalışmadan da görüldüğü üzere, Türk ve Alman kültürleri arasında fark çok fazla olduğundan dolayı, ilk kuşak Türk göçmenler kültürleşmek adına en büyük adımı sivil toplum kuruluşları kurmakta bulmuşlardır. Bu süreçte yeni gelenlerin en büyük destekçileri önceden gelenlerin kurmuş olduğu STK'lar olmuştur. Yani göçmenlerin kurumsallaşması aslında bir zorunluluk üzerine oluşmuştur.

İlk nesil Türk kültürünü tanımış, yıllarca Türkiye'de yaşamıştır. Fakat sonra gelen nesillerin, kültürlerini yaşayabileceği ya da öğrenebileceği mekanizmalar kısıtlı olmuştur. Bu durum da kurumsallaşmanın önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır. 1973 yılında Almanya'da faaliyetlerine başlayan Türk Federasyonu zamanla Avusturya'da da Avusturya Türk Federasyonu (STK3) ismini alarak kurulmuştur. Viyana'da görüştüğümüz federasyonun üst düzey yetkilisi, kurumsallaşmanın önemini şöyle ifade etmektedir:

“Kuruluşumuz, 1974 yılında Türk kültür dernekleri olarak ilk kuruluş kurulmuştur. 1994 yılında çatı derneği olarak Avusturya Türk Federasyonları ismini almış. Bu federasyon derneklerin bir araya gelerek kurulmasıdır. Bir araya gelmemizdeki temel

amaç teşkilat sayısındaki artıştan dolayı böyle bir çatı örgüt kurmanın gerekmesidir. Ve daha sağlıklı faaliyet yapmamıza sebep olacaktır. Hepsini bir araya getiren bir yapı gerekiyordu. Bu da federasyon anlamına geliyor, biz de böyle kurduk. Şimdi bizim üzerimizde tüm dünyada faaliyet yürüten konfederasyon var. Onun merkezi Almanya Frankfurt'ta.” (K6, STK3)

Avusturya'ya işçi alımı ilk başlarda resmi kurumlar üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Fakat zamanla bu durum değişmeye başlamıştır. İlk gelen işçiler geliştirdikleri ağlar üzerinden, kendi yakın çevrelerini davet ve öneri yöntemleriyle yanlarına çekmişlerdir. Bu durum Türkiye'nin belli başlı bazı şehirlerinden zincirleme göçlere yol açmıştır. Bu durum bize Avusturya'daki birçok misafir işçinin neden çoğunlukla sadece birkaç şehir, köy veya topluluktan geldiğini de açıklamaktadır (Ertuğrul, 2011, s.64). Viyana'da yer alan en önemli Türk derneklerinden bir tanesi olan Samsunlular derneğinde görüştüğümüz yetkili:

“Buradaki derneğimiz kurulduktan sonra, hemşerilerimizin ilk uğradığı yerlerden biridir. Derneğimiz 1960'lardan beri buraya gelen Samsunlular tarafından kurulmuştur. Burada yaşayan Samsunluları ziyarete gelenler ya da akrabası burada olanlar çocuklarını okumaya gönderiyor buraya. Biz burada onlara yol gösteriyoruz. Gelenler burada iş kuruyor, mesela dönerci açıyor, memleketten dayı ya da amcaoğlunu çağırıyor, bazen de köylüsünü, bakıyor adam işsiz, bir şekilde onu buraya getirmeye çalışıyor.” (K11, STK6)

Bizim derneğimize gelenlerin çoğu Giresunludur ve insanlar memlekette komşu olduğu kişiyle burada da komşu oluyor. Aynı muhabbet aynı sohbet devam ediyor burada. Bugün yaptığımız bu kermese gelenlerin çoğu bir şekilde birbirlerini tanıyorlar. Hepimiz aynı yörenin aynı şehrin insanlarıyız ve yolumuz burada tekrardan bir araya geldi. Şimdi ben ilk geldiğimde burada bana Giresunlular destek oldu, ben de yeni gelenlere yardım etmek zorundayım. Buraya gelenlerden biri inşaatçı, diğeri terzi başkası da berberdir. Ben berbere gideceğim zaman, burada bir arada olduğum kişinin yanına giderim. (STK7,K12)

Yaşanan bu hemşeri dernekleşmesi, Türkiye’den gelen göçmenlerin burada bile şehir düzeyinde bile ayrıla birliği göstermektedir. Nitekim yapılan saha çalışması sırasında Konyalılara, Yozgatlılara ait birçok STK görülmüştür.

Avusturya’da İslamiyet uzun yıllardır devlet tarafından tanınan bir dindir. 1878’den sonra Avusturya-Macaristan egemenliği altına giren Bosnalılar, Avusturya’yı yeni dini düzenleme yapmaya götürmüştür. Nitekim II. Franz Joseph, 1912’de Avusturya’da İslam’ın resmi olarak dini bir topluluk olarak tanındığı 159 sayılı İslam Yasasını (Islamgesetz) kabul etmiştir. Bosna-Hersek topraklarının Birinci Dünya Savaşından sonra kaybedilmesiyle yasa yürürlükten kaldırılmıştır. Fakat daha sonra Türkiye ve Yugoslavya’dan gelen göçmenlerle beraber Müslüman nüfus yeniden artmış ve İslam’ın resmen tanınması için baskı kurulmuştur. Özellikle İslam Sosyal Hizmetler Cemiyeti gibi sivil toplum kuruluşlarının o zaman yaptığı başvurulardan sonra, 20 Nisan 1979 tarihinde 1912 yılında çıkarılan 159 sayılı İslam Yasası yeniden yürürlüğe girmiştir (Tavukçuoğlu, 1994, s.236). 1979 yılında Avusturya’da tüm Müslümanları da temsilen Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı (IGGÖ) kurulmuştur. Bu teşkilat Avusturya’daki tüm Müslümanları mezhep fark etmeksizin temsil etmektedir. Tüm camiler ve İslam dini adına hizmet veren kuruluşlar buna bağlanmaktadır. Müslümanların Avusturya’daki kurumsallaşması mescit ile başlamıştır. Avusturya’daki Müslümanlar ilk başlarda bodrum katlarını veya spor salonlarını mescit olarak kullanmışlardır. Zamanla bu mekânlar genişletildi veya daha büyük ve kullanışlı yerler mescit olarak kullanılmaya başlandı (Tek, 2014, s. 60).

STK2’nin üst düzey yetkilisi K3, dini eğitim veren STK’lar ve Avusturya Diyanet Teşkilatı arasındaki ilişki için:

“İslami derneklerin yurtdışından destek görmesi yasaktır, Avusturya’daki İslam yasasına göre, eğer devlet dışarıdan destek aldığınızı öğrenirse, derneği kapatır. Bunun için maddi destek almak çok zor. İslam Yasasına göre, Avusturya İslam Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olmadan bağımsız bir şekilde İslami ilimlerle alakalı bir dersi yapmaya kalkarsanız, cezalandırılırsınız. Avusturya İslami resmi

olarak tanıyor, bu bağlamda kurmuş olduğu Avusturya Diyanet İşleri Başkanlığı var. Her kim İslam ile alakalı ya da İslam dersiyle alakalı bir ders yapacaksa bu kurum çatısı altında yapması gerekiyor.” (STK2,K3)

Avusturya’da 2015’e kadar dışarıdan imam getirilmesine izin veriyordu. Fakat çıkan karar ile Müslüman derneklerin ve camilerinin imamların yurtdışından finanse edilmesi yasaklandı. Türkiye Cumhuriyeti eskiden cami ve derneklere imam gönderiyordu. Fakat bu yasaktan sonra, imamlar Avusturya içerisinde görevlendirilmektedir.

Avusturya’da kurumsallaşan ve STK faaliyeti yürüten Türk dernek ve vakıfların büyük bir bölümünün ana motivasyonunu din oluşturmaktadır. Genel olarak Türkiye’den Avusturya’ya giden Türk göçmenlerin çoğu Müslümandır. Türklerin ilk örgütlenme biçimlerinden biri, küçük ibadethanelerin inşasıyla başlamıştır. En büyük ve en fazla üyeye sahip olan Türk dernekleri ve kuruluşları dini çerçevede bir araya gelenlerdir. 1979 yılında İslam’ın yasal olarak tanınmasıyla beraber Türk göçmenler hızla bu yönde kurumsallaşmışlardır (Ertuğrul, 2011, s.33).

Avusturya'daki mevcut camilerin tapu siciline bakıldığında cami sayısı üç olarak görünmektedir. Geri kalan bütün yerler aslında cami değil dernek statüsündedir. Ve bunlar mescit olarak hizmet etmektedir. Dolayısıyla Avusturya'daki camiler Türkiye'dekinden farklıdır. Dernek ve cami iç içe geçmiş şekildedir. Her caminin kendi idari yapısı, bir başkanı ve bir yönetim kurulu bulunmaktadır. Her caminin bir imamı da mevcuttur, bu imam ayrıca derneğin bir çalışanı olarak gözükmektedir. Cami ve dernek karışımı olan bu yapıların çoğu genellikle bir üst kuruluşa tabidir. Bu federasyon veya birlik olabilmektedir. Bu durumun en güzel örneklerinden biri Avrupa Türk İslam Kültür Dernekleri Birliğidir (ATIB). Bu kurum onlarca derneğin üst çatı kurumu olarak faaliyet göstermektedir. Bu birliğin üst düzey yetkilisi durumu şöyle açıklamaktadır:

“Bizim Viyana’da 80 şubemiz var, diğer eyaletlerde de var. Buraya ilk göçmenler geldiği zaman, ilk ihtiyaç yeri ibadet yeri olmuştur. Burada ibadet yeri arayışı içine

girmişler, Türkiye Devleti de ibadetin, diğer kurumlarca yanlış amaca yönelik kullanılmasının önüne geçmek için burada yer alan dernekleri bir çatı altında birleştirmiştir. Bunu da Diyanet İşleri Başkanlığına bağlamıştır.

Başlarda 10-15 dernek bir araya gelip bu çatıyı kuruyorlar, bu 80 şubenin bazıları kuruluştan sonra kurulup buraya bağlanmıştır. Daha sonra bize katılan dernekler de oluyor bizim kurduğumuz derneklerde oluyor. Biz ayrıca Avusturya Diyanet İşleri Teşkilatına bağlıyız, dini eğitim vermek için oraya bağlıyız. Biz eskiden Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığından hizmet alıyorduk fakat son dönemde çıkan kanunlarla bu durduruldu. Türkiye'den dini görevlilerin gelmesi durduruldu.” (K2, STK1)

Türkiye’de faaliyet yürüten ve dini eğitim veren STK’ların Avusturya’da da önemli dernekleşme faaliyetleri mevcuttur. İslam Kültür Merkezleri Birliği, Avusturya İslam Federasyonu ve Avusturya Nur Cemaati gibi çatı kuruluşlara bağlı yüzlerce dernek-cami mevcuttur. Yapılan saha çalışması sırasında görülen ya da ziyaret edilen birçok dernek bu üst kuruluşlara bağlı olmuşlardır. Bu dernekler, üst çatı organlarına doğrudan bağlı olup, dernekler kolektif olarak hareket etmektedir. İslam Kültür Merkezleri Birliği’ne bağlı derneklerden birisi ile yapılan görüşmede kurumların nasıl birbirine bağlı olduğunu göstermektedir.

“Bizim çatı organımız olan İslam Kültür Merkezleri Birliği’dir, birçok dernek farklı şehirlerde, gerek Viyana’da, Salzburg’da, Graz’da olsun, genel merkeze bağlıyız. Derneğimizde İslami öğretiler ön plandadır. Biz gençlerimiz ve burada yer alan Müslüman Türk vatandaşlarımız için faydalı şeyler yapmak istiyoruz. Hepimizin amacı, yeni nesillerin dini, milli, manevi ihtiyaçlarının giderilmesi için gayret sarf etmektir. Camimizde Cuma namazları kılınıyor ve Kuran dersleri veriyoruz. (K15,STK9)

Avusturya’da 80 şubeye sahip Avusturya Türk İslam Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Birliği (ATIB), üye ve dernek sayısı bakımından Türklerin kurmuş olduğu en büyük çatı kuruluştur.

ATIB, 1990 yılında kurulduktan sonra direkt Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yönetiliyordu. Kurumun en üst yetkilisi aynı zamanda Türkiye büyükelçiliğine bağlı Din Hizmetleri Müşaviriydi. Bu kurum Türkiye kökenli Müslümanların ortak kurumu olmuştur (Şimşek H. , 2014, s. 196). Daha sonra yapılan değişiklik ve yasaklarla beraber, kurumun dışarıya bağlı olması ve destek alması yasaklanmıştır.

Bu durum bize Avusturya'daki Türk STK örgütlenmesinin önemli motivasyonlarından birinin din olduğunu göstermektedir. Bu din merkezli kurulan dernekler ve çatı organları, elbette sadece din dersi vermekle kalmıyor, kültürel faaliyetler ve eğitim önemli faaliyet alanlarını oluşturmaktadır. ATIB'in üst düzey yöneticisi dini eğitimin yanında kültürel faaliyetlerinin de olduğunu söylemektedir.

Genel amaç ve hedefimiz, buraya gelen özellikle Türkiye'den gelen insanların farklı alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak, bu sosyal ve dini anlamda olabilir, birçok alanda olabilir. Türkiye'den biri buraya geldiği zaman birebir insanlara etkiden ziyade, onları yönlendiriyoruz. Bizim daha çok amacımız burada yaşayan insanların, buradaki insanların kültürel seviyesini koruması veya yükselmesi ayrıca eğitim seviyesini yükseltmesi ve benzeri alanlarda çalışmalar yürütüyoruz. (STK1,K2)

Avusturya'da kurulan Türk STK'ların diğer önemli bir motivasyonunu Türk milliyetçiliği oluşturmaktadır. Türkiye'deki milliyetçi çizgilerini Avusturya'da devam ettirmek isteyen farklı kesimler kurumsallaşma yoluna gitmişlerdir. Çoğu STK aynı şekilde dernek-cami birleşimi üzerinden hizmet vermektedirler. Yaygın olan bu dernek-cami ağı, Türk göçmenlerin en faal olduğu alanları oluşturmaktadır. 1993 yılından beri Viyana'da faaliyetlerini sürdüren Nizam-ı Alem Ocakları, dernek ve camilerin iç içe olduğu bir yapıdır. Derneğin üst düzey yetkilisi bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Buraya gelen üyelerimizin maksadı hem dini ibadet yapmak hem de burada boş zamanlarını değerlendirmektir. Bunun için buraya geliyorlar, burada Lig TV'miz var. Türkiye ligini takip ediyoruz. Gençler maç seyrediyor insanlar gelip

arkadaşlarıyla çay içip, muhabbet ediyor. Haberleri izliyorlar ve dini sohbet dinliyorlar. Hemen yan tarafta mescidimiz var. İnsanlar hem namaz kılıyorlar burada hem de sosyalleşiyorlar. Buraya en çok Yozgat, Sivas, Konya, Aksaray ve Giresunlular gelmektedir. İnsanlar buradaki cami ortamını buluşma noktası olarak kullanıyor.” (K10,STK5)

Türk milliyetçiliği ve Türk kültürünün yeni nesillere aktarılması için çabaladığını söyleyen STK3'ün üst düzey yetkilisi Türk kültürünün yaşaması STK'ların en çok önem verdiği olaydır.

“Biz milli değerlerimizi milli kültürümüzü koruyamazsak gençlerimiz asimile olacaktır, yaşamış olduğumuz ülkeye entegre de olacağız ama milli kültürümüzü de koruyacağız. Asimile olma çizgisinde olmayacağız bütün mücadelemiz budur...”(K6, STK3)

Türk milliyetçiliğinin yaşatılması ve yeni nesillerin Türk kültürünü öğrenerek büyümesini amaç edinen STK'ların faaliyetleri ile ülkedeki göçmenlerin toplumla entegrasyonunu sağlamaya çalışan Avusturya hükümetinin faaliyetleri Avusturya'daki Türk toplumunun durumunu belirsiz kılmaktadır. Türk STK'larının entegrasyondan ne anladığı sorulduğunda, görüşülen STK1'in K2 üst düzey yöneticisi, Avusturya'daki Türk toplumunun entegrasyon sürecini nasıl gördüğünü şöyle açıklamaktadır:

Entegrasyon benim için bulunduğu ülkede rahatlıkla yaşama olayıdır, insan nasıl rahat yaşar, buranın düzenine alışır, burayı severse, buranın dilini çok iyi konuşursa rahat eder, rahat edemediği sürece demek ki entegre olamamıştır, Türkler buraya kendilerini ait hissetmiyorlar işte bunlar entegrasyon sorunu olarak önümüze çıkıyor. Biz burada kimse kendi öz vatanından kopsun demiyoruz. Burada başarılı olmak için buraya ait hissedeceksin kendini, sürekli gitme, geri dönüş fikrin varsa, başarılı olamazsın, gidemezsin zaten gidenler de geri geliyor. İnsanımız kendini hep yabancı hissediyor burada, bu insanlar Türkiye'ye gittikleri zaman da yabancı

hissediyorlar, arada kalıyorlar, Türkiye’de yaşayınca burada gördükleri sistemi orada göremedikleri zaman olumsuz yönde etkileniyorlar. Gelen Suriyeliler bile bizden hızlı entegre oluyorlar, biz Türkler istemiyoruz. Buradakilere göre ben Avusturya devletini sevdiğin anda kendi ülkemi ve vatanını sevmiyorum demek oluyor. Hâlbuki ikisini de sevebilirsin. Kendisini buraya ait hissettiği anda Türklüğünden, kültüründen dininden sıyrılmış gibi hissediyorlar.(STK1,K2)

Buradaki Türkler çok farklı bir toplumdandır ve farklı mantaliteden gelip farklı kültürlerle iç olup burada yaşıyorlar. Burada entegrasyon sadece insani ilişkilerle alakalıdır. Yaşadığımız toplumun kanun ve kurallarına uyarız. Bunu yaparken de bizim örf ve adetlerimize, kültürümüze uymayan kuralları da yapmak zorunda değiliz. Entegrasyon tam olarak da budur. Entegrasyondan bunu anlıyoruz. Olmazsa olmazımız kültürümüzdür. (STK3,K6)

Burada entegrasyon ile eksiklikler çok var, entegrasyon ile asimilasyon arasında ince bir çizgi var, bunu sağlamak için sağlam bir entegrasyon planına ihtiyacınız olması gerekiyor. Burada birçok cemaat var, böylece toplum cemaatlere yöneliyor, buna en başta müsaade eden gene Avusturya devleti oldu. Burada görüyoruz ki demek ki entegrasyon politikasında bir sorun var. Devlet toplumu küçük küçük parçalara ayırıyor, böylece burada bir toplum olamıyor Türkler. Çünkü herkes birbirinden kopuk olarak yaşıyor. Derneklerin ayrılması birbirinden insanları diğer tarafa izole ediyor. O ortamda yer aldın mı kısık bir çevren oluyor. Çocuklar 3 yaşından itibaren kreşlere gönderiliyor ki dili ve toplumu öğrensin. Bu toplumla entegre olması için çok önemli. (STK4,K8)

Türk STK’ları, entegrasyonu zorunlu bir süreç görüp fakat bunun asimilasyona dönüşmemesi gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca Türk STK’larının yarattığı kültürel ve dini ortamlar Türk göçmenlerin Avusturya toplumuyla entegre olabilmesi yönünde bazı engeller ortaya çıkarmaktadır. Herhangi bir STK’ya üye olan bir kişi, orada edindiği çevre ile tüm toplumsal

ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Bu da bireyin ev sahibi toplumdaki kopmasına kendi çevresine sıkışmasına yol açmaktadır.

Kurumsallaşmanın bir diğer önemli faktörünü öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrenci STK'ları çok farklı boyutlarda şekillenmektedir. Avusturya'da Türk göçmenlerin kurduğu ilk dernek, 1964 yılında Avusturya Türk Öğrenci Derneği(ATÖD) adıyla Viyana'da kurulmuştur. İşçi hareketinin başlamasından önce bile Avusturya'ya gelen Türk öğrenciler bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'deki sosyal ve politik olaylar yurtdışında yaşayan Türkler üzerinde etki edebilmektedir. 1980 darbesi, başörtüsü sorunu ve 28 Şubat süreci gibi toplumu etkileyen olaylardan sonra, öğrenciler ve bazı gruplar Avrupa'ya göç etmişlerdir. Viyana'da bulunan en büyük Türk öğrenci kuruluşu olan Uluslararası Üniversite Öğrencileri ve Öğrenci Aktiviteleri Destekleme Derneği, 1999 yılından beri faaliyetlerini sürdürmektedir. Üst düzey dernek yöneticisi kurumun Türkiye'de yaşanan durumdan nasıl etkilendiğini şöyle ifade etmektedir:

Kurumumuz 1999 yılında Türkiye'de başörtüsü sorunu olduğu zamanda 9 öğrencinin kurmuş olduğu bir kurumdur. İmam Hatip öğrencileri herhangi bir üniversiteye katsayıdan dolayı yerleşemedikleri için buraya gelmişler. Böylece bu dernek faaliyetlerine başlamıştır. 2010 yılında Avusturya'ya gelen İmam Hatipli öğrenci sayısı düştü, çünkü Türkiye'de mevcut sistem değişmiş ve İmam Hatiplilerin önü açılmıştı. Katsayı sorunu tamamen kalkınca, neredeyse hiç İmam Hatip öğrencisi gelmedi. Artık daha çok düz lise öğrencileri gelmeye başladı. (K4,STK2)

Sonuç olarak yapılan saha araştırması ve görüşmelerden sonra, Türk kültürünün aktarılması ve yaşatılması adına faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının 4 ana akım üzerinde kurulduğu tespit edilmiştir. Bunlar, hemşeri sivil toplum kuruluşları, din temelinde bir araya gelerek kurulan sivil toplum kuruluşları, Türk kültürü ve Türk milliyetçiliğinin yaşatılması ve devamı için kurulan sivil toplum kuruluşları ve eğitim-öğretim amacıyla kurulan sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu 4 ana akım çizgide yer alanlar, birbirlerinin faaliyetlerinin aynısını yapabilmektedir.

Bu dört ana akım çizgi göçmenler için bir sosyal sermaye yaratmaktadır. Göçmenler kendi aralarında inşa ettikleri ağlar sayesinde sosyal sermayelerini artırmaktadırlar. Göçmenler bu yaratılan sosyal sermayeler üzerinden göç ettikleri ülkede belli gruplar etrafında bir araya gelmektedir. Türklerin oluşturduğu gruplar da bu 4 ana akım çizgi etrafında bir araya gelmektedir. Nitekim Putnam (2000)'a göre sosyal ağların farklılaşması sosyal sermaye ayrışmasını da beraberinde getirmektedir. Bir göçmenin göç ettikleri insanlar ile beraber kurduğu ağın sonucunda ortaya çıkan sosyal sermaye ile göç ettiği ülkedeki insanlar ile kurduğu ağın ortaya çıkardığı sosyal sermaye farklı olmaktadır. Türk göçmenlerin göç ettikleri zaman kullandıkları ağlar onları göçten sonrada etkilemeye devam etmiştir. Örneğin X şehrinde olan bir kişi kendi hemşerileri sayesinde göçe katılmış ve göç ettiği yerde gene hemşerileri ile beraber kurduğu ilişki sonucu ortaya çıkan sosyal sermayesini kullanarak iş ve çeşitli avantajlar elde etmiştir.

Göç ağları, göçmenlerin arkalarında kalan aileleri, çevreleri ve hemşerileri ile kurduğu ilişkileri tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu ağlar bilgi alışverişi, parasal destek, iş sağlama gibi konularda göçmenlere fayda sağlamaktadır. Böylece, bu ağlar göç kanallarının kurumlaşmasını ve süreklilik kazanmasını sağlamaktadır (Toksöz, 2006, s. 21). Türkiye'de yer alan STK'ların ve neredeyse yoğun göç vermiş her şehrin, şehirlerinin isimlerini taşıyan STK'ları Avusturya'da bulunmaktadır. Bu STK'ların çoğunlukla merkezleri Viyana olmakla beraber, bazı STK'lar birçok şehirde şube açmışlardır. Görüşmeye katılanlara Avusturya'da Türk STK yapılaşmasının yoğunluğu sorulduğunda hemen hepsinin ortak kanısı STK yapılaşmasının fazlaca olduğu yönündedir.

Burada aşırı bir sivil toplum örgütlenmesi mevcuttur. Aslında buna dernekleşme diyebiliriz. Genel anlamda etkisinden bahsederek çok etkili değildir. Türkler üzerinde hiç şüphesiz etkilidir. Buradaki Türklerin çoğunun takıldığı bir alan yani STK veya cemaat vardır. İnsanların birlikteliği var, boşta olan herhangi bir STK'ya takılmayan çok fazla insan yoktur, ama Avusturyalılar üzerinde ve diğer azınlıklar üzerinde çok başarılı olduğumuzu söyleyemem, bu bağlamda en fazla dışarı açılan

Milli Görüş Hareketidir. Avusturyalı STK'larla diğer kurumlarla ilişkileri fena değil. Ama üzerlerinde müspet bir etkisi var mı diye düşünürsek pek düşünmüyorum. (STK2,K4)

“Bence yeterli fazla bile STK mevcut burada, çünkü temel sorun insanlarda çeşitlilik yok. Herkes, her kurum ve kuruluş aynı şeyi yapıyor. Mesela yerel kültürü yaşatma derneği, örnek diyelim Konya'yı Yaşatma ve Koruma derneği, ne yapıyor Kuran dersi veriyor, cenaze fonu oluşturuyor, Konya'ya ait hiçbir şey yok, piyasada ne iyi gidiyor onu yapıyor. Yoksa ben Konya ile ilgili tanıtım günleri yapayım Konya'ya yönelik şeyleri geliştireyim bu alanda çalışmalar yapayım yok. Herkes burada yardım kuruluşu gibi hareket ediyor. Herkes Filistin'e yardım, kuyu açma gibi aynı şeyler yapıyor. Tabi bunlar önemli şeyler fakat mesela burada kanserli çocuklar da var ama kimsenin haberi yok. Ama çocuğu hasta olduğunda ilk oraya gidecek. Fazla var ama çeşitlilik az.” (STK1,K2)

Rakamsal olarak yeterli ama nitelik olarak yeterli olduğunu düşünmüyorum, tartışmaya açık bir konu. Bazı dernekler maddi kaynaklardan dolayı kuruluyor.STK3,K6

Türk toplumunun yoğun bir şekilde kurumsallaşması, aynı şekilde verimli olduğu anlamına gelmemektedir. Belli bir aşamadan sonra birçok STK aynı faaliyetleri sürekli olarak tekrar etmektedir. Bir STK tarafından yapılan bir faaliyet eğer başarılı olmuşsa diğer STK'larda bunu takip etmektedir. Bu da STK'larda özgünlüğü engellemektedir.

4.3. AVUSTURYA'DAKİ TÜRK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TÜRK KÜLTÜRÜNÜN AKTARILMASINDAKİ ROLLERİ VE FAALİYETLERİ

4.3.1. Kültür ve Kültürel Aktarım

Gerhard Wahrig (1975, s. 356)'e göre kültür, bir topluluğun düşünsel ve sanatsal ifade biçimlerinin toplamı, gündelik yaşamın içinde düşünsel ve duygusal gelişim ve yaşam tarzı anlamına gelmektedir. Kültür ile meydana gelen bir bütünlüklü yapıya milli kültür denilmektedir. Milli kültür, bir milletin maddi ve manevi sahip olduğu, yaptığı ve meydana getirdiklerinin bir bütünüdür (Aydın, 2018, s. 46). Türklerin, Almanların veya Rusların sahip olduğu kültür onların milli kültürü olmaktadır.

Kültür, ya da uygarlık, bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür (Tylor,1871 akt. Güvenç, 1979,s. 102). Toplumsal olan kültür, örgütlenmiş birliklerde, gruplarda ya da toplumlarda yaşayan insanlarca yaratılır ve ortaklaşa paylaşılır. Bir grubun sahip olduğu ve paylaştığı alışkanlıklar kabul ettiği davranış, tutum ve değerler o grubun kültürünü oluşturmaktadır. Bütün kültürler, ayakta kalmaya ve kendilerini devam ettirmeye çalışırlar ve bu çabalarında birbirlerine benzemektedirler. Grup birliğini ve dayanışmasının devamını sağlayan duygular ve hizmetler, sosyal denetim mekanizmaları, hasımlara karşı geliştirilen kuruluşlar ve neslin çoğalmasını amaç edinen önemler yer almaktadır. Bütün toplumlar “kamu yararı” adı verilen üstün bir değer kavramı yaratırlar ve ona saygı gösterirler (Güvenç, 1979, s. 104).

Kültürün insandan insana veya toplumdaki topluma aktarılması kültürleme veya kültürlenme yoluyla olmaktadır. Kültürleme, toplumların bir parçası olan bireylere kültürü aktarma, kazandırma, toplumun görmek istediği insanı eğitip onu yaratmak ve onu hâkimiyet altında tutarak, kültürel birlik ve beraberliği sağlama ve bu yolla toplumsal barış ve huzuru sağlama sürecidir. Kültürlenme, aile, eğitim, okul, meslek, çevrelerinden çıkarak belli yer ve zamanlarda bir araya gelen birbirlerini etkileyen akran grupları arasında ortaya çıkan etkileşimdir. Kültürleme insana var olan bir şeyi verir, kültürlenme ise yeni kültür tohumlarından yeşerttiği filizleri yaratıp onları beslemektedir (Güvenç, 2019, s. 85).

İnsan veya insan toplulukları tecrübelerini, dillerini, kimliklerini, sanatını, dinlerini, örf adetlerini ve gelenek gibi kültürün kapsadığı öğeleri tarih boyunca kendilerinden sonra gelen

nesillere aktarmışlardır. Aynı şekilde göç eden insanlar, gittikleri yerlere kendi kültürlerini de götürüp orada yaşatmaktadırlar. Toplumlar fiziksel olarak yer değiştirmelerine rağmen kültürlerini de yanlarında taşımaktadır. Avusturya'ya göç eden Türk göçmenler sahip oldukları kültürel değerlerini aktarmak için sivil toplum kuruluşları etrafında bir araya gelmişlerdir. Bu araştırmada da kullanılan kültürel aktarım kavramı bu yönde kullanılmaktadır.

Türk kültürünün aktarılması adına faaliyetlerini sürdüren STK'ların dünya görüşü ve tüzükleri ne kadar farklı olsa da yapılan faaliyetler benzerlik göstermektedir. STK'lar arası bilgi paylaşımı, koordinasyon ve bir araya gelme durumları bazı durumlarda olmaktadır. Fakat bunun ne kadar başarılı olduğu yönünde farklı görüşler mevcuttur. Bu durumla ilgili görüşülen kişiler bu durumu şöyle ifade etmektedirler:

“Bizimle diğer kurumlar arasında mutlaka görüşme var, Avusturya Türk Federasyonu olarak tüm derneklerle bir araya gelmeyi her zaman istemişiz. Bütün STK'larla bir araya gelmeye çalışıyoruz. Örnek olarak Avusturya'daki insanımızın dini ve kültürel alanda ihtiyaçlarını karşılamak için ortak müşterek bir yapı kurmaya adayız. Türkiye Cumhuriyeti resmi daireleri ile belirli görüşmelerimiz var, bizler STK'lar, sivil toplum örgütleri sivil toplumun temsilcisiyiz, çok fazla devlet erkânıyla görüşmeyiz, ama şu var, var olma sorunlarıyla alakalı bu ülkede gelişen olaylarla alakalı Türk toplumunu ilgilendiren konularla ilgili elbette görüşüyoruz. Burada çıkan yeni kanunlarla ilgili devlet heyetiyle görüşüyoruz. Burada bir köprü konumundayız.” (STK3, K6)

“Tabi ki, STK'lar arası görüşme, bu sürekli olan bir şey, tüm kurum ve kuruluşlarla işbirliği ile iş yapıyoruz. Ortak çalışma varsa biz ortak olup çalışıyoruz. Burada yer alan STK'lar la İslam dini bağlamında bağlantımız oluyor. Çünkü Avusturya Diyanet İşleri Başkanlığı çatısı altında beraber çalışmak zorundayız. Hepimiz o meclise bağlı olduğumuz için beraber çalışmak zorundayız. Hepsi bir sistem içinde yer alıyor, seçimle iş başına gelenler başkan oluyor.” (STK1,K2)

“Aslında şöyle diyebiliriz, bazı durumlarda beraber iken bazen de ayırırız. Burada sivil toplum kuruluşlarının geneli, birbirleriyle koordinasyon içerisinde çalışmıyorlar. Aksini iddia eden, pek muteber değildir, Milli Görüş, İslam Kültür Merkezleri ve ATİB gibi kuruluşlar kendi faaliyetlerine bakmaktadır. Şimdiye kadar ki en koordineli iş, bildiğiniz gibi 2015 yılında Avusturya bir tane İslam Yasası çıkardı. Bu yasa Türkiye’de de çok yankı buldu. Var olan İslam Yasası revize edildi. Var olan İslam yasası içerisinde bize uygun olmayan bazı maddeler vardı, buna karşı Türk STK’ları bir araya geldik. Bunun dışında kolay kolay bir araya gelmek zor oluyor. Bunu engelleyen bir durum yok, ortada bir hasımlık yok. Herkesin hitap ettiği bir kesim var, biz mesela eğitim ile ilgileniyoruz. Siyasi ve ekonomik bir bağlantımız ve işimiz yoktur. Ana gündemimiz eğitimidir. Burada ki STK yapılanması bir nevi Türkiye’deki gibidir. İdeolojik olarak farklılaşabilmekteyiz. Herkes kendi yoluna bakıyor açıkçası. Buraya bir araya geldiğimiz belki de tek yer büyükelçinin daveti oluyor. Orada bir araya geliyoruz. Onun dışında Türk STK’ları içinde çok koordineli bir durum söz konusu değildir.” (STK2, K3)

STK’lar kendi faaliyetlerini bağımsız yapmayı tercih etmekle beraber, Türk kültürünün bütününe ilgilendiren ve Türkiye Cumhuriyeti lehine olan durumlarda, Türklerin milli ve manevi bayramlarında beraber hareket etmektedirler. Ortada STK’ların varoluşlar durumları sıkıntıya girdiği zaman birbirleriyle hareket edebilmektedirler. Din, milliyet, vatan, bayrak, Türkiye ve İslam gibi manevi unsurlar Türk STK’larının hassasiyetlerinin başında geldiği için bu gibi unsurları içinde barındıran olaylara karşı birlikte hareket ettikleri tespit edilmiştir. Nitekim Örneğin, 2017 yılında özellikle Entegrasyon Bakanlığınca dillendirilen kamusal alanda başörtüsü yasağı Avusturya’da yer alan Türk STK’ları başta olmak üzere birçok STK tarafından protesto edilmiştir. Yapılan baskılar sonucunda karar engellenmiştir.¹³

4.3.2. Sivil Toplum Kuruluşları ve Sosyal Sermaye

¹³ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/avusturyada-kamu-calisanlarina-basortusu-yasagi-istendi-292476.html> Erişim Tarihi: 20.01.2021

Göçmenlerin göç ederken kullandıkları ağlar belli bir süre sonra kurumsallaşarak göçün devamını sağlamaktadır. Ayrıca bu gelişen ağlar ile beraber göçmenler sahip oldukları bilgileri sonraki gelenlere aktarmaktadır. Göçmenler ağlar üzerinden devam ettirdikleri göç sürecinde sahip oldukları sosyal sermayeyi kullanarak bir araya gelip kurumsallaşmaktadır. Kurumsallaşan yapılar etrafında bir araya gelen göçmenler, sahip oldukları kültürel varlıklarını hem yaşatma hem de devam ettirmede olanak kazanmaktadır.

Toplum içinde her insan belli bir sosyal sermayeye sahiptir. Bu sahip olduğu sosyal sermaye, kişinin belirli bir aileye, gruba ve partiye olan aidiyetini betimlemektedir. Kişi sahip olduğu aidiyet kanalıyla grubun ağlarını ve kaynaklarını kullanma hakkını garanti altına almaktadır. Bu aidiyet, kişi için hem etrafını tanıma hem de kendisinin tanınmasıdır. Bu ikili süreç karmaşık bir sistem içerisinde devam etmektedir (Yarcı, 2014, s. 131).

Bourdieu(1983,s.190)'ya göre, sosyal sermaye az ya da çok kurumsallaşmış ve karşılıklı olarak birbirini tanıma ve tanışma ilişkilerinden meydana gelen uzun ömürlü bir ağın oluşması ve bu ağın kendi üyelerine birlikteliğin sahip olduğu sermayenin desteğini sağlayan fiili ya da potansiyel kaynaklar kümesidir. Sivil toplum kuruluşları da kendi üyelerine sağladıkları kaynaklar ile üyelerine destek sağlamaktadır.

Bourdieu'nun sosyal sermayeyi konumlandığı yere baktığımızda, öncelikle 3 farklı sermayeyi görmekteyiz. İlki olan ekonomik sermaye, doğrudan paraya ve mülkiyete dönüştürülebilecek şekilde kurumsallaşmıştır. İkinci olan kültürel sermaye ise belli durumlarda ekonomik sermaye içerisinde dönüştürülebilir olan kişinin sahip olduğu yetenek, beğeni ve bilginin sağladığı avantajlardır. Sosyal sermaye ise belli durumlarda ekonomik sermayeye dönüştürülen toplumsal yükümlülüklerin toplamını ifade etmektedir.

Bourdieu'nun sosyal sermayesi insanların kendi faydaları için harekete geçirecekleri toplumsal ağlarla ilgili olmaktadır. Bourdieu'nun "okul mezunları ağı" örneğinde de göstermiş olduğu, belli bir ağın içerisine giren kişiler hayatlarının sonraki dönemlerinde o ağ sayesinde farklı avantajlar elde etmektedirler. Bu ağların dışında kalanlar, aynı seviyede

yetenekli olsalar dahi, diğerlerine göre daha fazla zorluk çekeceklerdir (Smith ve Riley, 2016, s. 198).

Bourdieu'nun vurgusu, baştan sona farklı sermaye biçimlerinin değişebilirliği ve birikmiş insan emeği olarak tanımlanan tüm sermaye biçimlerinin ekonomik sermayeye nihai indirgenmesidir. Dolayısıyla, sosyal sermaye yoluyla, aktörler ekonomik kaynaklara doğrudan erişim elde edebilirler; uzmanlar veya incelikli bireyler ile temaslar yoluyla kültürel sermayelerini artırabilirler veya alternatif olarak, değerli kimlik bilgileri veren kurumlara bağlanabilirler. Öte yandan, sosyal sermayenin elde edilmesi, hem ekonomik hem de kültürel kaynaklara kasıtlı yatırım yapılmasını gerektirir (Portes, 1998, s. 4).

Kişinin sahip olduğu sosyal sermayenin hacmi, öncelikle sahip olduğu ağ bağlantılarının büyüklüğüne ve ikinci olarak da her birinin sahip olduğu ekonomik, kültürel ve sembolik sermayeye bağlıdır. Bourdieu'ya göre bir grubun üyeliğinden kaynaklanan faydalar dayanışmanın temelini oluşturmaktadır. Sosyal sermaye, diğer kültürel, beşeri ve ekonomik sermaye biçimlerine dönüştürülebilen bir kaynak olduğu için 'sermaye' olarak sınıflandırılmaktadır (de Haas, 2010, s. 1589-1590).

Sosyal sermaye ile kişinin geliştirdiği ağlar üzerinde çalışmaları olan James Coleman'a göre: Tüm sosyal ilişkiler ve sosyal yapılar, bazı sosyal sermaye biçimlerini kolaylaştırır; kişiler kasıtlı olarak ilişkiler kurar ve fayda sağlamaya devam ettiklerinde bu ilişkilerini devam ettirirler. Coleman'a göre gönüllü olarak bir araya gelen toplum örgütleri belli bir sosyal sermaye yaratır ve bu sosyal sermaye daha farklı konuların çözümü içinde kullanılabilir. Bu örgütlenmeler kullanıma hazır birer sosyal sermayedir (Coleman, 1988, s.105-108).

Coleman eğitim sosyolojisi alanında yaptığı araştırmalarda insanın elde ettiği sosyal statüsünün okul başarısındaki etkisini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Çalışmalarında ulaştığı sonuç: Sosyal sermayenin yalnızca iyi şartlara sahip sosyal gruplar açısından değil; imkânı az olan sosyal gruplar açısından da olumlu etkiler gösterdiğini ortaya çıkarmıştır (Yarar, 2014, s. 128).

Göçmenin geliştirdiği ağlar, hareket maliyetlerinin düşmesine ve göç olasılığının artmasına neden olur; bu eğilimler birbirini besler ve zamanla göç, toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde dışa doğru yayılır. Bu geri bildirim, ağların göç eyleminin kendisi tarafından yaratılmasından kaynaklanmaktadır. Bir başlangıç bölgesindeki ağ bağlantılarının sayısı kritik bir düzeye ulaştığında, göç kendi kendini sürdürür çünkü göç onu sürdürmek için sosyal yapıyı oluşturmaktadır (Massey, 1990, s. 8).

Göçmen ağları her zaman göç üzerinde olumlu sonuçlar bırakmamaktadır. Göçmen ağlarının dışlayıcı dinamikleri de mevcuttur. Sosyal sermaye göç ağları içerisinde göçü kolaylaştıran bir olanak olarak görülmektedir. Bununla birlikte, göç ağlarına erişim akrabalık veya etnik köken bağlarına dayanıyorsa, aynı ağdakiler için sosyal sermayeyi kullanarak göçü devam ettirmek olumlu bir süreç iken, farklı kesimden biri için bu ağlar zorlaştırıcı olmaktadır. Toplumlar sosyal ve etnik olarak tabakalaşma eğiliminde olduğu için, göç çoğu zaman tüm topluma yayılmaz ve grup üyeleri göçü mümkün kılabilirken, bu tür dinamikler üye olmayanları dışlama eğilimindedir. Kısacası ağlar bazı grupları içeren, ayrıca kaçınılmaz olarak diğerlerini dışlayan iki ucu keskin bir kılıç olmaktadır (de Haas, 2010, s. 1602).

Göçün mutlaka sosyal sermaye (ağlar) yoluyla değil, diğer sermaye biçimleriyle de gerçekleştirilebileceğini gözlemlemek çok önemlidir. Bu nedenle, görece fakir, düşük vasıflı göçmenlerin, görece zengin, yüksek vasıflı göçmenlere göre genellikle ağlar biçiminde sosyal sermayeye daha bağımlı olduklarını varsayabiliriz. Yüksek düzeyde ekonomik, beşeri ve kültürel sermayeye sahip insanlar, örneğin çalışma vizesi alarak, başkalarının yardımı olmadan daha iyi göç edebilmektedirler. Göçü kolaylaştırmak için sosyal sermayeye olan görece yüksek bağımlılık düşük vasıflı göçmenlerin zengin göçmenlerin aksine belirli kasaba ve mahallelerde kümelenme eğiliminde olduklarını anlamamız için bize yol göstermektedir (de Haas, 2010, s. 1603).

4.3.3. Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Dilin Öğretilmesi ve Aktarmasına İlişkin Faaliyetleri

Dil; din, bilim, felsefe ve sanat gibi kültürel olguları oluşturan, geliştirip tespit ederek kuşaktan kuşağa aktarma görevi yapan beşeri bir mekanizmadır (Aydın, 2018, s. 39). Dil, kültürün gelişmesine olanak sağlarken, kültürde kendisini gelecek çağlara ulaştırmak için dili araç olarak kullanmaktadır. Güvenç (2019, s. 47)'e göre, bir iletişim aracı olarak dil, toplumu bir arada tutan harç olmakla beraber kültürü aktaran ortak bir hazinedir. Dil toplumda hekim, hakim ve hakem olabilmektedir. Bundan dolayı temel eğitim dil ile başlamaktadır.

Toplumun, toplumsal faaliyetleri ve eylemleri sırasında elde ettiği bilgi, dil sayesinde anlık olmaktan çıkarak toplumun hafızasında yer edinerek nesnelleşmektedir. Bu bilgi, nesnelleştikten sonra dışlaşarak gelecek kuşaklara aktarılmaktadır (Tuna, 2018, s. 192).

Avusturya'da görüşülen STK'ların yaptığı kültürel aktarım faaliyetlerinden biri de dildir. Dillerini bilmeyen yeni nesillerin, kültürlerini de öğrenemezler anlayışı STK'ları Türkçe dilini yaygın şekilde faaliyetlerinde kullanmasına yol açmıştır. Görüşülen hemen hemen her STK'nın dil eğitimi faaliyeti olmakla beraber, bazı STK'lar bu faaliyetleri gönüllülükten çıkartıp, kurum çatısı altında profesyonel öğretmenler ile vermektedir. Bu STK'lardan bir tanesi olan ATIB'in üst düzey yetkilisi Türkçenin neden gerekli olduğunu ve dil faaliyetleri için neler yaptıklarını K2 durumu şöyle belirtmektedir.

“Biz Türkçe'nin yanında ayrı olarak Almanca, ve İngilizce kursları da veriyoruz. Bu ihtiyaçtan kaynaklı bir şey. Burada okuma yazma bilmeyen ablalarımız ve bacılarımız var. Onlara ders vermekteyiz. Bunun yanında bizim en çok ilgilendiğimiz 3. nesil, zaten Türkçe diline en çok onlar ihtiyaç duymaktadır, biz daha çok onların eğitim hayatıyla ilgileniyoruz, şu an da sınıflarda onlara eğitim veriyoruz çünkü okullarda çok sıkıntı yaşıyorlar. Gelen çocuklarda biraz kuşak içerisinde aydınlanan ailelere ait, bize getiriyorlar çocuğunun sıkıntısı var diyorlar, çocuk ile görüşüyoruz,

bakıyoruz sıkıntısı neymiş, dil ise dil başka şey varsa başka o alanda ona eğitim veriyoruz. ” (K2, STK1)

STK1'in kendi kurumsal binasında yer alan sınıflarda çocuklar ve gençlere Türkçe dersleri verilmektedir. Sınıflarda genellikle 20 kişi aynı anda ders alabilmektedir.

Türk göçmenlerin anadil sorunlarıyla ilgili Avusturya'da yaptığı çalışmada, Pfeffer (2011, s.95)'e göre Avusturya'da yaşayan Türkiye kökenli insanlar arasında küçük yaşlarda Almanca yetersizlik problemleri çok yaygındır. Bunun nedenini tüm ailenin evde Türkçe konuşması ve çocuğun yeterince Almanca öğrenememesine bağlamaktadır. Evlerinde sadece Türkçe konuşulan anaokulu ve ilkokul çocukları, Avusturya'da dil desteğine ihtiyaç duyan ilk grubu oluşturmaktadır.

Avusturya'da devlet okullarında ilkokul ve ortaokulda isteyen öğrenciler Türkçe dersleri alabilmektedir. Dersler Türkçe-Türk Kültürü (TTK) olarak isimlendirilmektedir. Avusturya Federal Eğitim, Kültür ve Sanat Bakanlığının anadilde eğitim programı kapsamında, Türkçe seçmeli olarak, ders saatleri dışında haftada 2-3 saat okutulmaktadır. Türkçe, okullarda müfredat dışı ve seçmeli ders statüsündedir. Dersin öğrencinin sınıf geçmesi üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Müfredatta geri kalan dersler Almanca verildiği için öğrenciler Türkçe konusunda bazı zorluklar yaşamaktadır. Okullarda verilen Türkçe dersi yeterli gelmemektedir. İşte tam bu noktada özel ders alamayan ya da Türkçe eğitiminin yoğun olmadığı okullarda okuyan öğrenciler, STK'ların dil kurslarına ilgi duymaktadır. Üniversite öğrencilerinin yoğun olarak gittiği WONDER'in üst düzey yöneticisine göre Türk diline en çok ihtiyaç doğan kesim, burada doğup büyüyen nesildir. Türkiye'de belli eğitim alan nesillerin Türkçe kurslarına ilgileri düşük düzeyde kalmaktadır.

“Burada doğup büyüyen gençlerin Türkçeleri maalesef iyi değil, Türkçeleri iyi olmadığı için Almancaları da iyi değil, iki dili de tam olarak kullanamıyorlar. İki dil arasında kalabiliyorlar bazen. 15-16 yaşında çocuklarla Türkçe konuşmaya başlayınca, tikanırlar belli bir süre sonra hemen Almancaya dönmek zorunda

kalıyorlar. Bunun için en baştan beri Türkçe derslerine önem verdik. Türkçe derslerimiz var, ilaveten Türkçe kitap okutuyoruz, her sene 15-20 kitabı okutuyoruz daha sonra okuttuğumuz kitapların tahlilini yapıyoruz, bu sayede hem Türkçeleri geliştiriyor, hem de Türk dil ve edebiyatına aşinaları oluyor, geliştiriyor, sadece edebiyat alanında değil, ekonomi, tarih, siyaset ve genel kültür kitapları olabiliyor. Kitapları belirleyerek her hafta okutuyoruz.” (K4,STK2)

Liseyi bitirme sınavlarında(Mature) Türkçe yabancı dil olarak kabul edilmiyor, bu yüzden Türkçe 'ye olan ilgi az. Eğer kabul edilirse artması gayet normal. (STK4,K8)

Avusturya’da liseyi bitirme sınavlarında Türkçe yabancı dil olarak kabul edilmemektedir. K9’a göre bu durumdan dolayı Türkçeye olan ilgi az olmaktadır. Şu anda lise eğitimini bitirip üniversite için çalışan K5 de, Avusturya’da doğup büyüdüğü için Türkçe ’ye olan hâkimiyeti Almancadan daha azdır. Lise yıllarında ailesinin etkisiyle, STK2’nin düzenlediği Türkçe dil kurslarına katılıp, Türkçe eğitimini geliştirmiştir. K5 yaşadığı deneyimi şöyle anlatmaktadır:

“Ben ve arkadaşlarım genellikle hafta sonları, burada açılan Türkçe kurslarında derse giriyorduk, okulda kendi aramızda çoğu zaman Almanca konuşuyoruz, yanımızda Avusturyalı arkadaş oluyor, mecbur biz Almanca konuşuyoruz, ama burada Türkçe konuşuyoruz kendi aramızda, Türkçe kitapları okumaya çalışıyoruz. Bu da Türkçemizin gelişmesine neden oluyor.” (K5,STK2)

Türkçe dili her ne kadar öncelikler arasında olmasına rağmen, genellikle yaz aylarında ve hafta sonu tatillerinde Türk vatandaşlarının tercihi olmaktadır. Avusturya vatandaşlığının şartlarından bir tanesi de Almanca bilmektir. Avusturya vatandaşı olan kişiler de Türkiye vatandaşlıklarını sonlandırmak zorunda kalmaktadır. Bunun neticesinde, Türkçe bilmek artık mecburi ya da işe yarar olmaktan çok artık kültürel amaçla öğrenilmektedir. Göçmenlere Türkçe öğretmek için yıllardır çabaladığını söyleyen, K6’ya göre dilin öncelik olmaktan çıkarılması, kimliğinde boşluğa düşeceği ve bunun neticesinde de yeni yetişen Türklerin, kendilerini Avusturyalı olarak görme ihtimali ortaya çıkmaktadır.

“Buraya, çok farklı coğrafyadan, Türkiye’nin farklı yörelerinden gelen insanlarız, çocuklarla oturduğumuz zaman bir yörenin çocuğu öbür yörenin çocuğu aynı dili paylaşamıyor. Şive olarak farklılıklar var, bunla alakalı bile çalışma yapıyoruz. Düzgün Türkçe konuşmalarını sağlamak için, özellikle yaz eğitim kurslarında eğitim yapıyoruz, geçmişte yapmış olduğumuz etkinliklerin başında Almanca kursuydu şimdi Türkçedir. Türkçe gramer sözlük bastık, çocuklara dağıtıyoruz. Sadece federasyona aittir. Dil bizim için en önemli olan objedir. Dilini yitiren kimliğini yitirir. Çocuklarımız Türk demekten çekinip, kendilerine Avusturyalınız demeye mi başlayacak?” (K6,STK3)

Nitekim, Sirim (2007, s.29) Almanya’daki Türkiyeli göçmenlerin anadil yeterlilikleri üzerine yaptığı araştırmada, Türk göçmenlerin normal Türkçe dilinde konuşmadığını, ailelerde çoğunlukla Türkçe’nin aksanlı konuşulduğunu aktarmıştır. Bu gibi sıkıntılar göçmenlerin Türkçeye olan hâkimiyetlerinde sorunlar çıkartmaktadır.

STK3’ün Türk dilinin çocuklar arasında daha fazla öğrenilmesi amacıyla, kendi imkânlarıyla hazırladıkları Türkçe-Almanca, Almanca-Türkçe sözlüğü bulunmaktadır. Türkçe derslerini almaya gelen öğrencilere verilen bu sözlükler öğrenciler için kullanışlı bir ders materyali olmaktadır.

Görüşülen 9 STK’nın 5 tanesinde kütüphane desteği yer almaktadır. Kütüphanelerde edebiyat, İslami ilimler, tarih ve roman mevcut olmakla beraber Türk kültürü ve Türk dilini anlatan birçok çalışma yer almaktadır. Kitaplar genellikle Türkiye’den temin edilmektedir. Cami derneklerinde ise çoğunlukla İslami ilimler alanında kitaplar yer almaktadır. Görüşülen STK’ların Türk dili adına sürekli yayın yaptıkları dergi ve gazete gibi basın yayın kaynakları bulunmamaktadır. STK’lar genellikle yılsonlarında raporlarını ve yaptıkları etkinlikleri üyelerine anlatmak için broşürler ve dergiler dağıtmaktadır. STK’lar yayınlarını sosyal medya ve web siteleri üzerinden aktarmaktadır. Türk dili adına en büyük kütüphane desteği veren STK4, üyelerine alıp getirme şartı ile kitap vermektedir. Türkçe kitap desteği

STK'ların kültürel etkinliklerinde sürekli kullandığı uygulama alanı hem de üyeler için Türkçe kaynak için uygun ortamlar olmaktadır.

“Türk dili adına herhangi bir yayın ya da basın organımız yok. Ama iki bin kitaptan oluşan kütüphanemiz var. Üyelerimiz ücretsiz bu kitaplardan faydalanabiliyorlar. 2014 yılında burada gerçekleştirilen molotoflu saldırı sonucunda 1500 kitabımız yandı. İnsanları okumaya teşvik ediyoruz. Kitap okuma programlarımız oluyor, kitaplar üzerinden tartışıyoruz.” (K8,STK4)

Kütüphaneler, yer alan kitaplar dışında mekânsal olarak da öğrencilerin ders çalışacağı bir yer ve Türk dili için önemli mekânlar olmaktadır.

Ben kendi açımdan konuşursam, burada eğitim gördüğüm için Almanca dil seviyem gayet uygun, çünkü ilkokuldan beri sürekli Almanca eğitim alıyorum, Türkçeyi konuşuyorum, herhangi bir sıkıntı yok, fakat okumaya gelince bazı kelimeler yabancı geliyor bana, eskiden çok zordu okuması, fakat Türkçe kitap okuya okuya geliyor insan. Kitapları da buradaki kütüphanelerden ya da bazı Türkçe kitap satan yerler var onlardan aldım. İnsanlar okumadığı kitapları buraya bırakıyor, başkası alıp okuyor. (STK3,K7)

Avusturya'da doğan yeni nesillerin Türkçeyi zorunluluk olarak görmemeleri ve Türkiye'yi her sene gidilecek tatil beldesi olarak görmesi gibi durumlar, onların Türkçe yerine Almancaya odaklanmasına neden olmaktadır. K4'e göre yeni nesillerde Türkiye ile duygusal bir bağ mevcut fakat bunu sürdürmeleri için Türkçe bilmeleri gerekmektedir. Türk STK'ların tam bu noktada araya girerek kişiye Türkçenin sürekli konuşulduğu bir ortam sunması yeni nesiller için Türkçe öğrenme kolaylığı sağlamaktadır. Dilin bilinmemesi kültürel olarak kopmaya yol açmaktadır. Bu gerçekten dolayı birçok STK'nin en çok üzerinde durduğu konuyu yeni nesillerin Türkçe eğitimi olmaktadır. Bu durumun nedenini STK yöneticileri şöyle ifade etmektedir:

“Anne babası Türkiye’de doğan kendisi burada doğan bir çocuk, Türkçeye yeterince hâkim olmadığı zaman kültürüne de hâkim olamaz, nesiller arasında bir kopukluk var. Bu kopukluk bilmemekle alakalı bir şeydir. , Türkçeyi hakikaten ben en büyük sorun olarak görüyorum, Türkçeyi dini ilimlerin başında bile görüyorum. Çocuk İslami ilim alıyor olsa bile dil bilmek zorundadır, ben burada on yıldır eğitimlik yapıyorum, ilk başladığım zaman bunun farkına varmamıştım, çocuklarla bir şey konuşuyordum bir hafta sonra aynı şeyi soruyorsun cevap veremiyor, neden cevap veremiyor çünkü mevzuyu çözememiş. Çocuk kurduğum cümlelerin 2 veya 3 tanesini anlıyor belki 10 tanesini anlamıyor bana da sormuyor, ama dil problemi çok büyük bir sıkıntı bu kültürel bir kopukluğa sebebiyet veriyor en önemli sebep bu şahsen.”
(K3,STK2)

“Türkiye ile duygusal bir bağ herkeste var ama bu çok içi boş bir şey, tamamen görsel, at nalı gibi Türk kolyesi takar, ama konuştuğun zaman Türkçe bilmez, bir temsil kabiliyeti yok. Temsil olmadığı zaman bunu sembol üzerinden yapıyor, bilgi yok şekil var. Gurbetçilik biraz duygusal olarak kalıyor, Türk kültürüne olan yakınlıkları, şekilcilik üzerinden gitmektedir. Bizim amacımız bunu aşmak. Çocuklar burada Türkçeyi güzel konuşsalar, Almancayı da güzel konuşsalar hem buradaki Avusturya toplumuyla barışık bir sürecin içinde olurlar. Hem Türkiye ile olan kültürel, dini, sosyolojik bağları daha sıkı olur kopmaz.” (K4,STK2)

Yeşildağ’ın Avusturya’da yaşayan Türk aileleri ile yaptığı çalışmada, ailelerin genelinde yetişkinlerin Almanca dili ise sorun, çocukların ise Türkçe dili ile sorun yaşadığı görülmüştür. Bu sorunlar aile içi iletişimi bile olumsuz yönde etkilemektedir. Yetişkinlerin okullarda yeterince Almanca öğrenememesi, çocukların ise okulda yeterince Türkçe öğrenememesi kuşaklar arası çatışmaya neden olmaktadır. Yaşanan dil sorunu aile içinde değerlerin ve kültürel aktarımın gerçekleştirilmesine de engel olmaktadır (Yeşildağ, 2008, s. 31).

Sonuç olarak STK'lar iki dilli yapının sorun teşkil ettiğini, yeni nesillerin özellikle Türkçe ile sorunlar yaşadıklarını ve amaçlarının bu sorunu ortadan kaldırmak olduğunu belirtmektedirler.

Ayrıca dernek camilerinde Cuma hutbeleri Türkçe verilmekte ve Kur'anı öğreten hocalar Türk hocalar olmaktadır. Çocuklar ve gençler yazın veya hafta sonu Kur'an kursuna gönderildikleri zaman, Türkçe olarak ders almaktadırlar. Bu da onlara sürekli Türkçe konuşulan bir ortam sunmaktadır. Burada gerçekleşen dini faaliyet, hem dilin gelişimini sağlıyor hem de kültürel bir ortam sunarak, çocukların kendi akranlarıyla buluşmasına neden olmaktadır.

1980'lerden beri Avusturya'da faaliyetlerine devam eden Avusturya İslam Kültür Merkezleri Birliği'ne bağlı olan dernek camileri ve öğrenci yurtlarında öğrencilere dini dersler Türkçe olarak verilmektedir. Avusturya'nın birçok bölgesinde okul ve yurtları olduğu düşünüldüğünde yeni nesillerin Türkçe öğreniminde önemli etkisi olmaktadır.

STK'ların Türkçe dil desteği yanında, Almanca dil desteği de yer almaktadır. K10, K2, K4, K11' göre Avusturya kültürünü ve burada iyi yaşamının en önemli noktası Almanca'yı iyi öğrenmektir. Avusturya'da doğup büyüyen nesiller için Türkçe dil programları yaygın iken, sonradan buraya gelen kişiler için Almanca kurslar yer almaktadır. Avusturya'da yıllardır hizmet veren STK5'in üst düzey yöneticisi K10'a göre birinci ve ikinci neslin en büyük sorunu dil sorunudur. Fakat bu Almanca dil sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Bizim burada en büyük sorun dil, kimse öğrenmek istemiyor, yeni nesil Almanca dilinde pek sıkıntı çekmiyor ama birinci ve ikinci kuşak maalesef sorun yaşıyorlar, sürekli Türk kanalları izliyorlar. Türkçe haber okuyorlar, Almanca'yı çat pat işte sokakta kullanıyorlar.” (K10,STK5)

Avusturya'daki Türk göçmenlerin dil konusunda yaptığı araştırmada, Turhan(2012, s. 116) dil konusu ile ilgili: Türk göçmen çocuklarının eğitiminden yetişkinlerin iş bulmalarına, Türklerin Avusturya'da yaşadıkları uyum sorununa kadar, birçok konuyu kapsayan önemli

bir orun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türklerin sadece Almancayı öğrenmesi sorunu gidermemin yanında, yeni nesillere Türkçe öğretilmesi gerekmektedir. Bu yüzden STK'ların Türk dilinin öğretilmesi konusunda faaliyetleri hem önem kazanmaktadır, hem de Türk kültürünün aktarımında önemli bir rol oynamaktadır.

4.3.4. Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Din ve İnanç Konusundaki Faaliyetleri

Türkler Avusturya toplumunda sayıları ve dini farklılıklarından dolayı en ön planda olan göçmen gruplarından birini oluşturmaktadır. Türklerin dini alanda Avusturya'da kurumsallaşmasının ilk adımları cami-dernek eksenli adımlarla başlamıştır. Genel olarak Türklerin yoğun olarak yaşadığı bütün semtlerde cami-dernekleri yer almaktadır. Göçün ilk yıllarında Türki bir kimlik oluşurken, 1990'lara doğru İslami bir kimlik daha baskın hale gelmiştir (Şimşek H. , 2014, s. 187).

Almanya'da yaptığı kültürel araştırma sonucunda, Kula (2012, s. 186)'ya göre, göçmenlerin düşünsel kültürel alanda dinlerini ve soy-köklerini ortaya çıkarma durumu, öz-bilinçlerinin geçirmekte olduğu yapısal dönüşümden dolayı artmaktadır. Ayrıca Türk göçmenler, göç ettikleri ülkede başarısız olduklarında, kendilerini gerçekleştirme sorunlarından dolayı ve kendi durumlarını iyileştiremediklerini görünce bu yönde girişimlerini azaltmaktadırlar. Bu olay, yaşanan toplum ile arasına mesafe koymasına ve bunun sonucu olarak, İslam ve soy-köksel değerlerin önem kazanması olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece Kuran kursu ve camiler göçmenlerin dışlanmışlığına bir tepkidir.

Sivil toplum kuruluşlarının dini kültürel alanda öncelikli hedeflediği çocuklar ve gençlerdir. Yıllardır dini ders veren STK5'in üst düzey yöneticisi K10 durumu şöyle açıklamaktadır:

“Tüm cami dernekleri olarak Avusturya Diyanet İşlerine bağlıyız. Burada yer alan tüm dini kurumlar oraya bağlı olmak zorunda. Ve dini faaliyetlerimizi arada denetliyorlar. Çocuk ve din bizim için en önemli olan şey, burada onlara yani camide

dini ders veriyoruz, ayrıca 5-6 çocuk bir araya getirdik mi, onlara matematik, Almanca gibi dersler de veriyoruz.” (STK5,K10)

Görüşülen dokuz STK'nın altı tanesinde çocuklara yönelik Kuran dersi verilmektedir. Çocuklara camilerin içinde, cami derneklerinin yanlarında kurulan Kuran kursu sınıflarında veya etüt salonlarında Kuran ve din dersleri verilmektedir. Türklerin yoğun bir şekilde dini kurumlar etrafında bir araya geldiği gözlemlenmektedir. Ulram(2009, s. 40)'ın Avusturya'da Türkiye'den gelen göçmenler ile yaptığı çalışmada, çalışmaya katılanların yaklaşık üçte ikisi (% 64) devlet ile dinin birbirinden ayrılması gerektiğini düşünmektedir. Yüzde 30 dinin devlet meselelerinde de bir rol oynadığına ve dini düzenlemelerin devlet mevzuatına dâhil edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Devlet ve dinin ayrılması gerektiğine olumlu bakanların eğitim seviyesinin yüksek olan kişiler tarafından daha çok tercih edildiği tespit edilmiştir. Menşe ülkelerinde doğan göçmenler, Avusturya'da doğanlara göre daha ayrılığı daha fazla savunmaktadır. Avusturya laik bir ülke olmasının yanında, STK'ların verdiği dini eğitimleri sıkı bir şekilde denetlemektedir. STK'lar dini yönden göçmenlerin ihtiyaçlarına yeterince cevap vermektedir. Bu yüzden devletin dini hizmet için fazladan bir şey yapmasına gerek olmadığı görünmektedir.

Avusturya'da devlet okullarında çocuklara ailelerinin rızası alınarak din eğitimi verilmektedir. Bu durumu Türkler açısından değerlendiren STK2'nin üst düzey yöneticisi K4:

Her dönem başı sınıfta örneğin kaç Romanyalı Ortodoks, kaç Müslüman, kaç Hristiyan var diye not ediliyor. İnsanlar kategorilere göre not ediliyor. Eğer Müslüman iseniz İslam din dersine girmeniz lazım, anane baba rızasıyla gitmeyebilirsiniz. O kâğıt gelmezse gitmek zorundasınız, Hristiyan'a da Hristiyanlık eğitimi veriliyor, verilmeyecekse ailenin özel izni olması gerekiyor. Ben gitmeyeceğim diye bir şey yok. Etik dersi verelim tartışması var şu an ateistlerin baskısıyla, bütün din dersleri kalksın sadece etik dersi olsun diye bir tartışma mevcut. Sistem çok katı. Öyle bir havası var. Gözlemleyebilirsiniz görürsünüz. Burada sistem

var oyunu kuralına göre oynaman gerekiyor, oynamazsan yaptırım uygulam var. İnsan ister istemez bu sisteme dâhil oluyor. Biz Türkler bazen aykırı olabiliyoruz, cezayı da yiyoruz, huzuru bozup yabancı olarak göze batıyorsunuz. (STK2,K3)

Türklerin kurmuş olduğu en büyük çatı kuruluşlardan bir tanesi olan ATIB'in faaliyetlerinin önemli bir kısmını din ve kültür oluşturmaktadır. Çatı kuruluşunun öncelikli hedeflerinden biri çocukların din eğitimi almasıdır. Kurum, camilerde kuran, din ve ahlak dersleri vermektedir. Üst düzey yönetici hedef ve amaçlarını şöyle anlatmaktadır:

“Genel amaç ve hedefimiz, buraya gelen özellikle Türkiye’den gelen insanların farklı alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak, bu sosyal ve dini anlamda olabilir, birçok alanda olabilir. Bizim amacımız burada yaşayan insanların, buradaki insanların kültürel seviyesini koruması veya yükseltmesidir. Ayrıca eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve benzeri alanlarda çalışmalar yürütüyoruz. Bizim faaliyetlerimizin başında, hafta sonu çocuklara verilen dini eğitimler, cami hizmetleri gelmektedir. Ayrıca hac ve umre bilgisi, cenaze ve yardımlaşma birimlerimiz vardır. Ayrıca buraya üye olanların maksadı ve amacı sadece dini, ibadet, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını gidermek.” (STK1,K2)

Din sadece tek başına insanları bu STK'lara bağlayan olgu olmamaktadır. Sosyal ve kültürel aktiviteler, insanların muhabbet, kültürel aktiviteler, oyun, boş vakit geçirmek gibi günlük aktiviteler de onları bu STK'lara çeken şeyler olmaktadır. STK8'in üyelerinden olan K14, okulundan kalan boş zamanlarını burada dini kitap okuyarak ve sohbet ederek geçirdiğini ifade etmektedir.

Burada mescidimiz de var, kafeteryamız da var, her ikisini de kullanıyoruz. Sonuçta bizimde sosyal aktivitelere ihtiyacımız var. Burada yer alan hemen hemen herkesi tanıyorum, beraber muhabbet ediyoruz, yemeğe gidiyoruz. Sadece din öğretene, Kuran dersi veren bir yer değil burası, beraber toplanıp pikniğe gidiyoruz, park ve

bahçelerde kitap okuma programları bile yapıyoruz. Kendi aramızda futbol takımları çıkartıp hafta sonu oyunlar oynuyoruz. (STK8,K14)

Hedef kitlesine çocukların manevi ve kültürel değerlerini yaşatmak olan STK8, amaçlarının evrene, insanlara, çevreye ve kendisine karşı sorumluluklarının farkında olan bilgili, inançlı ve çalışkan bir nesil yetiştirmek olduğunu vurgulamaktadır. K13 yaptıkları faaliyetleri şöyle anlatmaktadır:

“Bize göre yeni bir neslin en önemli ihtiyacı maneviyattır. Biz burada gençlere kendi dinlerini ve maneviyatlarını öğretiyoruz. Gençlerle buluşup dini kitap okuyup, sohbet ediyoruz. Kuran dersi veren hocalarımız var, gençler ve çocukları bir araya getirip onlara Kuran öğretiyoruz. Tabi bunu eğlenceli hale getiriyoruz, derslerden sonra çeşitli yerlere geziler yapıyoruz. Türkiye’ye götürüyoruz mesela çocukları. Ayrıca bizim burada birçok dini kitap barındıran kütüphanemiz mevcut, isteyen gelip okur.” (STK8,K13)

STK’ların kadın ve kız çocukları için dini ve kültürel faaliyetleri de mevcuttur. Hafta sonu kurslarında nasıl erkekler din ve Kuran dersi alabiliyorsa, kız çocukları da aynı şekilde ders almaktadır. Kız çocuklarına hafızlık dersi veren STK3’ün üst düzey yetkilisi durumu şöyle anlatmaktadır.

“Burada Kuran ve hafızlık dersi veriyoruz. Burada Avusturya İslam Yasası uygulanmaktadır. Kurslarımıza ilgi yoğun, kız öğrenciler de yoğun bir şekilde katılıyorlar. Bazı şehirlerde yurtlarımız var. Talep olduğu zaman hafızlık kursumuzu açıyoruz. 60 tane kız öğrencimiz var hafız olmak için buraya gelen, 40 tanede erkek öğrencimiz var.”(STK3,K6)

Türk sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü dini faaliyetler sadece Türklere özgü değildir. Camilerde farklı Müslüman ülkelerden çok sayıda kişi gelmektedir. Cuma namazları cami ve dernek-camilerinde kılınmaktadır. Cuma namazı sonrası bazen yemek bazen de ikramlar

dağıtılmaktadır. Bu konuyla ilgili STK1'e üye olan ve bağlı dernek camilerinde cumaya giden K1:

“Dernek camilerimize Cuma namazlarında birçok farklı insan geliyor, mesela Afganlar, Suriyeliler, Somalililer ve Afrikalı kişiler de geliyor. Tabii isteyen normal namazlara da gelebilir. Sonuçta hepimiz Müslümanız, aynı dine inanıyoruz. Türk mescitleri her yerde bulunmamaktadır. Bazen bizde onların mescitlerine gidiyoruz.”
(STK1,K1)

Türk sivil toplum kuruluşlarında din kurumsallaşmanın yapı taşıdır. İnsanlar bu derneklerde etnik köken fark gözetmeksizin bir araya gelip ibadet edebilmektedirler. Bütün cami dernekleri etnik kökene bakmaksızın camilerinin herkese açık olduğunu belirtmektedir. Bu durumu STK3'ün üst düzey yetkilisi K6 şöyle açıklamaktadır:

“Dernek dışında var olan dostlarımız bizi ziyaret ederler, çeşitli etkinliklerimize katılırlar. Bize dışarıdan ırkçı derler fakat biz inancımız gereği böyleyiz. Bizde Türkiye’de var olan etnik grupların çoğu var, Kürtler burada yönetim kurulunda 2 koltuk sahibidirler. Hollandalı, Avusturyalı, Somalili üyemiz var. Herkese açıktır kapımız Biz burada milletimiz için varız, camilerimize sadece Türkler gelsin demiyoruz ki herkese açıktır kapılarımız.”(STK3,K6)

Kandiller, bayramlar ve diğer önemli İslami gün ve geceler, Avusturya’daki Türk sivil toplum kuruluşlarının en çok faaliyet yaptıkları zamanlar olmaktadır. Bu günler önemli günler olduğundan dolayı, ilgi fazla olmaktadır. Ayrıca Kutlu Doğum Haftası zamanında Viyana’da Hz. Muhammed’i anlatan önemli konferans ve paneller düzenlenmektedir.

Cami dernekleri olmayan dernek ve vakıflarda bile bu özel günler sebebiyle etkinlikler düzenlenmektedir. Üyelerin bir araya gelmesiyle, imam ya da kendi içlerinde biri öncülüğünde Kuran okunmakta, yemekler yenilmekte ve sohbetler düzenlenmektedir. Bu derneklerden bir tanesi olan STK6’nın üst düzey yöneticisi:

“Burası cami statüsünde değil. Avusturya Diyanet Başkanlığına da bağlı değiliz. Dini bir dernek de değiliz. Kültürel değerleri savunan bir derneğiz. Biz burada hemşerilerimizin ihtiyaçları ve kültürel değerleri için mücadele ediyoruz. Milli bayramlarımızı kutladığımız gibi dini bayramlarımızı da kutluyoruz. Cuma namazlarımızı ve bayram namazlarını üyelerimiz ve dışarıdan gelen kişiler ile kılıyoruz.” (STK6,K11)

Sivil toplum kuruluşlarının din alanında yaptığı diğer önemli faaliyet alanı da “cenaze fonu” adı altında, ölen kişinin defin işlemlerinin İslami usullere uygun olarak yapılmasıdır. Fonun amacı fona üye olan kişilerin ya da ailelerin cenaze hizmetlerinin Türkiye’ye götürülmesi ya da Avusturya’da defnedilmesi sürecini takip etmek ve masrafları karşılamaktır. Görüşülen 9 STK’nın 4 tanesi cenaze fonu adı altında üyelerine bu hizmeti sunmaktadır. En fazla üyeye sahip olan STK1’in üst düzey yöneticisi K2 cenaze fonu ile ilgili yaptıkları çalışmalarını ilgili olarak:

“Buradaki aileler bu fona kayıt oluyorlar, bu kayıtlarla birlikte bir vefat anında tüm masraflarını fon üstleniyor. Eğer cenaze Türkiye’ye gönderilecekse Türkiye, burası ise burada defnediliyor, yıllık masrafı 15 Euro, ölüm anında bu fondan yararlanıyorlar. Burada ölenler sahipsiz kalmaktan korktukları için bu fona kayıt olmuyorlar, buradaki resmi işlemler çok karışık, bir cenazenin Türkiye’ye gitmesi için en az 3 birimden onay alması gerekiyor. Sağlık Bakanlığı, konsolosluk ve belediye gibi yerlerde işlemler mevcuttur, bu işlemleri cenaze sahibi tam olarak yapamadığı için biz devreye giriyoruz. Biz bu işlemlerin hepsini gerçekleştiriyoruz. Burada kimsesi yoksa devlet üstleniyor. Cenaze fonuna üye olanlar bazen kimsesiz de olabiliyor. Yılda Türkiye’ye buradan 400’e yakın cenaze gidiyor.” (STK1,K2)

Yaklaşık 20 tane derneğin çatı kuruluşu olan STK3 de kurmuş olduğu cenaze fonu ile üyelerine hizmet etmektedir. K7’ye göre buraya gelen ilk Türk göçmenler için cenaze işlemleri tam bir yaraydı. Çünkü prosedürler zor ve insanlar bu prosedürlerin usulünü bilmediği için işlemler uzun sürüyordu. K7’ye göre:

“Cenaze fonunu bir sosyal yara olarak görüyorum, insanlar bir cenaze olduğu zaman ne yapacaklarını bilemiyordu, cenazeyi Türkiye’ye göndermek istiyordu. Şu anki gibi böyle kurumlar yoktu. Eskiden insanlar ciddi sıkıntı yaşamış, vatandaşlar kahvehane kahvehane dolaşıp para toplamışlar. Şu an öyle bir durum yok. Buradaki kuruluşlar her şeyini karşılıyor. Cenaze ile gitmek isteyen kişilerin de yol masrafını karşılıyor.”
(STK3,K7)

Avusturya’daki en büyük hemşeri derneklerinden bir tanesi olan Samsunlular derneğinin(STK6) üst düzey yöneticisi K11, kurumlarına her yıl daha fazla insanın gelip cenazelerinin Türkiye’ye gitmesini istediklerini belirtiyor. K11, kurumlarının Türkiye vatandaşı olan ve Avusturya’da yaşayıp da cenazesini Türkiye’ye gitmesini isteyen tüm kişilere başvurularının açık olduğunu belirtmektedir. K11:

“Bizim kurumumuza üye olan kişilerin çoğu aynı şehirden olmaktadır. Tabi buraya gelenler genellikle kendilerine yakın kişilerin yanına gidiyorlar. Biz şimdiye kadar çok cenaze gönderdik Samsuna, bu hizmeti yaptığımızı görenler de gelip cenaze fonuna kayıt oluyorlar. İlk kayıt ücreti 40 Euro olmakla beraber daha sonra yıllık kişi başı 10 Euro veriyorlar. Ölen kişi Avusturya dışında olsa bile, biz onun cenazesine ilgileniyoruz, bu kişi ister Fransa’da ister Türkiye’de olsun, cenaze firmalarıyla defin işlemlerini yapıyoruz.” (STK6,K11)

STK üyelerinin toplu olarak katılım sağladığı cenaze fonu, STK’ya çok gelmeyen insanların bile üye olmasına yol açmaktadır. Cenaze fonuna üye olduğunda insanlar gelecekte oluşacak cenaze durumları için garanti bir yol izlemektedirler. Cenaze fonu gibi STK’ların insanların üzerindeki yükü kaldıran durumlar STK’ların daha fazla ilgi görmesine neden olduğu tespit edilmiştir. İnsanlar oluşacak zor bir süreci, başkasına devrederek bu durumdan kurtulmaktadır.

STK'ların dini faaliyet için yaptığı bir diğer uygulama da hac, kurban ve umre faaliyeti düzenlemektir. Hac ve umre faaliyetleri genellikle, STK'ların koordine ettiği ve anlaştığı şirketler vasıtasıyla yılın belli dönemlerinde düzenlenmektedir. STK'lar umre veya hacca gitmeden önce ve gittikten sonra hacı ve umre adaylarına rehberlik etmektedir. Görüşülen 9 STK'nın 4 tanesi hac ve umre ziyaretleri için üyelerine destek sağlamaktadır. Her sene hac ve umre için kayıt olanların başvurduğu STK3'ün üyelerinden K7'ye göre bu faaliyet özellikle Avusturya'ya gelen ve sonra geri dönemeyen birinci kuşak için çok faydalı olmaktadır. K7:

“Buraya ilk gelenler çalıştıkları için çok zaman bulamadılar Mekke'ye falan gitmek için, şu an artık yeni nesiller çalışmaya başladı, ilk gelenler çok yaşlandı. Ve bunlar artık Kâbe'ye gitmek istemektedirler. Her sene gidecekler burada eğitim verilip öyle gönderilmekte. Oraya gidenlerle de STK ilgilenmektedir. Burada çok kişi gitmek istiyor. Biz çatı kuruluş olduğumuz için biz koordine ederiz, geriye kalan diğer teşkilatlar bize uyum sağlar” (STK3,K7)

Hac, Umre ve kurban gibi, kişinin tek başına gerçekleştirmesi uğraş isteyen faaliyetler, STK'lar tecrübe, bilgi ve kurumsal güçten aldıkları destekle çok daha kolay yaptıkları tespit edilmiştir.

Sivil toplum kuruluşlarının amaçlarından biri de, sosyal yaşantıya ve sosyal değişime katkı sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda faaliyet yürüten STK'lar sosyal bütünleşme, sosyal refah, sosyal adalet ve insan hakları gibi konularda baskı oluşturmaktadır. Ayrıca STK'lar yoksulları, dezavantajlı gruplara, haksızlığa uğrayanlara ve sosyal haklara yeterince ulaşamayanlara yardım ve destek sağlamaktadır(Uğur, 2013, s. 32-33). Bu kapsamda görüşülen STK'lar maddi ve manevi desteğe ihtiyacı olan Türk göçmenler için çeşitli avantajlar sağlamaktadır. STK'larda bağış, zekât ve fitre adı altında toplanan paralar ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır. STK'lar bu işte aracı rolündedir. İnsanlar arası yardımlaşma kültürüne katkı sağladıklarını söyleyen STK1'in üst düzey yöneticisi K2:

“Kurum olarak bağışları da kabul ediyoruz. Yardımlaşma ve filtre fonumuz var, isteyen buraya para yardımı yapabilir, burada toplanan paralarla yılda bir defa öğrencilere burs olarak veriliyor. Hem Türkiye’de hem de Avrupa’da olan iyelerimiz bize bağış sağlamaktadır.” (STK1,K2)

İnsanların STK’larda bir araya gelme ve zaman geçirme süreleri milli ve dini bayramlarda artmaktadır. Bu da göçmenler arasında yakınlaşmaya ve ait oldukları gruplara destek sağlamaya yol açmaktadır. Ramazan ayı boyunca iftar verdiklerini söyleyen STK6’nın üst düzey yöneticisi K11:

“Ramazan ayında elbette daha çok insan buraya gelmektedir. İnsanlar ailelerini de yanlarına alıp burada iftarlarını açıyorlar. Burada bir ay boyunca gelen herkese ramazan iftari veriyoruz. Bunu da topladığımız hayır paralarıyla yapıyoruz. Bağış altında aldığımız paralarla yemekleri dağıtıyoruz.” (STK6,K11)

STK’ların yardım faaliyetleri sürekli olmakla beraber, olağanüstü durumlarda daha fazla artmaktadır. Yardımlar genellikle üyelere toplanmaktadır. Herhangi bir doğal afet ya da kriz olduğunda, STK’nın ilanları ve duyurusu ile yardımlar toplanmaktadır. Yardımlar sadece Avusturya içinde yaşanan durumlarla ilgili toplanmamaktadır. Türkiye’ye ve diğer Müslüman ülkelerde yaşanan krizler için de toplanmaktadır. Konu ile ilgili faaliyetleri sorulan STK’ların üst düzey yöneticileri:

“Yardım faaliyetlerimiz olmaktadır, bize destek olmak isteyen üyelerimiz gelip buraya maddi destek sağlamaktadırlar. Ya camimizin ya da dersliklerimizin masa, sandalye ihtiyacı gibi bir şey olduğunda durumu iyi olan biri karşılamaktadır. Ayrıca deprem ve sel gibi olaylarda yardım toplamaktayız. Topladığımız yardımları, bir araya getirip olayın olduğu yere gönderiyoruz.” (STK5,K10)

“Biz burada bir hemşeri derneği olarak biliniyoruz, fakat biz bunun dışında çok şey yapıyoruz yardımlar konusunda, biz sadece Avusturya içi değil, Türkiye’de yaşanan

durumlar içinde yardım etmeye çalışıyoruz. Yardımsever iş adamlarımız ve üyelerimiz verdikleri maddi destek ile katkı sağlıyorlar. Örneğin Samsunda yaşayan engelli insanlar için akülü araç yardımı bulduk, Somali’de yaşanan krizlerde oraya yardım gönderdik. Biz sadece Türk halkının değil, ihtiyaç sahibi olan herkesin yanında olmaya çalışıyoruz.” (STK6,K11)

Sonuç olarak kültür öğelerinden bir tanesi olan din, Avusturya’da Türklerin sivil toplum örgütlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Dinin öğretilmesi ve yaşatılması adına kurumsallaşan yapılar beraberinde Türk kültürünün de yaşamasını sağlamaktadırlar. Bu kurumlarda dini öğreten Türkler dini öğrenen yine Türkler, bu durum Türkler arasında sürekli bir etkileşime ve bu etkileşimle beraber Türk toplumunun daha sıkı bir şekilde kenetlenmesini sağlamaktadır.

4.3.5. Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal ve Kültürel Faaliyetleri

Batı dillerinde “tradition” denilen gelenek, Osmanlıcada ananenin bir çevirisi olmuştur. Gelenek genel olarak insanların nesiller boyunca birbirlerinden aktara geldikleri şeyler anlamında kullanılmaktadır. Gelenek, bazen yaptırımları olan, bir şeyler yaparken belli yolları takip etme olanağı gösteren ve daha önce var olan şeyleri devam ettirmeyi sağlayan kültür kalıplarıdır (Aydın, 2018, s. 42).

Avusturya’da yaşayan Türklerin kurmuş olduğu STK’ların düzenlediği sosyal ve kültürel faaliyetlerinde Türk gelenek ve göreneklerinin izleri ve sembolleri yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bu bölümde Avusturya’da görüşülen STK’ların sosyal ve kültürel faaliyetlerinde Türk kültürünü nasıl kullandıklarını ve bunu devam ettirmek için hangi faaliyetleri yaptıkları ve Türk kültürünün yaşatılması için Avusturya’da yer alan Türk göçmenler için neler yaptıkları anlatılacaktır. Ayrıca dernek yönetici ve üyelerinin yeni nesillerin Türk gelenek ve göreneklerine nasıl baktığı, geleneklerin ve göreneklerin yeni nesillere aktarmada STK’ların rolünün ne olduğu bu bölümde incelenmiştir. STK’ların

düzenlediği veya düzenlenmesinde rol oynadığı düğün, sünnet, edebiyat, sergi, gezi ve müzik gibi faaliyetlerde Türk kültürünün izleri incelenmiştir.

STK'ların Türk kültürünü yaşatmak ve aktarmak için hedef kitlesinin büyük kısmını gençler oluşturmaktadır. Gençlere yönelik sosyal ve kültürel faaliyetler, genellikle onlara Türkiye'den geldiklerini hatırlatmak ve kendi özlerine bağlı kalmaya teşvik etmek üzerine olmaktadır. Görüşülen STK3''ün üst düzey yöneticisi, Türk gençlerinin Türk kültüründen uzak olmaması için yaptıkları faaliyetleri şöyle ifade etmiştir:

“Türk gençlerine baktığımızda Türkiye'ye karşı kültürel yabancılaşması mevcuttur. Özellikle bu 3. nesilden başlayarak Türkiye'yi tatil ülkesi olarak görenler var, çünkü aradan 2 kuşak geçmiş yani Türkiye'ye onu bağlayan şeyler yoksa ve ailede özellikle eğitim verilmemişse, çocuklarımız Türkiye'yi tatil ülkesi olarak görüyor. İspanya'dan farklı değil Antalya aynı Barcelona gibi onlar için. Bunun için biz ne yapıyoruz? “Türkiye'mizi Tanıyalım” adı altında bir projemiz var. Her sene farklı bölgelere farklı yörelere geziler düzenliyoruz. Türk gençlerinin Türkiye ile bağı devam etsin diye mesela her sene mutlaka Çanakkale gezisi yaparız. Türkiye'ye gidince geldikleri ve ait oldukları yerleri tanıyorlar. Gezilerimiz sadece Türkiye ile sınırlı değil, bütün Balkan coğrafyasına gezi düzenleriz. Bosna'ya, Makedonya'ya ve Arnavutluk'a geziler düzenleriz. Oraya giden gençler Osmanlı kültürünü de görmüş olurlar.”
(STK3,K6)

STK'lara göre, Türkiye'nin görülmesi ve gezilmesi yeni nesillerin kültürlerini yerinde görmesi için önemli avantajlar sağlamaktadır.

Avusturya'daki sivil toplum kuruluşlarının Türkiye'de yapmak istedikleri sosyal ve kültürel aktivitelerin ve faaliyetlerin önemli bir kısmını gezi turları oluşturmaktadır. Her sene on binlerce Türk göçmen gezi faaliyetleri ile Türkiye'ye gelmektedir. Özellikle gençlere ve çocuklara yönelik geziler, Türk kültür miraslarını görmek ve Türkiye coğrafyasını tanıtmak adına yapılmaktadır. Görüşülen 9 STK'nın 7 tanesi Türkiye'ye kültürel turlar

düzenlediklerini söylemektedir. Bu turlardan bir tanesini sürekli yapan STK5'in ve STK2'nin üst düzey yöneticileri:

“Türkiye’ye yaptığımız gezilerimiz, sadece gezelim görelim eğlenelim ile olmuyor, biz öyle istemiyoruz, bizim amacımız bu çocuklara ve gençlere Türkiye’yi tanıtmak, dillerini konuşurmak ve ülkelerine sahip çıkmayı öğretmektir. Burada bize biraz daha yakın olan Balkan coğrafyasına da gençleri götürüyoruz.”(STK5,K10)

“Geziler konusunda çok titiz çalışıyoruz, çünkü gençler ve çocuklar duyduklarından çok gördüklerine meyilli olurlar, yani, bu hususta çok titiz çalışıyoruz, çünkü özellikle burada yer alan çocuklarla alakalı bu duruma dikkat ediyoruz. Biz 2006 yılından beri çocukları yaz kamplarına götürüyoruz, onları bölge bölge gezdirerek onlara o bölgenin tarihini anlatıyoruz. Ayrıca, Anadolu’ya Türklerin gelmesinden başlayarak Selçuklu ve Osmanlı tarihini anlatıyoruz, Anadolu’da ne yaptık buraları nasıl fethettik, hangi izleri bıraktık, bunları anlatıyoruz. Çocuklara bize bırakılan eserleri anlatıyoruz. Gezilerimiz böyle basit turistik geziler değildir, gördüğümüz yerler üzerine okuma yapıp araştırmalar yapılıyor. Gezilerimize katılan öğrenciler üniversiteden ilkokula kadar olabiliyor. 40-45 öğrenciyi her yaz Türkiye’ye götürüyoruz. Bizim hitap ettiğimiz kesim geniş ve sadece dini eğitim vermiyoruz. Biz çocuklara ve gençlere buranın toplumunu, kültürünü ve yapısına yönelik dersler ve faaliyetler yürütüyoruz. Biz Türk kültürünün yanında Avusturya kültürünü ve tarihini de çocuklara tanıtıyoruz.” (STK2,K3)

STK’lar Türk kültürünün yanında yaptıkları faaliyetlerde Avusturya kültüründen de etkilenmektedir. Yapılan etkinlikler her ne kadar Türk kültürü desenleriyle donatılmış da sonuçta içinde bulunan kültür insanı etkilemektedir. Euro-Turks-Barometre’nin 11 Avrupa ülkesinde gerçekleştirdiği çalışmaya göre Türkiye kökenlilerin % 70’e yakını farklı kültürel kimliklerin aynı anda var olabileceğine inanmaktadırlar. Çok kültürlülük ‘kesinlikle olamaz’, ‘olamaz’ diyenlerin oranı ise sadece % 19’da kalmaktadır(Erdoğan, 2015, s. 138).

Lisede STK tarafından düzenlenen Türkiye turuna katılan K5, yaşadığı deneyimi şöyle ifade etmektedir:

“İki üç yılda bir ailemle beraber Türkiye’ye gideriz, memlekette akrabalarımız var, biz genellikle yaz aylarında Türkiye’ye gideriz, çünkü babam o zaman izin alabiliyor. Gittiğimiz zaman da genelde köyde ya da ilçede oluyoruz. Ben burada Türkçe dersine geldiğimde, Türkiye’ye gezi düzenlemiştik, mesela biz Çanakkale’ye, İstanbul’a, Ankara’ya ve Adıyaman’a gitme şansımız oldu. Ben daha önce sadece İstanbul’a gitmiştim. Havaalanı olduğundan. Adıyaman’ın tarihini öğrendiğimde çok etkilenmiştim. Sürekli kitaplarda falan görüyorduk o heykelleri ama orada canlı gördük. Okuldaki çoğu arkadaşım turlara para verip gitti ya da kurumların düzenlediği gezilere katıldılar.” (STK2,K5)

Türkiye’nin özellikle Avusturya’da doğup büyüyen yeni nesillere tanıtılması ve Türk kültürünün Türkiye’de tanıtılıp aktarılması faaliyetlerinde STK’ların yoğun bir çabası olduğu tespit edilmiştir. Bu noktadan hareketle, Türkiye’nin tarihi ve kültürel mekânlarına gezi turları düzenlenmesi yeni nesillerin Türk kültürünü yerinde görüp onu benimsemesine yol açmaktadır.

Müzik, konser ve tiyatro gibi etkinlikler daha çok toplumsal olarak yapılan aktivitelerdir. Türk kültüründe müziğe karşı ilgi, buradaki kültürel aktivitelerde de görülmektedir. STK’lar kendi ideolojik veya dünya görüşüne bağlı olarak sanatçı veya müzik grupları ile etkinlik yapmaktadır. Çağırılan sanatçılar genelde Türkiye’de popüler olan sanatçılardır. Türklerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde yer alan reklam panolarında Türk sanatçıları görmek sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Türk kültürünün yaşatılması adına müziğe önem verdiklerini söyleyen STK4’ün üst düzey yetkilisi, mekânlarında tiyatro ve konser verdiklerini açıklamaktadır.

“Türk kültürünün aktarımı için sosyal faaliyetlerimiz birden fazladır, dil ve kitap etkinliklerimizin yanında, konser ve tiyatro etkinliklerimiz mevcuttur. Türk müziğinin

yaşatılması için çeşitli zamanlarda türkücü veya sanatçı çağırıyoruz, burada konser veriyoruz ve ayrıca tiyatro etkinliğimiz de oluyor. Bunlara üyelerimiz ve dışarıdan gelen kişiler katılıyor. Sosyal kültürel faaliyetlerimiz tüm yaş grubundaki insanlara hitap ediyor.” STK4,K8

Türkiye’de popüler olan sanatçıların Avusturya’da belli kitleler arasında popüler olmaktadır. STK’ların etkinliklerinde, kuruluş yıldönümlerinde veya milli bayramlarda sanatçılar özellikle tercih edilmektedir. Popüler kişileri tercih ettiklerinin belirten K3, durumu şöyle açıklamaktadır:

“Tabi bugüne kadar çok sanatçı getirdik, Uğur Işılak geldi buraya, derneğimizin onuncu yılına özel gelmişti. Osman Sınay geldi mesela, burada hayran kitlesiyle buluşturduk onu. Daha çok popüler kişileri çağırıyoruz. Çünkü bu kişilerin Türkiye’de belli bir kitlesi mevcut. Gene de belirtmek isterim ki bunlar bizim önceliğimiz değil, biz daha çok Türkiye’den akademisyen getirmeye bakıyoruz. Ve nihayetinde de buraya gelen bazı değerli akademisyenlerimizle belli bir konu seçip onunla ilgili konferans veya panel yapıyoruz.” (STK2,K3)

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan sünnet ve düğün törenleri, insanların topluca bir araya geldikleri etkinlikler olmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının bu etkinliklerin düzenlenmesindeki rolü mekân sağlamaktır. STK’lar sahip oldukları mekânları sünnet, düğün ve nişan gibi çeşitli toplu katılım sağlanan etkinlikler için üyelerine tahsis etmektedir. Bu mekânlar bazen kiralama yöntemi ile verilmekte bazen de üyelerin etkinliklerini yapacağı yerler olmaktadır. Görüşülen 9 STK’nın 4 tanesi üyelerine düğün ve sünnet gibi etkinliklere mekân sağlamaktadır. Bu STK’lardan bir tanesi olan STK1, hem sünnet hem de düğün salonu hizmeti vermektedir. K2 amaçlarının insanların kültürel ihtiyaçlarının karşılanması olduğunu belirtmektedir.

“Türk kültürünün aktarılması adına tabi ki bir rolümüz vardır, insanların kültürel ihtiyaçlarını karşılıyoruz, biz giderdikçe insanlar kültürlerini devam ettiriyor.

Yukarıda binamızda sünnet merkezimiz var, üyelerimiz çocuklarını buraya getirip, etkinlikler düzenleyip sünnet törenlerini yapabilmektedir. Bu etkinlik örfi ya da dini nasıl anlaşılıyorsa anlaşılır, fakat bu bizim kültürel bir değerimizdir, bu eylem yerine getirildikçe kültürümüzün devamını sağlıyoruz. Amacımız nerede kültürel bir ihtiyaç varsa biz orada olmaya çalışıyoruz. Ayrıca bir tane düğün salonumuz mevcuttur. Düğün salonunun sahibi bizim kurumdur, yani bu düğün salonu herkesin açıkçası. Bu salon düğün salonundan başka birçok etkinlik için de kullanılabilir. Konferanslar, seminerler ve paneller burada olmaktadır. Belki burada Türkler olarak en çok biz faydalanıyoruz ama biz salonumuzu örneğin İranlılara ve Çeçenlere gibi birçok kesime de tahsis ediyoruz. Açıkçası toplumun her kesimi salonlarımızdan faydalanabiliyorlar.” (STK1, K2)

Avusturya’da Türkler arası evlilik ve Türkiye’den evlenme oldukça yaygındır. Bu yüzden düğünlerde Türk kültürünün varlığını çok açık görebilmekteyiz. Nitekim Gelekçi((2014, s. 199) Avusturya’da yaptığı alan araştırmasında, Avusturya’da yaşayan Türklerin kendi aralarındaki ilişkileri ve Türkiye ile bağlarının yoğun bir şekilde devam ettiği tespit etmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %99,6’sının ya Avusturya’daki Türk toplumu içerisinde ya da Türkiye’den evlendikleri görülmektedir. STK3’ün üst düzey yöneticisi K6, kendilerinin bazen STK faaliyetleri düzenlemekten ziyade gençlerin evlenmesine aracılık yaptıklarını ifade etmektedir.

“Biz burada büyük bir kuruluşuz, gerekirse her üyemizin ihtiyacına yetiştirmeye çalışıyoruz, Türk gençleri de evlendikleri zaman yuvalarını burada kurmak istiyorlar, gelin damatlar ya buradan bir Türk aileden ya da memleketten gelmektedir. Gençler evlendiği zaman bazen onlara kız istemeye gidiyoruz, evlenmelerinde onlara öncülük ediyoruz. Burada yaptığımız düğün salonu onlara hizmet etmektedir. Herkes rahat rahat düğününü yapıyor burada.” (STK3,K6)

Hemşeri derneklerinden olan STK7’in üst düzey yöneticisi K12, mekânlarının hem memleketlerinin kültürel günlerinde kullanıldığını hem de nişan, kına ve düğün gibi

insanların topluca bir araya geldikleri etkinlikler için, üyelerin derneğin binasını belli bir süreliğine kullandıklarını vurgulamaktadır.

Giresun'dan buraya gelen bir sürü çalışan ve aileler var. Bu insanlar Türkiye'de olduğu gibi burada da evleniyorlar, çocuk sahibi oluyorlar ve ölüyorlar. Her Türk evladına kapımız açık, sadece Giresunlular geldiği için diğer insanlar gelemmez diye bir kaide yok bizde. Burada kermes dahi her şeyi düzenliyoruz. Burası bir kişiye ait değil herkese ait bir mekândır. (STK7,K12)

Türk kültürünün kendisine özgü motiflerini sıklıkla gördüğümüz etkinliklerden olan düğün ve sünnet törenleri STK'ların sağladığı mekânlar sayesinde daha kolay gerçekleştirilmektedir.

STK'ların dini bayramlarda etkisi olduğu kadar milli bayramlarda da etkileri görülmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ü anma programları, Cumhuriyetin İlanı, Atatürk'ün Samsuna Çıkışı gibi Türk toplumunun Türkiye'de kutladığı bayramlarda, STK'lar yer sağlamak ve organizasyonu düzenlemekte rol oynamaktadırlar. Milli bayramların düzenli olarak kutlandığı ve milli bayramlarda faaliyet yapan STK4'ün üst düzey yönetici K8:

Zaten bizim burada asıl hedefimiz Türk toplumunu geliştirmek ve Avusturya toplumuna Türkiye'yi tanıtmak. Bunu da Atatürk'ün bize bıraktığı miras ile yapıyoruz, amacımız Atatürkçülük fikrini burada yaşatmak. Milli bayramlarımızı her sene coşkuyla kutluyoruz, Atatürk'ü anma programları yapıyoruz. Örneğin her yıl 29 Ekim tarihinde Cumhuriyet Fener Alayı ve Yürüyüşü adı altında bir etkinlik yapıyoruz. Buna isteyen tüm Türkler katılabilir. Ve çok yoğun katılımlar olmaktadır. (STK4,K8)

Özetle, STK'ların sosyal ve kültürel aktiviteleri, üyelerinin veya üye olmayan Türk göçmenler açısından rolüne baktığımızda: Türk göçmenlerin birbirleriyle daha çok zaman geçirmesini sağladığı, Türk kültürünü yansıtan etkinliklere mekânsal destek sağladığı ve

Türk göçmenlerin tek başına yapamayacağı etkinlikleri kurumsal destek ile desteklediği tespit edilmiştir. STK'ların geliştirdikleri sosyal ve kültürel faaliyetler ve Türk kültürüne ait etkinliklerin devam etmesinde olumlu etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür.

4.3.6. Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Eğitim Konusundaki Faaliyetleri

Bir kültürün yaşatılması için o kültüre olanak ve yer sağlanması gerekmektedir. Avusturya'da yaşayan Türkler kültürel eğitimleri için de STK'lara gitmektedir. STK'lar bir nevi ev ve okul arasında üçüncü bir yol olarak toplumu geliştirmektedir. Görüşülen tüm STK'ların eğitimsel anlamda düzenledikleri kursları ve bir takım programları olduğu görülmektedir. Eğitim faaliyetleri, STK'ların dersliklerinde, atölye odalarında veya etüt salonlarında verilmektedir. Eğitimler, okuma yazma, okul derslerine yardım, yabancı dil, müzik aletleri, halk oyunları, saz ve gitar gibi müzik aletleri, futbol ve basketbol gibi spor aktiviteleri etrafında gelişmektedir. Yapılan eğitim faaliyetlerinin büyük bir kısmı çocuklar ve gençlere yönelik olmaktadır. Avusturya'da yaşayan göçmenler ile göçmen geçmişi olmayan kişiler karşılaştırıldığında, göçmen geçmişi olanlar okul eğitiminin tüm seviyelerinde daha düşük performans göstermektedir. Bu öğrenciler ilkokuldan mezun olduklarında, okuma, matematik ve fen alanlarında sınıf arkadaşlarının oldukça gerisinde yer almaktadır (Nusche, 2009, s. 8).

2009 yılında Avusturya'da yapılan çalışmaya göre Türk göçmenlerin %68'i zorunlu okul dışında herhangi bir eğitimi tamamlamamıştır (Potkanski, 2010, s. 14). Bu gibi durumlar bir kez daha STK'ların toplumun eğitim aşamasında ne derece önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Resmi okullardan alamadıklarını sivil toplum kuruluşlarından alma şansları olmaktadır. Viyana'da büyük bir binaya sahip olan STK2, 1999 yılından beri düzenledikleri hafta sonu kurslarında kendi binalarında yer alan etüt salonlarında Türk öğrencilere ders vermektedir. STK2'nin üst düzey yöneticisi, kültürel aktarım için eğitimin önemini şöyle ifade etmektedir:

Hala Türkler burada bir varoluşlar bir mücadele veriyorlar. Kendi gelenek ve kültürlerini devam ettirmek istiyorlar. Çocuk Türkçe konuşmazsa bile, namaz kılmasa ya da oruç tutmazsa bile, kendi kültürüne yabancı olsa bile, muhafazakârlık çocuğu kendi içine çekiyor, onu dışarıya karşı koruyor. Bu durumun avantajlı ve dezavantajlı kısımları da var. Dışarıya karşı çocuk çok açılmıyor, ama açılrsa belki büyük bir dezavantajlarla geri dönebilir. Ama orta yolu tutturmak lazım, ne çok baskı yapmak lazım ne de serbest bırakmak lazım, genelde biz velilerle falan bu bağlamda görüşüyoruz. Bize gelen çocukların böyle bir şeyi yok, Avusturya'dan nefret eden ya da burada ırkçılığa maruz kalan çocuklar yok. Burada yaşamaktan memnunar. Sadece kültürü daha yakında tanınmaları gerekiyor, Avusturyalılarla belki daha yakın ilişkiye girseler almış oldukları eğitim neticesinde bizim kültürümüz açısından bizim insanımız açısından daha güzel örnek olurlar, bu da bizim Avusturya ile olan ilişkilerimizi güzel alanda geliştirir. Bu yüzden kültürümüzün yaşaması ve devam etmesinin yegâne şeyi eğitim yapmaktır. Eğitimli insan kültürlü olur, kültürünü bilir ve yaşatır. Daha önce de dediğim gibi, 1999 yılından beri düzenlediğimiz hafta sonu kurslarımıza bugün 300'e yakın öğrenci gelmektedir. Öğrenciler burada hafta içi okullarında öğrendiklerini pekiştirmek için, Türkçe-Almanca dil eğitimi ve Türkçe kitap okumayı sağlıyoruz. Derslerimizin çoğu burada büyüyen doğan gençlere yönelik. (STK2,K3)

Türk göçmenlerin dil becerileri, okul türü belirlemede de etki etmektedir. Okula başlarken günlük yaşamda hiç Almanca konuşmayan veya neredeyse hiç Almanca bilmeyen öğrenciler, genellikle eğitimlerine ilkokul yerine özel bir okulda başlamak zorunda kalmaktadır (Potkanski, 2010, s, 12). Almanca dil bilgisine sahip olamayan öğrenciler eğitim ve öğretim hayatlarına daha zorlu şartlarda başlamak zorunda kalmaktadır.

Türklerde eğitim düzeyinin artmasına yardım eden STK'lar, çocuklara yönelik yaptıkları okul derslerine yardım kurslarıyla, öğrenciye parasız hizmet etmektedir. K6'ya göre, derslerinde başarılı olmayan öğrenciler, toplumsal hayatta da başarılı olamıyorlar ve iş bulmakta da zorlanıyorlar. Bunun için öncelikle öğrencinin eğitim hayatına odaklandıklarını ifade etmektedir.

İşimiz bir imaj yaratmaktan ziyade, burada Türk kültürümüzün yaşatılması adına etkinlikler yapıyoruz, bütün derneklerimizin amacı bu. Burada ana tema gençlerimizin eğitim hayatı olmaktadır. Yetişkinlerimiz artık 60 yaşını geçti onlar için yapacak pek bir şey yok. Onlar işçi olarak geldiler buraya ve böyle imkânları yoktu. Bütün işimiz gençlere yönelik. Okul derslerinde eksiklik yaşayan öğrencileri topluyoruz, mesela X öğrencisi Y dersinde başarısız ise onu o ders yönlendiriyoruz. Eksiklik hissedilen öğrenciye yönelik o dersteeki eksikliklerini giderecek ders veriyoruz ve daha sonra bakıyoruz ki bu çocuk başarılı olmuş. (STK3,K6)

Türk STK'ların yaptığı eğitim faaliyetlerinden bir tanesi de panel, toplantı, konferans gibi etkinliklerdir. Bu etkinliklerde genellikle Türkiye'den eğitimci, Türk tarihçisi, akademisyen, yazar, sanatçı, bilim adamı veya sosyolog gibi kişileri getirerek Avusturya'da yaşayan Türk toplumuyla buluşturmaktadır. Görüşülen STK'ların tamamı çeşitli konularda Türkiye'den eğitim için bazı kişileri çağırdıklarını söylemektedir. Diğer birçok faaliyette olduğu gibi STK'lar organizasyonu düzenlemek ve sahip oldukları mekânlarını Türk vatandaşlarına sunmak şeklinde iki önemli hizmet yapmaktadır. Burada STK'lar yaptıkları faaliyet ile Türkiye'de yaşanan durumları, tartışmaları ve siyasi olayları Avusturya'da yaşanan Türk toplumuna götürmektedir.

Türk kültürünü yansıtan müzik aletleri ve halk oyunları STK'ların yılın belli dönemlerinde açtıkları kurslar ile yeni nesillere öğretilmektedir. Gençlerin yanı sıra, her yaş grubundan Türk göçmenin saz ve halk oyunlarına ilgi gösterdiği tespit edilmiştir.

Saz ve Türk halk oyunları kursu düzenleyerek, Türk göçmenlere bunların öğretilmesi yolunda faaliyet yürüten STK6'nın üst düzey yöneticisi K11, yaptıkları bu eğitim faaliyetleri için:

"...Kültürel faaliyetlerimizden bir tanesi de saz ve halk oyunları kursudur. Gençlerimiz operaya da gidiyor ama saz da öğreniyor. Burada belli dönemlerde saz hocalarımızı getiriyoruz ve öğrencilerimize bunu öğretiyoruz. Burada Türk öğrenci

nereden gidip saz kursunu bulacak, biz gidip hoca getiriyoruz öğrencinin ayağına kadar. Burada derneklerin düzenledikleri kültür faaliyetleri veya yarışmaları oluyor, biz ders verdiğimiz öğrencilerimizle beraber oraya katılıyoruz. Bunun dışında gene aynı şekilde halk oyunlarını da gençlere öğretiyoruz. Biz Samsunluyuz ve bizim halk oyunlarımız meşhur, biz istiyoruz ki burada olan gençlerimizde öğrensin. Şükürler olsun öğrenmek isteyen kişiler olmaktadır.” (STK6,K11)

Türk halk ve sanat müziğinin öğretilmesi ve halk oyunlarının öğretilmesi aşamasında STK'ların rol oynadığı tespit edilmiştir. Avusturya gibi kültür ve yaşam tarzının Türkiye'den farklı olan bir ülkede yeni nesillere bu kültürel faaliyetlerin yaptırılması Türk kültürünün aktarılması üzerinde olumlu etki edildiği düşünülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu tez çalışmasında, uluslararası bir işgücü göçü olan Türklerin Avusturya'ya göçü ve orada kalıcı hale gelmeleriyle beraber oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarının Türk kültürünün aktarımında rolü ve faaliyetleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Avusturya'da yer alan 9 Türk sivil toplum kuruluşundan toplam 15 kişiyle görüşülerek bulgular bulunulmaya çalışılmıştır.

İncelenen STK'lar, dört ana motivasyon etrafında bir araya gelerek faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bunlardan ilki olan hemşeri kurumsallaşması, aynı şehirdeki bireylerin göç ettikten sonra göç ettikleri yerlerde bir daha yan yana gelmeleridir. Avusturya'da bu motivasyonla kurulan onlarca Türk STK'sı mevcuttur. Görüşmeye katılan Türk hemşeri STK'larının öncelikle kendi şehirlerinin kültürel öğelerini yaşattığı ve daha kapsayıcı bir şekilde olarak da Türk kültürünün aktarımında faaliyetlerini sürdürdükleri tespit edilmiştir. İkincisi, din olgusu, Avusturya'da kurumsallaşan ve STK faaliyeti yürüten Türk dernek ve vakıfların büyük bir bölümünün ana motivasyonunu din oluşturmaktadır. Türklerin Avusturya'da ilk örgütlenme biçimlerinden biri, küçük ibadethanelerin inşasıyla başlamıştır. Ve şu anda Avusturya genelinde en fazla üyeye ve en fazla dernek yapılanmasına sahip olan STK'ların din motivasyonu etrafında bir araya geldikleri tespit edilmiştir. Bu din merkezli kurulan dernekler ve çatı organları, din olgusunun yanında, hayatın tüm alanlarına dair faaliyet yaptıkları üyelerinin ihtiyaçları doğrultusunda sürekli yeni faaliyetler geliştirdikleri tespit edilmiştir. Kültür, sanat, edebiyat, dil, eğitim ve sosyal faaliyetler başlıca faaliyet alanları olmaktadır. Kurumsallaşmanın üçüncü motivasyonunu, Türk milliyetçiliği oluşturmaktadır. Bu STK'ların ana faaliyet alanları kültür, dil, din ve sosyal faaliyetler olduğu görülmüştür. Son olarak kurumsallaşmanın diğer bir motivasyonunu eğitim-öğretim etrafında kurulan STK'lar oluşturmaktadır.

Türk STK'ları arasında koordineli bir bağ gözükmemenin yanında bazı durumlar için STK'ların beraber faaliyet yaptıklarına ulaşılmıştır. Türk kültürünün bütününe ilgilendiren ve Türkiye Cumhuriyeti lehine olan durumlarda, Türklerin milli ve manevi bayramlarında beraber hareket ettikleri tespit edilmiştir. Din, milliyet, vatan, bayrak, Türkiye ve İslam gibi manevi unsurlar Türk STK'larının hassasiyetlerinin başında geldiği için bu gibi unsurları içinde barındıran olaylara karşı birlikte hareket ettiklerini söylemek mümkündür. Türk kültürünün devamı ve aktarılması için STK'ların dil konusunda çabalarının çok yoğun olduğu ve dil faaliyetlerine çok zaman harcadıklarını söylemek mümkündür. STK'ların Türk dilinin aktarılması için yaptıkları faaliyetler, dersane, sınıf ve etüt gibi mekanlarda ücretsiz kurslar düzenleyerek Türk çocuklarına dil eğitimi verilmesi olduğu tespit edilmiştir.

STK'ların Türk dilinin öğretilmesi amacıyla kitap okuma kursları, kütüphane desteği, kitap desteği ve sözlük desteği gibi eğitim için gerekli materyalleri sağladıkları tespit edilmiştir. Türk göçmenlerin dil faaliyetlerine katılım oranı yüksek ve ebeveynlerin çocuklarını dil faaliyetlerine göndermesi böylece STK'ların dil faaliyetlerinde önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. Görüşülen STK'ların üyeleri ve yöneticilerinden de anlaşıldığı üzere, dil faaliyetlerinde STK'ların rolünün dilin öğretilmesinde ve devamının sağlanmasında önemli olduğu söylemek yerinde olacaktır.

STK'ların diğer bir faaliyet alanlarını din ve inanç faaliyetleri oluşturmaktadır. Din eğitimi konusunda öncelikli olarak çocuklara ders verildiği ve çocuklar için Kuran kursu, hafızlık kursu, din ve ahlak bilgisi dersi verildiği tespit edilmiştir. STK'larda yapılan görüşmelerde Türk göçmenlerin çocuklarını özellikle yaz tatilleri ve hafta sonlarında dini eğitim için STK'lar tarafından kurulan Kuran ve din bilgisi kurslarına gönderildiği sonucuna ulaşılmıştır. STK'ların din ve Kuran dersi verirken ayrıca, sosyal ve kültürel aktiviteler ile çocuklar için vakit geçirmek için ideal mekanlar sunduğu tespit edilmiştir.

Türk inanç kültüründe kandiller, bayramlar ve manevi gün geceler yapılan bazı aktiviteler ile kutlanmaktadır. STK'lar bu özel günlerde, yaptıkları programlar ve gerçekleştirdikleri faaliyetler ile Türk göçmenlerin manevi ihtiyacını karşılamakta ve bu özel gün gecelerin nesiller boyu aktarılmasına ön ayak olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Ayrıca STK'lar bu kültürel aktivitelerle toplu olarak Türklerin bir araya gelmesine ve Türklerin beraber hareket ederek maddi ve manevi birliktelik duygusu içerisinde kültürlerini yaşatmasına neden olduğu düşünülmektedir.

STK'ların yoğun bir şekilde ilgi görmesinin önemli nedenlerinden bir tanesini de cenaze fonu oluşturmalarıdır. Bu konu ile ilgili hem STK yöneticileri hem de cenaze fonuna üye kişilerle yapılan görüşmelerde, STK'ların Türk göçmenlere sağladığı bu hizmetin STK'ların daha ilgi görmesine neden olduğu anlaşılmıştır. Cenaze fonu, STK'ya çok gelmeyen insanların bile üye olmasına yol açmaktadır. Cenaze fonuna üye olduğunda insanlar gelecekte oluşacak cenaze durumları için garanti bir yol izlediklerine ve oluşacak acil durumlarda kurumsal bir yapıyı yanlarında hissetmeleri üyelere güven verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Cenaze fonu gibi

STK'ların insanların üzerindeki yükü kaldıran durumlar STK'ların daha fazla ilgi görmesine neden olduğu tespit edilmiştir.

Türk kültürünün anavatanda görülmesi ve bu yolla Türk kültürünün aktarılmasını sağlamak için STK'ların düzenledikleri en önemli faaliyet Türkiye'ye gezi turları oluşturmaktadır. Katılımcılar, Türkiye'yi yerinde görmek ve gezmeyi kendileri için Türk kültürüne daha yakın hissettirdiklerini söylemektedir. Türkiye'nin tarihi ve kültürel mekânlarına gezi turları düzenlenmesi yeni nesillerin Türk kültürünü yerinde görüp onu benimsemesine yol açmaktadır.

STK'ların ayrıca Türkiye'den sanatçı, yazar, akademisyen gibi toplumda popüler olan kişileri davet etmesi, göçmenlerin Türkiye'ye karşı bağlarını kuvvetlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan sünnet ve düğün törenleri, insanların topluca bir araya geldikleri etkinlikler olmaktadır. STK'lar sahip oldukları mekânları sünnet, düğün ve nişan gibi çeşitli toplu katılım sağlanan etkinlikler için üyelerine tahsis etmektedir. Bu durum Türk göçmenlerin STK'lar nezdinde kıymetinin arttığını ve böylece STK'lar etrafında bir araya gelmelerinin daha yoğun olacağı öngörülmüştür. STK'ların bu sosyo-kültürel aktivitelerin devam etmesini sağlaması Türk kültürünün de Türk göçmenler arasında yaşamasına ve yeni nesillere aktarılmasına neden olacağı tespit edilmiştir.

Manevi bayramların yanında STK'ların milli bayramları da kutlaması, Avusturya'da yaşayan ve Türkiye'ye ait milli bayram görmemiş yeni nesillerin milli bayramlarını tanımalarına neden olmaktadır. Eğitim faaliyetleri, STK'ların dersliklerinde, atölye odalarında veya etüt salonlarında verilmektedir. Eğitimler, okuma yazma, okul derslerine yardım, yabancı dil, müzik aletleri, halk oyunları, saz ve gitar gibi müzik aletleri, futbol ve basketbol gibi spor aktiviteleri etrafında gelişmektedir. Yapılan eğitim faaliyetlerinin büyük bir kısmı çocuklar ve gençlere yönelik olduğu görülmüştür. Bu amaçla, Türk kültürünün izlerini taşıyan eğitim faaliyetleri yeni nesillerin Türk kültürünü öğrenmesine ön ayak olmaktadır.

Türkiye'den göç eden göçmenlerin yaklaşık 50 senedir var olmaya çalıştıkları Avusturya'da göçmenlerin sığındıkları yerler STK'lar olmaktadır. STK'lar kültürün aktarılması, iş bulma, dilin geliştirilmesi ve daha birçok konuda göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. STK'lar aynı ağ üzerinden gelip oluşturulan sosyal sermaye bütünlüğüne sahip olan gruplar için bütünleşme ve kenetlenme anlamına gelirken, diğer yandan STK'lar Türk göçmenlerin birbirinden ayrışmasındaki en önemli kurumsal yapıları inşa etmektedir. Her kesimin farklı STK'sının olması, Türk göçmenleri göç ettikleri ülkelerde bile birbirinden ayırabilmektedir. Siyasi, kültürel, etnik, ideolojik ve dinin farklı yorumlanması gibi nedenler başta olmak üzere birçok neden toplumun parçalanmasına neden olmaktadır.

Hemşeri dernekleri, Türk kültürünün aktarılmasında önemli rollere sahip olmalarının yanında, kendilerini bir şehre indirgedikleri için kendi içinde minik gruplaşmaları getirmektedir. Bu gibi durumlar asimilasyonun önünde bir set gibi durmanın yanında azınlık grupları hakim kültür içinde marjinal hale getirmektedir. Ayrıca küçük gruplaşmalar Avusturya'daki Türk toplumunun beraber hareket etmesinin engellemektedir. Böylece devlete karşı Türk toplumunun elini zayıflatmaktadır diyebiliriz.

Öbür yandan dini-cemaat yapılar Türk kültürünün aktarılmasındaki faaliyetlerini sürdürürken en önemli amaçlarından bir tanesinin de yeni üyelere sahip olmak ve hitap ettiği kesimi genişletmektir. Böylece Türk kültürünün STK'lar üzerinden devam ettiğinin söylenebilir, fakat Avusturya'daki Türk toplumunun tek bir amaç ve aynı yöne baktıklarını söylemek oldukça zordur.

KAYNAKÇA

ABADAN-UNAT, N. (2017). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

ADIGÜZEL, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.

ADIGÜZEL, Y.(2011). *Almanya'daki Türk Kuruluşları*. İstanbul: Şehir Yayınları.

AYDIN, M. (2018). Kültür Sosyolojisinin Temel Kavramları, *Kültür Sosyolojisi*. İstanbul: Çizgi Kitapevi.

ERASLAN, L. (2011). *Sivil Toplum ve Eğitim*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.

AKBAŞ, E. (2012). Göçmenler Arasındaki Dayanımcı Ağların Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyonu. *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (ss.335-352). İstanbul: İletişim Yayınevi.

AYBAY, R. (2008). *Vatandaşlık Hukuku*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

BEKAROĞLU, E. A., BATUR, M., DOĞAN, N., KALKAN, M. ve KUCUR, F. (2015). *Avrupa'da Göç, Azınlıklar ve Siyaset: Avusturya Örneği*. Vadi Yayınları, İstanbul.

BRÜNNER, B., KIENL, M., KUPFER, P., WOJTAROWICH, N. (2011), SIAK-Journal – Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und polizeiliche Praxis (4), 20-27.

BOURDIEU, P. (1983). Ökonomisches Kapital, Kulturelles Kapital, Soziales Kapital, Hrsg: KRECKEL, Reinhard, Soziale Ungleichheit, *Soziale Welt*, Sonderband 2. Göttingen, s. 183-198.

BAUBOCK, R. (1986). Demographie und Soziale Struktur der jugoslawischen und türkischen Wohnbevölkerung in Österreich, *Ausländische Arbeitskräfte in Österreich*; Hannes Wimmer (Derl.), Campus Verlag, Frankfurt/Main

CASTLES, S., MILLER, M. J. (2008). *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çev. B. U. Bal, İ. Akbulut). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

COLEMAN, J. S.(1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94:95-120.

ÇAĞLAYAN, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17, 67-91.

HAAS, H.(2010). The Internal Dynamics of Migration Processes: A Theoretical Inquiry. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36(10):1587-1617.

ERTUĞRUL, S. (2011). *Identität und Integration – Eine Analyse der türkischen Vereine in Österreich*. (Diplomarbeit: Universitaet Wien.) Wien.

ERDOĞAN, M. M. (2015). Avrupa'da Türkiye kökenli göçmenler ve 'Euro-Turks-Barometre Araştırmaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 108-148.

FIELD, J. (2006). *Sosyal Sermaye*. (Çev. Şen, B. , Bilgen, B.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

GELEKÇİ, C. (2014). Avusturya'da Yaşayan Türklerin Türkiye ile Bağları ve Evlilik Göçü. *Bilig* , (71) , 179-204.

GÜVENÇ, B. (2019). *Kültürün abc'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

GÜVENÇ, B. (1979). *Kültür ve İnsan*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

GÜLLÜPINAR, F. (2013). Göç Olgusu ve Uluslararası Göçe Yönelik Kuramları, *İnsan ve Toplum* içinde Ed. Nadir Suğur, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

GÖKDERE, A. (1978). *Yabancı Ülkelere İşgücü Akımı ve Türk Ekonomisi Üzerine Etkileri*. Ankara: Doğu Matbaası.

GÖKER, G. (2015). *Göç Kimlik Aidiyet: Kültürlerarası İletişim Açısından Türkler*. Konya: Literatürk Yayınları.

GEZGİN, D. (2011). İşgücü Göçü Teorileri. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (23). 31-50

GEORGI, F. (2004). Nation-State Building and Cultural Diversity in Austria. JOCHEN, B.(Ed.) *Nation-State Building Process and Cultural Diversity*.

İNCE, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*,11(18), 2579-2615. DOI: 10.26466/opus.546737

İLHAN, G. (1974). *Sayılarla Yurtdışındaki İşçilerimiz ve Sorunlarına Ait İstatistikler*, Ankara, İİBK yay. No. 111.

HOLOUBEK, M. (2001). *Verfassungsrecht* , Österreich Verlag , Wien.

KULA, O. B. (2012). *Almanya'da Türk Kültürü Çok-Kültürlülük ve Kültürlerarası Eğitim*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

KORKUT, T. (2018). Dil ve Kimlik, *Kültür Sosyolojisi* içinde, Konya: Çizgi Kitapevi

KRALER, A. ve SOHLER, K.(2007). Austria. A. Triandafyllidou & R.Gropas. *European Immigration: A Sourcebook* içinde (S.19-31). Hampshire: Ashtage.

MASSEY, Douglas S., Joaquin Arango, Graeme Hugo, Ali Kouaouci, Adela Pellegrino, ve J. Edward Taylor. 1993. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review* 19(3):431-66.

- MASSEY, D.S. (1990) 'Social Structure, Household Strategies, and The Cumulative Causation Of Migration', *Population Index*, 56(1): 3-26.
- MASSEY, D. S., Arango, J., Hugo, G. ve diğeri. (2008). *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford, New York: Clarendon Press.
- NAS, F. (2018). Göç ve Göçün Yol Açtığı Sorunlar. R. Şimşek (Ed.), *Göç Sosyolojisi, Farklı Boyutlarıyla Göç*, s. 73-94, Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- NEUMAN, L. (2018). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- NUSCHE, D; Shewbridge, C.; Lamhauge Rasmussen, C. (2009): *OECD Länderprüfungen. Migration und Bildung*. Österreich.
- ÖNER, A. (2012). Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar. *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (ss.13-28). İstanbul: İletişim Yayınları.
- PFEFFER, D. (2011). *Wir und die Anderen: Zur Identität und Differenz von türkischen Migranten*. (Diplomarbeit, Universität Wien) Wien.
- PORTES, A. ve Vickstrom, E.(2011). Diversity, Social Capital, and Cohesion. *Annual Review of Sociology* 37(1):461-79.
- PORTES, A.(1998). *Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology*. (24):1-25.
- POTKANSKI, M. (2010). *Türkische Migrantinnen in Österreich: Zahlen. Fakten. Einstellungen*. Wien: Österreichischer Integrationsfonds.

- PUTNAM, R. D.(2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon and Schuster.
- SOYTÜRK, M. (2012), Türkiye’den Avusturya’ya İşgücü Göçü, *E-Turkish Studies*, Sayı 7, Numara 3, s.2313–2328.
- SIRIM, E. (2009). Das Türkische einer deutsch-türkischen Migrantinnengruppe. *Amades Band 33*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache.
- SMITH, P. , RILEY, A. (2016). *Kültürel Kurama Giriş*(Çev: S.Güzelsan ve İ.Gündoğdu). Ankara: Dipnot Yayınları.
- STARK, O, BLOOM D. (1985). The New Economics of Labor Migration, *The American Economic Review*, 75 (2), Papers and Proceedings of the Ninety-Seventh Annual Meeting of the American Economic Association <http://www.jstor.org/stable/pdf/1805591.pdf> (Erişim Tarihi: 22.11.2020).
- STALKER, P. (2002). Migration Trends and Migration Policy in Europe, *International Migration*, 40(5), 151-176.
- SOMERSAN, S. (2004). *Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ŞAHİN B. (2015). Türkiye’den Batı Avrupa’ya İşçi Göçünün Sosyolojik Çalışmalara Yansımaları. *Sosyoloji Konferansları*, 52 (2) / 609-654.
- ŞAHİN, M. M. ve ÜNAL, A. Z. (Ed.). (2010). *Sosyal Sermaye: Kuram, Uygulama, Eleştiri*. Sakarya: Değişim Yayınları.

- ŞAHİN K. B. (2016). Türkiye'den Batı Avrupa'ya İşçi Göçünün Sosyolojik Çalışmalara Yansımaları. *Istanbul Journal of Sociological Studies* , 0 (52).
- ŞİMŞEK, H. (2014). *Türkiye'den Avusturya'ya Göçün 50 Yılı*. İstanbul: Belge Yayınları.
- TOKSÖZ, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- TUNCER, H. (2008). *Osmanlı-Avusturya İlişkileri (1789-1853)*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- TURHAN, Ş. (2012). *Avusturya'da yaşayan Türklerin Avusturya eğitim-öğretim sistemindeki yeri*. (Uzmanlık Tezi). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara.
- TAVUKÇUOĞLU, M. (1994). Avusturya İslam Diyanet Teşkilatı, Din Dersi Öğretmenleri ve Din Görevlileri. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (5)
- TYLOR, E. B. (1871). *Primitive Culture: Researches into the Development of Mithology, Philosophy, Religion, Language, Art and Custom*, Londra: T. Murray
- TEK, T. (2014). Avusturya'da İslam ve Müslümanlar. *Avusturya'da din ve devlet ilişkileri ve İslamafobia* içinde (49-71). İstanbul: Pınar Yayınları.
- TOPÇUOĞLU, A. A. (2012). Modern hukuk ve İslam'da vatandaşlık kavramının hukukî temeli. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C.XVI, S.3, s.185-216.
- ULRAM, P. (2009): *Integration in Österreich. Einstellungen, Orientierungen und Erfahrungen von MigrantInnen und Angehörigen der Mehrheitsbevölkerung*, GfK/BMI, Wien.

- YILDIRIM, İ. (2004). *Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*. Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- YANIK, C. (2013). *Dünyada ve Türkiye'de Çokkültürlülük*. Bursa, Sentez Yayıncılık.
- YILDIZ, A . (2017). Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık . Göç Araştırmaları Dergisi , 3 (1) , 36-67 .
- YILMAZ, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/2, Winter 2014, 1685-1704.
- YEŞİLDAĞ, E. (2014). *Avrupa'da Yaşayan Türklerin Aile Yapıları ve Entegrasyon (Uyum) Sorunları (Avusturya Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Afyon.
- YARCI, S. Pierre Bourdieu'da Sosyal Sermaye Kavramı. *Akademik İncelemeler Dergisi* 6 / 1 (Temmuz 2014): 125-135.
- ZASLOVE, A. (2004). Closing the door? The ideology and impact of radical right populism on immigration policy in Austria and Italy. *Journal of Political Ideologies*,9(1),99-118.
- WALLERSTEİN, I. (2011). *Dünya sistemleri analizi* (Çev: E. Abadoğlu). İstanbul: BGST Yayınları.
- WAHRİNG, G. (1975). *Deutsches Wörterbuch*. Überarbeitere Neuauflage, Berlin-Münich, Wien.
- StatisticsAustria(2020).
http://pic.statistik.at/web_en/statistics/PeopleSociety/population/population_censuses

_register_based_census_register_based_labour_market_statistics/population_by_demographic_characteristics/index.html (Erişim Tarihi: 30/07/2020).

MFA 2020: <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-avusturya-siyasi-iliskileri-.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 15/07/2020).

NAPI, Ulusal Entegrasyon Eylem Planı
<https://www.bundeskanzleramt.gv.at/agenda/integration/nationaler-aktionsplan.html>

ÖIF(2020). <https://www.integrationsfonds.at/> (Erişim Tarihi, 20.01.2021)

(IOM, 2019) https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2019, (Erişim Tarihi, 20.01.2021).

(UNHCR,2019). <https://www.unhcr.org/globaltrends2019/> (28.09.2020).

.(Migration & Integration,2020, STATISTISCHES JAHRBUCH ZAHLEN DATEN
 INDIKATOREN 2020 Migration & Integration
<https://www.bundeskanzleramt.gv.at/agenda/integration/integrationsbericht.html>

EK 1: ORİJİNALLİK RAPORU

EK 2: ETİK KOMİSYON İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 15/10/2018
Sayı: 35853172-300-E.00000279581

0000279581

Sayı : 35853172-300
Konu : Kenan SALA Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 14.09.2018 tarihli ve 12908312-300/00000230669 sayılı yazımız.

Enstitünüz Sosyoloji Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencilerinden Kenan SALA'nın Prof. Dr. Cahit GELEKÇİ danışmanlığında yürüttüğü "Avusturya'da Yaşayan Üçüncü Kuşak Türklerde Kimlik İnşası ve Aidiyet" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 9 Ekim 2018 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı